

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Jana Kotar

Naslov diplomske naloge: Boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji

Kraj: Ljubljana

Leto: 2012

Število strani: 110

Število tabel: 1

Število grafov: 1

Število prilog: 5

Število virov: 75

Mentorica: as. dr. Petra Videmšek

Ključne besede: trgovanje z ljudmi, izkoriščanje, migracije, človekove pravice, žrtve trgovanja z ljudmi, zakonodajna ureditev na področju trgovanja z ljudmi, boj proti trgovanju z ljudmi

Povzetek:

Dipomska naloga obravnava problematiko trgovanja z ljudi kot svetovni pojav, ki je prisoten tudi v Sloveniji. V teoretskem delu je predstavljeno kako trgovanje z ljudmi poteka, kdo je vpleten v ta proces in kateri dejavniki vplivajo na obstoj pojava. V raziskavi me je zanimalo kako poteka boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji, kdo deluje v temu boju ter v kolikšni meri je boj uspešen oziroma neuspešen.

Title: Fight against trafficking in human beings in Slovenia

Descriptors: trafficking in human beings, exploitation, migrations, human rights, victims of human trafficking, legislation in the field of human trafficking, fight against human trafficking

Abstract:

The following thesis deals with the problem of human trafficking as a worldwide phenomenon that is also present in Slovenia. The theoretical part presents the process of human trafficking, the people that are involved in the process and the factors that affect the very existence of phenomenon. In the research I was interested in the process of fighting against trafficking in human being in Slovenia, who are the people that are active in this fight and to what extent the struggle is successful or unsuccessful.

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**BOJ PROTI TRGOVANJU Z LJUDMI V
SLOVENIJI**

Mentorica: as. dr. Petra Videmšek

Avtorica: Jana Kotar

Ljubljana, 2012

PREDGOVOR

Kompleksnosti pojava trgovanja z ljudmi se pred ustvarjanjem te diplomske naloge nisem zavedala. Tako kot mnogi drugi o tem pojavu pravzaprav nisem dosti razmišljala. Ko pa sem v knjižnici zasledila nekaj knjig na to temo, so me tako prevzele, da sem obsedela na tleh knjižnice in jih z očmi požirala.

V istem času so preko medijev prihajale na plano zgodbe o izkoriščanih migrantskih delavcih v gradbeništvu pri nas. Prikazovle so nečloveške razmere v katerih so živeli, njihove dolge delovnike in prazne hladilnike. Takrat sem zasledila povezavo z trgovanjem z ljudmi in moj interes za to temo se je nenadoma še povečal. Morala sem raziskati kaj tovrstno izkoriščanje pomeni in kako je možno, da se to pri nas dogaja. Se nihče ne ukvarja z migranti? Se nihče ne bori proti temu in podobnim izkoriščanjem? Če se, kdo in kako?

Tako se je zgodil povod za sledečo diplomsko nalogo. V teoretičnem delu je opisan in razložen pojav trgovanja z ljudmi. V empiričnem delu pa sem ugotavljala kako poteka boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji, kdo so njegovi glavni akterji in v kolikšni meri je boj uspešen oziroma neuspešen.

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici, ki mi je stala ob strani in verjela vame od samega začetka.

Zahvala gre tudi vsem, ki so sodelovali v raziskavi in s tem pripomogli k nastanku te diplomske naloge.

Še posebej pa se zahvaljujem vsem, ki so me podpirali in opogumljali v procesu pisanja diplomske naloge, saj mi brez njih ne bi uspelo.

KAZALO VSEBINE

1.	TEORETSKI UVOD.....	8
1.1	Trgovanje z ljudmi	8
1.1.1	Terminološki okvir	8
1.1.2	Opredelitev trgovanja z ljudmi	9
1.1.3	Migracije in trgovanje z ljudmi.....	11
1.1.4	Vzroki za nastanek in razmah trgovanja z ljudmi.....	13
1.1.5	Potek trgovanja z ljudmi	16
1.1.6	Trgovci z ljudmi.....	18
1.1.7	Žrtve trgovanja z ljudmi.....	19
1.2	Trgovanje z ljudmi kot svetovni problem.....	23
1.2.1	Vpogled v statistiko.....	23
1.2.2	Svetovne organizacije v boju proti izkoriščanju in trgovanju z ljudmi	23
1.2.3	Odziv Evrope na trgovanje z ljudmi	26
1.3	Razširjenost trgovanja z ljudmi v sloveniji.....	29
1.4	Zakonodajna ureditev področja trgovanja z ljudmi v Sloveniji.....	34
1.4.1	Mednarodni predpisi	34
1.4.2	Slovenski zakoni in predpisi	35
1.5	Boj proti trgovanju z ljudmi v sloveniji	41
2.	OPREDELITEV PROBLEMA	52
2.1	Vzpodbuda za raziskavo	52
2.2	Namen in cilj raziskave	52
3.	METODOLOGIJA.....	54
3.1	Vrsta raziskave.....	54
3.2	Merski instrumenti in viri podatkov.....	54
3.3	Populacija in vzorčenje	54

3.4	Zbiranje podatkov	55
3.5	Obdelava in analiza podatkov	55
4.	REZULTATI.....	55
4.1	Razširjenost pojava	57
4.2	Dejavniki za obstoj trgovanja z ljudmi	59
4.3	Ocena uspešnosti delovanja boja proti trgovanju z ljudmi	60
4.4	Zakonodaja in mednarodni predpisi.....	63
4.5	Ovire ali slabosti v boju proti trgovanju z ljudmi	64
4.6	Pozitivni vidiki v boju proti trgovanju z ljudmi.....	65
4.7	Vključenost stroke socialnega dela	66
4.8	Organizacijska struktura	68
4.9	Delovanje po področjih	70
4.10	Sodelovanje v Sloveniji	76
4.11	Ovire pri delu	78
4.12	Načrti za prihodnost	79
5.	RAZPRAVA	81
6.	SKLEPI	90
7.	PREDLOGI	92
8.	LITERATURA.....	93
8.1	Pisni viri	93
8.2	Spletni viri.....	96
9.	PRILOGE	100
10.	POVZETEK	109

KAZALO TABEL IN GRAFOV

TABELA 1.3.1.....30

GRAF 1.3.1.....32

1. TEORETSKI UVOD

1.1 TRGOVANJE Z LJUDMI

1.1.1 TERMINOLOŠKI OKVIR

V slovenskem jeziku se za angleški pojem *trafficking in human beings* uporabljata izraza trgovina z ljudmi in trgovanje z ljudmi. Mojca Pajnik (2008: 7, op. 1) opozori, da je kljub pogostejši uporabi in večji uveljavitvi prvega izraza v slovenskem prostoru bolj primeren drugi, torej trgovanje z ljudmi, saj ga označuje za proces in upošteva, da ga določajo družbeno pogojena razmerja. Prevod je ustrežnejši tudi, ker se izogne redukciji trgovanja na trgovino kot tržno menjavo blaga (ibid.).

Na različni poimenovanji opozarjajo tudi drugi avtorji. Zavratnik Zimic in soavtorice opredelijo uporabo obeh terminov. Tako se termin trgovina z ljudmi pogosteje uporablja v pravnih študijah, medtem ko je termin trgovanje z ljudmi običajnejši med sociologi (Zavratnik Zimic, et al. 2005: 18). V besedilu bom glede na zgornje opredelitve tudi sama v večini primerov uporabljala termin trgovanje z ljudmi razen ob neposrednih navedbah zakonskih določil in drugih virov.

Pri definiranju trgovanja z ljudmi se pojavljajo tudi napačne razlage pojmov oziroma zamenjave pomenov nekaterih pojmov. V širšem kontekstu migracij so pogoste zamenjave termina trgovanje z ljudmi s terminom tihotapljenje (op. cit.: 19). Ta beseda pomeni prevoz ljudi čez državno mejo z namenom ustvarjanja dobička in še ne pomeni izkoriščanja, kljub temu pa so tihotapljene osebe zelo pogosto izpostavljene tveganju za poškodbe in smrt. Pri tihotapljenju gre lahko za grobo zlorabo človekovih pravic, a glavni namen te dejavnosti ni zlorabljanje ljudi (ibid.). Britovšek (2006: 75) meni, da je razlog za zamenjavo pojmov tudi ta, da zajema trgovanje z ljudmi pogosto tudi tihotapljenje ljudi. Ko se osebe prepustijo v roke tihotapcev, jim deloma zaupajo tudi kontrolo nad svojo usodo, kar lahko pomeni, da bodo nekateri postali žrtve trgovanja z ljudmi, kjer se jih bo izkoriščalo z uporabo sile, grožnje ali druge oblike prisile, ugrabitve, goljufije, prevare in z drugimi podobnimi

dejanji, s katerimi se ljudi spravi v odvisnost, ki je sorodna suženjstvu in razsežnejša od klasičnega izkoriščanja (ibid.).

Britovšek (op. cit.: 77) poudari tudi vprašanje terminološke opredelitve storilcev trgovanja z ljudmi kot kaznivega dejanja. V angleškem jeziku se za ta namen uporablja izraz *trafficker* (trgovec z ljudmi). Gre za osebo, ki se s trgovanjem z ljudmi ukvarja le v državi in ne sodeluje pri transportu žrtev, temveč te pridobi z nakupom ali kako drugače šele v državi, kjer se izkoriščanje dogaja. Zato Britovšek meni, da ta izraz ni primeren in predlaga izraz izkoriščevalec, saj pomeni termin trgovanje z ljudmi promet, kroženje dobrin. Iz tega izhaja, da vsi, ki se ukvarjajo s trgovanjem z ljudmi, niso samo trgovci, ampak so lahko tudi izkoriščevalci, kar vnaša dodatno zmedo v že tako sporen terminološki koncept pojava (ibid.). Posledično tudi otežuje kazenski pregon storilcev kaznivega dejanja trgovanja z ljudmi, saj ni jasne opredelitve, kdo so storilci.

1.1.2 OPREDELITEV TRGOVANJA Z LJUDMI

Trgovanje z ljudmi ali sodobno suženjstvo je v zadnjem času zelo aktualna tema tako v Sloveniji kot svetu in je eno ključnih političnih vprašanj v sodobnih državah, saj prodira v politično in gospodarsko sfero ter je tesno povezan z mednarodnim organiziranim kriminalom. Hkrati je najnevarnejša oblika kriminalitete, ki ostaja zaradi narave delovanja organiziranih kriminalnih združb pretežno prikrita (Britovšek 2006: 73).

Najpogostejša in v splošnem pojmovanju najbolj prepoznavna opredelitev trgovanja z ljudmi je trgovanje z ženskami in otroki z namenom spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe. Večina svetovne in slovenske literature tako trgovanje z ljudmi najbolj povezuje s prisilno prostitucijo žensk in otrok, vendar pa zajema trgovanje z ljudmi tudi druge oblike izkoriščanja in kratenja človekovih pravic. Čurin (2006:11) opredeli trgovanje z ljudmi kot vsako obliko rekrutiranja, prodaje ali prenosa ranljivih posameznikov ali skupin (v državi ali zunaj nje), da bi jih izkoriščali za prostitucijo, prisilno delo, suženjstvo ali podobne prakse. Trgovanje temelji na plačilu ali drugem nadomestilu in uporabi fizičnega ali drugega nasilja, prevari ali goljufiji, tako da se doseže soglasje žrtve ali nadzor nad njo.

Najboljša opredelitev trgovanja z ljudmi je zajeta v Protokolu Združenih narodov za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki (2000, spletni vir), ki v svojem 3. členu natančno opredeljuje pomen trgovanja z ljudmi:

»Trgovina z ljudmi pomeni novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje oseb zaradi izkoriščanja z grožnjo, uporabo sile ali drugimi oblikami prisile, ugrabitvijo, goljufijo, s prevaro, z zlorabo pooblastil ali ranljivosti oz. dajanjem ali s prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo. Izkoriščanje vključuje vsaj izkoriščanje za prostitucijo ali druge oblike spolne zlorabe oseb, njihovo prisilno delo ali storitve, suženjstvo ali podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov.«

Kaye (2003: 4) pravi, da ta definicija jasno kaže, da trgovanje z ljudmi ne pomeni le transporta iz enega kraja v drugega, ampak vključuje tudi zaposlovanje in prejem neke osebe. Tako je vsaka oseba, ki je vključena v gibanje druge osebe z namenom izkoriščanja, del trgovanja z ljudmi (ibid.). Poleg tega Kaye opozarja, da definicija navaja, da trgovanje z ljudmi ni omejeno na spolno izkoriščanje, ampak zajema tudi prisilno delo in druge okoliščine, podobne suženjstvu. To pomeni, da so ljudje, ki migrirajo zaradi dela v agrikulturi, gostinstvu, gradbeništvu ali domačem gospodinjstvu in so zavedeni ali prisiljeni v delo pod pogoji, v katere niso privolili, prav tako definirani kot žrtve trgovanja z ljudmi (ibid.).

Ker je trgovanje z ljudmi neposredno povezano z delovanjem organiziranega kriminala, se mi zdi pomembno poudariti tudi opredelitev tega pojava. Višji kriminalistični inšpektor Peršoja (2003: 24) meni, da organizirani kriminal, ki izvaja za pridobivanje finančne moči tudi trgovanje z ljudmi, najbolje definira konvencija Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, ki jo je leta 2004 ratificirala tudi Republika Slovenija. V konvenciji je v 2. členu pojem organizirane kriminalne združbe opredeljen kot strukturirana skupina treh ali več oseb, ki deluje neko časovno obdobje z združenimi močmi, da bi storila eno ali več hudih kaznivih dejanj in se tako posredno ali neposredno finančno ali kako drugače materialno okoristila.

1.1.3 MIGRACIJE IN TRGOVANJE Z LJUDMI

V past trgovanja z ljudmi se v večini primerov ujamejo migrantski delavci in druge osebe, ki migrirajo iz domače v tujo državo. Odločitev o migriranju je prva ključna poteza, ki lahko vodi v začaran krog izkoriščanja.

Pojem migracije oziroma selitve označuje v širšem pomenu preseljevanje posameznikov ali skupin v nekem prostoru, kar pogosto pripelje do trajne spremembe kraja bivanja. Z vidika prestopa državne meje delimo migracije na notranje in zunanje ali meddržavne oziroma mednarodne (Bevc 2004: 3). Notranja selitev pomeni, da migrirajo ljudje med kraji ene države, mednarodna selitev pa, da prestopijo državno mejo (ibid.). Za to diplomsko nalogo so relevantne predvsem mednarodne migracije, ki so povezane s prečkanjem meje, kjer se lahko migrant zaplete v past trgovcev z ljudmi.

Teorije o migracijah se načeloma precej razlikujejo, zato težko govorimo o osnovni teoriji. Najbolj splošna in največkrat uporabljena je teorija *push* ali potisnih in *pull* ali pritegnitvenih dejavnikov. Potisni dejavniki (neustrezne zaposlitvene možnosti, nestabilnost države, diskriminacija, zlom družine itn.) so vzroki, ki migrante potiskajo iz njihovih matičnih držav v tujino, pritegnitveni faktorji (manj omejitev potovanja, boljše plače in višji standard življenja, vzpostavljene migracijske poti, potrebe po migrantskih delavcih itn.) pa so dejavniki ali vzroki v ciljnih državah, ki migrante privabijo, pritegnejo (Kaye 2003: 11).

S koncem hladne vojne so se v Evropi predvsem zaradi ekonomskih in geopolitičnih sprememb odprle nove migracijske poti med Vzhodom in Zahodom evropske celine (Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije 2002, spletni vir). Migracijski tokovi potekajo predvsem po nezakonitih poteh, vedno bolj zaznamovanih s tihotapljenjem in trgovino z ljudmi (ibid.). Pri migriranju doživlja mnogo delavcev, še posebej nekvalificiranih, resne zlorabe in izkoriščanja (International Labour Organization 2006: 5, spletni vir).

Migranti se pogosto znajdejo v tujem okolju, ne da bi poznali lokalno kulturo in pravni sistem ter znali jezik, njihovo delo pa se pogosto spremeni v zapor v slabo plačanih delavnicah, tovarnah, na ribiških barkah, v mrežah organiziranega kriminala, beračenju, prisilnem nudenju spolnih uslug in drugih oblikah prisilnega dela. Zato jih je treba med potjo, torej med tranzitom in ob prihodu v državo, zaščititi in jim nuditi ustrezno pomoč (Zavratnik Zimic et.al. 2005: 14-15).

Kljub temu da se omenjene težave nanašajo predvsem na neregularne, ilegalne migrante, pa je pomembno poudariti, da se z njimi soočajo tudi regularni migranti, ki so bili med rekrutiranjem zavedeni glede namena njihove migracijske poti ali pa so postali tarče trgovcev med iskanjem zaposlitve po prihodu v ciljno državo (ibid.).

Na povečevanje ilegalnih migracij in širjenje trgovanja z ljudmi močno vplivajo tudi restriktivne imigacijske politike držav, v katere migranti prihajajo. Tako se kaže potreba po ustrezni migracijski politiki, katere namen je osnovna zaščita migrantov kot tudi preprečitev, da bi ti postali še žrtve trgovcev z ljudmi. V tej dejavnosti ima pomembno vlogo tudi socialno delo, saj je eno od področij njenega delovanja tudi tako imenovan razvoj sistema (Hepworth, Larsen v: Milošević Arnold, Postrak 2003: 119-120). Na tem področju imajo socialni delavci vlogo razvijalcev programov, s katerimi se odzivajo na povečane potrebe uporabnikov in potrebe v skupnosti ter s svojim delovanjem razvijajo in pripravljajo nove programe, kot so na primer programi za priseljence. Pomembna vloga socialnih delavcev na tem področju je oblikovanje politike in postopkov, pri čemer je pomembno, da ti poznajo potrebe ciljne skupine teh politik in programov (ibid.). Poleg tega avtorja opredelita, da imajo socialni delavci pri razvijanju programov in politik vlogo zagovornikov, ki skušajo skupaj z uporabniki doseči spremembe v zakonodaji in socialni politiki, s čimer se zagotovijo potrebni viri pomoči uporabnikom in večja socialna pravičnost (ibid.). Zagovotništvo je dejavnost pri kateri se posamezniki ali skupine ljudi zavzemajo za uresničevanje potreb in želja uporabnikov pri vplivnih drugih (Zaviršek et al. 2002: 80). Namen tega je tudi izboljšati kvaliteto življenja posameznikov in zmanjšati njihovo izključenost (ibid.). Ena od nalog zagovorništva je ustvarjanje sprememb v širšem okolju tudi s spreminjanjem zakonodaje (op. cit.: 83). Zastrow (v: Milošević Arnold, Postrak 2003: 117) opredeli vlogo socialnih delavcev kot aktivistov. Cilj delovanja le-teh je:

»[...] sprememba celotne politike institucij do pomembnih družbenih vprašanj, kot so denimo: prikrajšanost in neenakopravnost posameznih družbenih skupin, pojavi rasizma, odnos večinske skupine prebivalstva do manjšin in podobno. V tej vlogi socialni delavec uporablja taktike konflikta, konfrontacije, pogajanja in podobno.«

Poleg zagotavljanja ustrezne zakonodaje imajo socialni delavci pomembno vlogo tudi pri spremljanju migrantov med tranzitom in po prihodu v ciljno državo, saj se tako zmanjša možnost za izkoriščanje migrantov in trgovanje z njimi. Ti se namreč v novi državi ne znajdejo vedno najbolje, ovira pri tem je lahko tudi tuji jezik. Ključno se mi zdi, da delujejo socialni delavci v tem primeru v vlogi zastopnikov, kot to opredeli Charles Zastrow (ibid.). V tej vlogi povezujejo namreč posameznike in skupine s službami, ki jim lahko nudijo ustrezno pomoč.

Socialno delo ima pri povezavi med migracijami in trgovanjem z ljudmi torej veliko vlogo predvsem v ustvarjanju pogojev, ki preprečujejo izkoriščanje migrantov in trgovanje z njimi, ter pri zaščiti migrantov pred kratenjem njihovih osnovnih človekovih pravic, ki so osrednja tema polja sodobnih migracij.

1.1.4 VZROKI ZA NASTANEK IN RAZMAH TRGOVANJA Z LJUDMI

Britovšek (2006: 79) navaja, da so poglavitni vzroki za razmah trgovanja z ljudmi zlasti zelo slabe gospodarske razmere in nesposobnost ekonomije izvornih držav, ki svojim državljanom niso zmožne zagotavljati socialno-ekonomskega minimuma za dostojno življenje in možnosti razvoja (ibid.). To je neločljivo povezano s pomanjkanjem socialnih pravic, kot so pravice do dela, izobraževanja, zdravstvenega varstva in socialne varnosti. Te niso neposredno uresničljive, ampak državo zgolj zavezujejo k ustvarjanju pogojev za njihovo uresničevanje, ki pa je običajno odvisno od socialne zavesti in volje nosilcev oblasti ter njihovega prepričanja v socialno državo. To so torej države, ki svojim državljanom ne zagotavljajo dela, socialnega in zdravstvenega varstva, zato ti ne vidijo izhoda iz gospodarske krize. Na drugi strani pa ta pojav pospešujejo ksenofobna,

diskriminacijska, migrantska in druga stališča, ki jih zastopajo ciljne oziroma tranzicijske države (ibid.).

Čurin (2010: 2, spletni vir) se strinja, ko pravi, da se temeljni vzroki za pojav trgovanja z ljudmi kažejo kot zmanjševanje socialne občutljivosti, nesposobnost mnogih revnih držav, da bi uresničevale socialne funkcije, vse globlji prepad med revnimi in bogatimi ter ekonomska globalizacija v svetu. V nadaljevanju kot vzrok za nastanek trgovanja z ljudmi poudari tudi ekonomsko determiniranost pojava, ki pa ima več obrazov. Individualni ekonomski element pri storilcih trgovanja z ljudmi je namreč iskanje zaslužka oziroma bogatenje z izkoriščanjem drugih. Pogoji za ta ekonomski element pa je seveda povpraševanje po tovrstnem »blagu« oziroma storitvah. Za žrtve trgovanja z ljudmi je pogosto relevanten ekonomski element, to je slabe družbeno-ekonomske razmere v matični državi, revščina in ekonomsko-socialne razlike med državami na Vzhodu in Zahodu ter Jugu in Severu. Razen v redkih primerih, ko gre za ugrabitve, se žrtve same odločijo za spremembo okolja, kar pomeni, da večinoma prestopijo meje legalno (s praviimi ali z lažnimi dokumenti), njihova pot izkoriščanja pa se začne v tranzitnih in ciljnih državah (ibid.). Vzrok za razmah trgovanja z ljudmi pa ni vedno le revščina, pomembna je tudi relativna deprivacija posameznikov oziroma občutek »prikrajšanosti glede na nekaj ali nekoga drugega«, na primer glede na vrstnike na Zahodu, za katere se zdi, da imajo vse (op. cit.: 2-3).

Če se osredotočimo na trgovanje z ženskami z namenom spolnega izkoriščanja kot ene najbolj razširjenih oblik po svetu, ugotovimo, da je razmah na tem področju najbolj spodbudil padec komunističnih režimov in razpad gospodarstev držav naslednic. Posledica tega je bila skokovito naraščanje brezposelnosti (predvsem žensk), nižje vrednotenje njihovega dela, razpad sistemov socialnega in zdravstvenega varstva, povečanje revščine in njena feminizacija, naraščajoče diskriminiranje žensk in povečano nasilje nad njimi, povečanje ranljivosti najbolj šibkih slojev prebivalstva ter razmah kriminalitete in korupcije (op. cit.: 2).

O širjenju pojava Kaye (2003: 3) pravi, da ni naključje, da se je trgovanje z ljudmi razmahnilo oziroma povečalo ravno med povečano mednarodno zahtevo po migrantskih, tujih delavcih, ki pa ni bilo pravilno in dosledno prepoznano ter določeno. Zaradi iskanja

dela v tujini, ki pomeni večini migrantov možnost za preživetje, ter zaradi manjših možnosti regularnih migracij, s katerimi bi lahko dobili delo v drugih državah, migranti nimajo druge izbire, kot da se obrnejo na tihotapce in trgovce z ljudmi, da bi dobili službo (ibid.).

Popov (2002: 5) našteje nekaj splošnih dejavnikov, ki omogočajo širjenje pojava. To so globalizacija, ki sproža tudi gospodarske in politične spremembe, mednarodne kriminalne povezave ter razširjena korupcija v policiji in drugih državnih organih v mnogih državah izvora (op.cit.: 8).

Enega od vzrokov za širjenje pojava trgovanja z ljudmi v Sloveniji navede Katjuša Kodele Kos (2003: 6), ki pravi, da je Slovenija sprva le v svoji najbolj klasični obliki, prek represivnega sistema, preganjala storilce kaznivih dejanj s področja trgovanja z ljudmi, za oškodovance tega najhujšega izkoriščanja človeka pa se ni zavzel nihče. Pred ustanovitvijo društva Ključ (leta 2001) se z žrtvami trgovanja z ljudmi ni ukvarjal noben državni organ, nevladnih organizacij na tem področju pa ni bilo. To je bil eden od razlogov, da se je trgovanje z ljudmi v Sloveniji vedno bolj razširjalo. Slovenija je bila zaradi teh dveh dejavnikov – razširjanja pojava in odsotnosti ustreznih institucij, predvsem tistih iz nevladnega sektorja, večkrat negativno izpostavljena (ibid.).

Na nastanek trgovanja z ljudmi precej vplivajo torej slabe socialne razmere v državah, iz katerih migranti prihajajo, ker ljudem ne omogočajo socialne varnosti in blaginje, kar jih vodi v migriranje v druge države, pri čemer se lahko ugamejo v past trgovcev z ljudmi. Tu se kaže pomembna povezava z delovanjem socialnega dela kot stroke, saj je socialno delo zelo občutljivo za vsakršno dogajanje na družbenopolitičnem in ideološkem področju (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 16). Po definiciji Nacionalnega združenja socialnih delavcev ZDA je socialno delo profesionalna dejavnost za ustvarjanje družbenih razmer, ki posameznikom, skupinam ali skupnostim omogočajo doseganje ali ohranjanje sposobnosti socialnega funkcioniranja (ibid.). Pomembna povezava med socialnim delom in trgovanjem z ljudmi je dobro vidna tudi v definiciji Mednarodne federacije socialnih delavcev – IFSW iz leta 2000 o socialnem delu, ki govori o tem, da temelji le-to na načelih človekovih pravic in socialne pravičnosti in tako spodbuja socialne spremembe in pripomore k blaginji ljudi (v: Milošević Arnold, Poštrak 2003: 17). Tako se zmanjšujejo vzroki za trgovanje z ljudmi, saj ti nimajo potrebe po zapuščanju matične države.

Definicija socialne politike iz Nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 (v: Milošević Arnold, Poštrak 2003: 17) je naslednja:

»Socialna politika je sklop ciljev, ukrepov in drugih instrumentov za usmerjanje socialnega razvoja, ki jih država razvija in uporablja z namenom, da bi posamezniki in skupine prebivalstva lahko zadovoljevali svoje osebne in skupne interese ter delovali kot polnopravni in enakopravni člani družbe in države.«

Naloga socialne politike v okviru države je, da zagotovi prebivalstvu minimalno socialno varnost, kar je še zlasti pomembno pri transformaciji ob političnih in ekonomskih spremembah (Rus 1990: 375, v: Milošević Arnold, Poštrak 2003: 18). Pomembna sprememba, ki vpliva na nastanek in razmah trgovanja z ljudmi, je gospodarska kriza, ki še povečuje razlike med revnimi in bogatimi deli sveta, poleg tega pa dodatno povečuje revščino v državah, ki posameznikom ne zagotavljajo osnovnih socialnih pravic.

Socialno delo na družbenopolitičnem področju je torej ključno za preprečevanje trgovanja z ljudmi, saj zagotavlja posameznikom določeno stopnjo socialne varnosti, s tem pa zmanjša njihovo željo oziroma potrebo po odhodu v tujino.

1.1.5 POTEK TRGOVANJA Z LJUDMI

Trgovanje z ljudmi poteka navadno preko več držav oziroma na mednarodni ravni. Mednarodna skupnost je oblikovala enotne standarde za poimenovanje držav, katerih državljani so vpleteni v trgovanje z ljudmi (Popov 2002: 9). To so države izvora, iz katerih prihajajo žrtve, države tranzita, preko katerih trgovanje poteka, in države končne destinacije ali ciljne države, kjer so žrtve izkoriščane (ibid.).

V večini primerov so žrtve trgovanja z ljudmi migrantski delavci. Izjema je majhen odstotek ljudi, ki so ugrabljeni ali prodani v prisilno delo in se sploh niso odločili migrirati (Kaye 2003: 3). Migrantski delavci iščejo pobeg iz revščine in diskriminacije, želijo izboljšati svoje in življenja svojih družin, ki jim nato pošiljajo denar (op.cit.: 3). O dobro

plačanih delih izvedo pri družinskih članih, prijateljih, zaposlitvenih agencijah ali posameznikih, ki se ponudijo, da jim poiščejo zaposlitev in uredijo prevoz. Za večino žrtev trgovanja z ljudmi se resnične težave začnejo šele, ko prispejo v ciljno državo in izvedo, da delo, ki jim je bilo obljubljeno, sploh ne obstaja, ter so prisiljeni v delo v poklicih in razmerah, v katere niso privolili (ibid.).

Trgovanje z ljudmi razdeli Peršolja (2006: 48 – 50) v tri faze:

1. faza pridobivanja žrtev: Storilci, ki so običajno člani kriminalnih združb, v tej fazi zbirajo in pridobivajo primerne žrtve za izkoriščanje. Izbirajo jih glede na njihov socialni položaj in namen izkoriščanja. Pri tem uporabljajo različne metode, ki se prav tako razlikujejo glede na namen izkoriščanja, večinoma pa to počnejo z lažnimi obljubami in drugimi oblikami zavajanja;

2. faza prevoza oziroma tranzita: V tej fazi prepeljejo trgovci žrtve do mesta, kjer jih bodo izkoriščali posamezniki ali pa kriminalne združbe. Žrtve prevažajo navadno v drugi kraj iste države ali drugo državo, saj so le redkokdaj izkoriščane v kraju, kjer so jih pridobili. V večini primerov se uporablja prepovedan način prehajanja državne meje, ki pa se v javnosti velikokrat meša s tihotapljenjem ljudi;

3. faza izkoriščanja in nadzora: Ko žrtve prispejo v ciljno državo, jih začnejo izkoriščati organizirane kriminalne združbe ali redko posamezniki. Znanih je več vrst izkoriščanja, najpogostejše je spolno izkoriščanje žensk in otrok, v zadnjem času pa je bolj opazno tudi ekonomsko izkoriščanje moških. Storilci trgovanja z ljudmi žrtve tudi nadzirajo, pri čemer pogosto uporabljajo prisilo in grožnje ter tako ustvarjajo fizično in psihično ujetništvo, nemalokrat pa žrtve tudi izsiljujejo (ibid.).

Da postanejo žrtve še bolj odvisne od svojih izkoriščevalcev, uporabljajo le-ti različne metode. Omejujejo jim svobodo gibanja, druženja, odvzamejo jim identifikacijske dokumente, jih ustrahujejo, grozijo s fizičnim nasiljem nad njimi in njihovimi najbližjimi. Prav tovrstno ravnanje trgovcev z ljudmi spravlja žrtve v podrejen, nemočen in odvisen položaj (Peršolja 2010: 16).

Pri trgovanju z ljudmi so žrtvam kratene številne temeljne človekove pravice. Najbolj gre poudariti pravico do življenja, svobode ter človekove osebnosti in dostojanstva (Popov 2002: 10). Druge pravice, ki so pri tem kratene, pa so: pravica do svobode dela (pravica do samostojne izbire zaposlitve, delovnih razmer, ustreznega plačila za opravljeno delo in druge pravice, ki izhajajo iz pravice do dela), pravica do svobode gibanja, zdravstvenega in socialnega zavarovanja, varnosti, spolne integritete, enakosti pred zakonom ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, izobrazbo, družbeni položaj ali katero koli drugo osebno okoliščino, pravica do varovanja pred mučenjem, nečloveškim ali ponižujočim kaznovanjem in ravnanjem (ibid.).

Kaye (2003: 6) podrobneje opiše prisilne mehanizme trgovcev z ljudmi, s katerimi vzdržujejo nadzor nad žrtvami in tako preprečujejo, da bi te sodelovale z oblastmi ali si sploh želele stika z njimi. Ti vključujejo: grožnjo z nasiljem ali uporabo le-tega, nepravilen imigracijski status in nadzor nad gibanjem, zavezanost zaradi dolga, čustveno navezanost ter pomanjkanje alternativnih možnosti. Ti faktorji razlagajo, kako vzdržujejo trgovci z ljudmi nadzor nad migranti in zakaj večina izkoriščanih ne pobegne ali pa sodeluje z oblastmi v boju proti trgovcem (ibid.).

1.1.6 TRGOVCI Z LJUDMI

Kljub dejstvu, da so metode trgovanja in novačenja vedno bolj jasne, pa na splošno še vedno zelo malo vemo o trgovcih z ljudmi. Po podatkih policije izvajajo trgovanje z ljudmi zelo redko posamezniki, saj so ti ponavadi del organizirane skupine ljudi, ki ima pogosto mednarodne povezave (Zavratnik Zimic et.al. 2005: 35). Tudi Popov (2002: 8) pravi, da delujejo trgovci z ljudmi le redko samostojno. Večina jih je organiziranih v celovite in natančno strukturirane kriminalne organizacije, ki urejajo vse stopnje posla – od novačenja in trgovanja prek urejanja poslovnih aranžmajev do nadzorovanja delovanja mreže v ciljnih državah. Poleg tega imajo trgovci z ljudmi še številne vmesne vloge, ki omogočajo večjo učinkovitost procesa: navezujejo stike z lastniki različnih agencij, najemajo tihotapce ljudi, prevoznike, ponudnike začasnih prenočišč, varuhe, posrednike med trgovci in najemniki (ali kupci v primeru trgovanja z ženskami in otroki z namenom spolnega izkoriščanja). Policijske preiskave so pokazale, da sodijo med člene v verigi trgovanja z

ljudmi tudi podkupljivi uradniki, kot so policisti, cariniki, poklicni vojaki ter administratorji lokalnih, regionalnih in državnih organov (ibid.). Policija je poudarila, da trgovci, ki izhajajo iz kriminalnih skupin, ponavadi niso vključeni le v trgovanje z ljudmi, ampak tudi v druge aktivnosti, povezane s kriminalom, kot so tihotapljenje ljudi, trgovanje z drogami in orožjem, pranje denarja in podobno. Skupna značilnost teh kriminalnih dejanj je možnost velikega zaslužka (Zavratnik Zimicv et. al. 2005: 35).

Trgovci z ljudmi uporabljajo različne in zapletene poti trgovanja ter so tako vedno korak pred organi oblasti (Čurin 2006: 5-6, spletni vir). Z dokumenti, ki jih priskrbijo žrtvam, se trgovci rešijo odgovornosti ilegalnega prevoza žrtev in tako tudi nevarnosti, da bi jih organi pregona zasačili. Na splošno pa trgovci z ljudmi uspevajo in so tudi učinkoviti predvsem zaradi povezanosti z drugimi mednarodnimi kriminalnimi združbami, ki jim omogočajo dotok finančnih sredstev, dostavo ponarejenih dokumentov, stike s podkupljivimi uradniki, poleg tega pa jim zagotovijo varne in preizkušene poti trgovanja z ljudmi (ibid.).

Zanimivo je tudi, da sodeluje pri tem poslu vse več žensk. Večina trgovcev z ljudmi je bila v preteklosti moškega spola, po podatkih policije pa se je to spremenilo. Kriminalne skupine vključujejo tudi trgovke z ljudmi, ki imajo odločilno vlogo še posebej pri novačenju, saj jim potencialne žrtve prej zaupajo (op. cit.: 6). Ta kruta oblika kratenja človekovih pravic se je torej z vidika izvajanja z moške populacije razširila tudi na žensko, kar še bolj potrjuje dejstvo, da res nikomur ne gre zaupati.

1.1.7 ŽRTVE TRGOVANJA Z LJUDI

Medtem ko razmišljajo trgovci o čim večjem zaslužku, se žrtve borijo za svoje pravice in/ali preživetje. Trgovanje z ljudmi se izvaja v več oblikah in glede na to se razlikujejo tudi žrtve. Tudi Čurin (2006: 10) pravi, da najdemo med žrtvami trgovanja z ljudmi tako tiste, ki so prodani za izkoriščevalsko delo na plantažah in v industriji, kot tiste, ki jih izkoriščajo za spolne usluge v za to prirejenih nočnih lokalih.

Strokovnjaki, ki se pri delu srečujejo z žrtvami trgovanja z ljudmi, si prizadevajo določiti profil potencialnih in dejanskih žrtev. To bi nameč vsem olajšalo delo, saj bi vedeli, na katere skupine ljudi naj se osredotočijo tako pri preventivnem delu kot tudi pomoči žrtvam. Vendar pa žrtev trgovine z ljudmi lahko postane kdor koli, ki je v nekem trenutku ali življenjskem obdobju v tvegani situaciji, kot so izguba zaposlitve, eksistencialna ogroženost, brezdomstvo, naivnost in slepo zaupanje, zaljubljenost, želja po hitrem zaslužku, zaradi česar postane ranljiv. Natančnega vzorca potencialnih in dejanskih žrtev trgovanja z ljudmi torej ni (Čurin 2010: 2, spletni vir). Če pa bi že oblikovali definicijo, bi lahko rekli, da so žrtve trgovanja z ljudmi široka in kompleksna skupina, za katero je značilno, da pripadajo različnim narodnostim, so ženskega in moškega spola ter v ciljni državi zaposlene legalno ali nelegalno (op. cit.: 3).

Kljub dejstvu, da lahko žrtev postane vsak, pa so znane nekatere osnovne značilnosti, ki potencirajo možnost, da ranljivejše skupine ljudi postanejo žrtve trgovanja z ljudmi (Kodele Kos, Kukolj 2005: 9–10). Najbolj potencialne žrtve so tako osebe, stare od 15 do 30 let, z nižjo izobrazbo, ki prihajajo s podeželja, iz slabih ekonomskih in socialnih razmer, marginalnih skupin ter z vojnih ali drugače prizadetih območij in iščejo nove priložnosti v tujini, da bi izboljšale svoje življenjske pogoje (ibid.). Žrtve trgovanja z ljudmi lahko najdemo v različnih populacijah, zato je izrednega pomena, da se jih hitro identificira kot žrtve trgovanja z ljudmi (Čurin 2010: 4, spletni vir). To je namreč prvi pogoj, da so prepoznane kot žrtve in sta jim posledično nudeni pomoč in zaščita. Odločilnega pomena je, da se osebe, za katere je bolj verjetno, da se bodo srečale z žrtvijo, to so policisti, cariniki, zdravniki in socialni delavci, izobrazijo in tako laže prepoznajo žrtev, ki jo nato napotijo v organizacijo, ki ji bo nudila pomoč (ibid.)

Kodele Kos in Kukolj (2005: 10) predstavita tudi krut podatek, da so v Sloveniji že nekaj časa najbolj ranljiva skupina otroci in mladostniki brez spremstva, ki so nastanjeni v Azilnem domu, ustanovi odprtega tipa, in ponavadi v nekaj dneh izginejo neznano kam.

Kaj se dogaja z žrtvijo med trgovanjem in kakšne so njene lastnosti ter tehnike preživetja, je težko točno definirati. Vendar pa lahko kljub temu načrtamo okvir, ki velja tako za ženske in otroke, ki so žrtve prisilne prostitucije in drugih vrst spolnega izkoriščanja, kot

tudi za moške, zaposlene v gradbeništvu, na plantažah in drugje, ki so jim kratene osnovne človekove pravice ter svoboščine in so pravzaprav sužnji svojih delodajalcev.

Žrtve ob prihodu v tujo državo tako lahko izgubijo svobodo gibanja, pravico do življenja, samostojne izbire zaposlitve, varnosti, zdravstvenega in socialnega zavarovanja ter druge pravice. Največ žrtev tovrstnega trgovanja prihaja iz najrevnejših držav sveta (latinskoameriških, afriških in azijskih ter držav Jugovzhodne in Srednje Evrope). Največkrat so predmet nadlegovanja, posilstev, pretepanja ter drugih oblik psihičnega nasilja in fizične krutosti (Čurin 2006: 10).

Žrtev trgovanja z ljudmi je v ujetništvu stalno izpostavljena resnično ogrožujočim razmeram, kar sproži pri njej neprekinjeno iskanje rešitev in stalno izpostavljenost potrebi po reševanju težav, da bi obdržala psihično ravnovesje (Društvo Ključ 2008, v Štumberger 2010: 17). Ker žrtev nima mehanizmov in možnosti za obvladovanje razmer, se kriza ne razrešuje, ampak pogloblja. Vse to vodi k prekinitvi običajnih oziroma ustreznih modelov funkcioniranja in ker ji nihče ne pomaga, tudi težko okreva. Išče način za ponovno pridobitev ravnovesja v sebi, a brez strokovne pomoči je regresija in dezintegracija osebnosti skoraj neizbežna. Dogodki, ki so jo zaznamovali, so zanjo lahko priložnost ali nevarnost. Lahko namreč podleže bolečim občutkom, ali pa pride do kritične točke, ki jo lahko izkoristi za spremembo življenja. V tem času je zelo pomembna energetska opremljenost žrtve, ki določa, ali se bo pod pritiskom zlomila ali ne. Zato krizna obdobja, ki jih je žrtev trgovanja z ljudmi preživljala, nujno terjajo strokovno pomoč in ukrepanje v smeri uspešne (re)integracije, katere namen je zmanjšati vpliv dogodkov iz preteklosti, mobilizirati psihološke vire in pomoč žrtvi, da se vrne na raven psihičnega funkcioniranja pred zapadom v izkoriščevalski krog (ibid.).

Pavšič Mrevlje (2003: 15) poudari, da je žrtvin način življenja pravzaprav preživetvena strategija in posledice takega načina življenja so različne spremembe na simptomatski in značajski ravni ter v odnosih z ljudmi. Na čustveni ravni se posledice takšne travme večinoma kažejo kot depresija, apatija, nemoč, občutki krivde, izguba zaupanja, ki se lahko kaže tudi kot umik, izolacija, razvrednotenje samega sebe, neboljzenost, komunikacijske težave, v nekaterih primerih pa tudi poskus samomora ali samomor (ibid.).

Trgovanje z ljudmi povzroči žrtvam hude posledice, ki zahtevajo celovit pristop strokovnjakov, ki jim pomagajo po preživetju te izkušnje izkoriščanja in kratenja človekovih pravic. Kot je že navedeno, je zelo pomembna krepitev njihove moči, ki je pravzaprav lahko tudi pogoj za uspešno (re)integracijo žrtev v okolje.

V socialnem delu rečemo metodi opolnomočenja tudi krepitev moči, ki je eno temeljnih orodij socialnega dela (Videmšek 2008: 209). Poznamo kolektivno in individualno krepitev moči, pri čemer pride pri delu s posamezniki v poštev druga, torej individualna, ki izhaja iz tega, da posameznik ponovno pridobi zaupanje vase in okrepi svoje vire moči (op. cit.: 214). Bistveni elementi krepitev moči so ozaveščanje, učenje spretnosti in integracija v okolje, kar pomeni vzpostavitev dialoga s svojci in z ustanovo. Videmšek nadaljuje, da zajemajo principi individualne krepitev moči vzpostavitev delovnega odnosa s posameznikom, ki temelji na zaupanju in individualnem projektu pomoči. Sodelovanje med socialnim delavcem in uporabnikom je osnovano na medsebojnem spoštovanju, odprti komunikaciji, zavezi in neformalnosti (ibid.). Pri izvajanju koncepta krepitev moči je pomembno, da je upoštevana perspektiva sogovornika ter mu je omogočeno pridobiti občutek lastne vrednosti in soudeležnosti v procesu soustvarjanja in iskanja rešitev. Upoštevati je treba koncept perspektive moči, ki ga Saleeby opredeli kot prakso, pri kateri pomaga socialni delavec odkriti, raziskati in izkoristiti uporabnikovo moč in vire, ko mu pomaga, da doseže svoje cilje ter razbije okove ovir in nesreč (v: Čačinovič Vogrinčič et al. 2008: 12).

V konceptu krepitev moči najdemo tudi metodo opolnomočenja v socialnem delu. S to metodo pri posamezniku krepimo tisto pot in odločitve, ki jih je naredil sam, ter mu pomagamo spoznavati in razumeti družbene in osebne ovire v njegovem življenju. Pri opolnomočenju krepimo občutke samozavesti posameznika ter ga spodbujamo, da uporablja vzvode moči, in delujemo tako, da pride do premika le-te (Zaviršek et al. 2002: 60). Avtorice opolnomočenje razdelijo na več faz. Pomembna je predvsem prva, v kateri oseba pridobiva občutek, da je sposobna odločati o svojem življenju (ibid.). Za žrtve trgovanja z ljudmi je namreč znano, da med izkoriščanjem niso sposobne vplivati na razmere, v katerih se znajdejo, ali pa resnično ne morejo odločati o svojem življenju. Zato je pomembno, da se žrtev ob pomoči socialne delavke zave, da je po koncu izkoriščanja

zmožna vplivati na svoje odločitve in dejanja, ki ji pomagajo pri ponovni vzpostavitvi kakovostnejšega življenja.

Pomemben dejavnik pri sodelovanju žrtve in socialne delavke je tudi vzpostavitev zaupanja. Žrtve se namreč pogosto srečajo z zlorabo le-tega, saj so zaupale ljudem, za katere se je kasneje izkazalo, da so trgovci z ljudmi. Pomembno je, da socialna delavka ustvari varen prostor, v katerem nato skupaj z žrtvijo soustvarjata rešitve. Pri vzpostavljanju delovnega odnosa so pomembni vsi elementi: dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev ter osebno vodenje (Čačinovič Vogrinčič 2008: 9-11).

1.2 TRGOVANJE Z LJUDMI KOT SVETOVNI PROBLEM

Trgovanje z ljudmi je večplasten pojav, ki je z raznovrstnimi oblikami izkoriščanja razširjen pravzaprav celem svetu. Že obsežna literatura o tej temi nas prepriča o svetovni razsežnosti tega pojava.

1.2.1 VPOGLED V STATSTIKO

Natančen izračun števila ljudi, ki so žrtve trgovanja, je zaradi tajne narave tega pojava ter težav, povezanih z odkrivanjem in dokumentiranjem takšnih primerov, zelo zahteven (Kaye 2003: 4). Obdelave dokumentov trgovanja pogosto pokažejo število, ki ni dosegljivo oziroma znano javnosti in vedno vsebuje napake. Še težje je določiti število primerov trgovanja, kadar poteka le-to preko več regij oziroma mednarodno. Podatke se namreč zbira glede na različne kriterije, kar pomeni, da beležijo nekateri le primere trgovanja z ljudmi preko meje, drugi pa tudi tiste v državi (ibid.). Kljub temu pa nam različne spletne strani ponujajo številke, ki kažejo na razširjenost izkoriščanja in trgovanja z ljudmi ter resnost tega problema.

Mednarodna organizacija dela (MOD, v nadaljevanju tudi ILO) navaja, da je vsaj 12,3 milijona ljudi po celem svetu ujetih v prisilnem delu. To ogromno število vključuje tudi 2,4 milijona oseb, ki so žrtve trgovine z ljudmi. Najvišje številke je zaznati v Aziji (9,4

milijona izkoriščanih in prisiljenih v delo), sledijo Latinska Amerika in Karibi (1,3 milijona takih oseb), vsaj 360.000 primerov prisilnega dela pa je zabeleženih v industrializiranih državah. Približno 56 odstotkov žrtev prisilnega dela so ženske in dekleta. Letni dobiček trgovanja z ljudmi pa je vsaj 32 milijard ameriških dolarjev (A Global Alliance Against Forced Labour 2005: 10, spletni vir). Še posebej kruta oblika trgovanja z ljudi je trgovanje z otroki. ILO navaja, da je na svetu 215 milijonov otrok, ki delajo, mnogi neprestano. Več kot polovica takih otrok je izpostavljena najhujšim oblikam prisilnega dela, kot so delo v nevarnih okoljih, suženjstvo, trgovanje z drogami, prostitucija, vojaško rekrutiranje in vključenost v oborožene spopade (ILO/Child labour, spletni vir). Vsi ti podatki kažejo in opozarjajo, da je sodobno suženjstvo in trgovanje z ljudmi zares velik globalen problem.

1.2.2 SVETOVNE ORGANIZACIJE V BOJU PROTI IZKORIŠČANJU IN TRGOVANJU Z LJUDMI

Na trgovanje z ljudmi opozarjajo različne svetovne organizacije, ki želijo s svojim delovanjem ljudi ozavešiti o pasteh trgovanja z ljudmi, predvsem pa se borijo proti temu pojavu. Glede na dejstvo, da zajema trgovanje z ljudmi različne skupine ljudi (ženske, moške in otroke) ter se kaže v različnih oblikah izkoriščanja, je tudi spekter organizacij, ki delujejo v boju proti trgovanju z ljudmi, širok in raznovrsten. V nadaljevanju so na kratko predstavljena ključna združenja in organizacije.

Med pomembnejšimi je zagotovo Mednarodna organizacija dela, ki je odgovorna za prikaz in pregled delovnih standardov. Predana je zagovarjanju socialne pravičnosti in mednarodno priznanih delovnih pravic (ILO/About the ILO, spletni vir), v zvezi s trgovanjem z ljudmi pa je pomembno predvsem, da stremi že od začetka delovanja k reševanju vprašanja prisilnega dela in pogojev, ki to omogočajo. Posebej pomembne so konvencije, ki jih sprejema, saj vladam, ki so jih podpisale, narekujejo, kako izboljšati delovno politiko in zakonodajo, da bi zaščitila delavce (ibid.).

Naslednja je Organizacija združenih narodov, ki je bila ustanovljena z namenom ohranjanja mednarodnega miru in varnosti, razvijanja prijateljskih odnosov med narodi in

zagovarjanja socialnega napredka, boljših življenjskih pogojev in človekovih pravic (United Nations/UN at Glance, spletni vir). S preučevanjem trgovanja z ljudmi se ukvarja Oddelek za področje drog in kriminala (United Nations Office on Drugs and crime – UNODC), ki je vodilna organizacija v boju proti prepovedanim drogam in mednarodnemu kriminalu, saj deluje povsod po svetu (UNODC/About UNODC, spletni vir). Pomembna sta še Oddelek Organizacije združenih narodov za človekove pravice ali Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) in Unicef (United Nations Children's Fund), ki se bori za otrokove pravice. V povezavi z Organizacijo združenih narodov pa ne smemo pozabiti na Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, ki je ena glavnih direktiv vsem članicam te organizacije.

Mednarodna organizacija za migracije (IOM) zagovarja humane in urejene migracije. To svoje delo opravlja s svetovanjem vladam in pomočjo migrantom. Med drugim se trudi izboljšati razumevanje migracijskih vprašanj ter se zavzema za človekovo dostojanstvo, varstvo pravic in blagostanje migrantov. Poleg tega zagotavlja tudi humanitarno pomoč migrantom v težavah in beguncem (IOM/About IOM/Mission, spletni vir).

S področja varovanja in kazenskega pregona je pomembno omeniti Interpol, največjo mednarodno policijsko organizacijo na svetu, ki ima 190 držav članic. Njena vloga je omogočati skupno delovanje policije po vsem svetu, da bi ustvarili varnejši svet. Njihova visoko razvita infrastruktura tehnične in operativne podpore pomaga pri uresničevanju rastočih izzivov v boju proti kriminalu (INTERPOL/About INTERPOL/Overview, spletni vir). Z vrsto projektov in operacij se borijo proti vsem oblikam kriminala, tudi organiziranemu kriminalu in trgovanju z ljudmi.

Poleg že naštetih in opisanih združenj pa obstajajo še številne nevladne organizacije v boju proti izkoriščanju in trgovanju z ljudmi, kot sta na primer Anti-Slavery International, ki se bori proti vsem oblikam suženjstva po vsem svetu (Anti-Slavery/What we do, spletni vir) in Amnesty International, ki deluje v boju proti zlorabam človekovih pravic (Amnesty International/Who we are, spletni vir).

1.2.3 ODZIV EVROPE NA TRGOVANJE Z LJUDMI

Po definiciji prava Evropske unije (v nadaljevanju tudi EU) trgovanje z ljudmi ni le dejanje, usmerjeno v izkoriščanje ljudi z namenom prostitucije in prisilnega dela, temveč pomeni tudi kratenje temeljnih človekovih pravic in je prepovedano v skladu z Listino temeljnih pravic Evropske unije (Čurin 2006: 18). Ta namreč od sredine devetdesetih let prejšnjega stoletja aktivno sodeluje pri razvijanju vsestranskega oziroma multidisciplinarnega pristopa k preprečevanju trgovanja z ljudmi in k boju proti njemu, ki vključuje sodelovanje vseh bistvenih dejavnikov. Gre za aktivnosti, ki potekajo na nacionalni in mednarodni ravni (op.cit.: 18, 19).

Kljub nenehni obravnavi tega perečega vprašanja v strokovni literaturi, javnih občilih in dnevni politiki je razvidno, da kažejo dokumenti mednarodnih organizacij, različne akcijske oblike boja proti trgovanju z ljudmi in nacionalne zakonodaje na dokaj neenotno obravnavanje tega pojava (op. cit.: 20). Ponekod urejajo trgovanje z ljudmi s kazenskim zakonikom in z drugimi zakoni, ki se lahko uporabljajo v zvezi s to dejavnostjo, drugje pa veljajo posebni zakoni o trgovanju z ljudmi, kot na primer na Švedskem in v Italiji. A kljub razlikam se v državah članicah Evropske unije zavedajo, da je trgovanje z ljudmi pereč pojav, ki ga je treba obravnavati zelo resno. Za povečanje učinkovitosti boja in preprečevanja tega pojava so že potekali in še potekajo poskusi harmonizacije na ravni Evropske unije (ibid.).

Že več kot deset let je trgovanje z ljudmi pomembno vprašanje Evropske unije. Njen obseg dela vključuje tako trgovanje v Evropi kot medregionalno trgovanje v državah tretjega sveta. Ukrepi EU za boj proti trgovanju z ljudmi obsegajo tri sklope: pravne ukrepe, mednarodno sodelovanje (še posebej z državami izvora žrtev) in drugi ukrepi, kot so zbiranje finančnih sredstev, ozaveščanje ter zbiranje statistike (European commission/Fight against Trafficking in Human Beings/EU Actions Explained, spletni vir). Delo Evropske unije je usmerjeno v:

- preprečevanje (ali preventivo) – delo z državami izvora;
- zaščito žrtev – omogočanje žrtvam, da lahko ostanejo v EU, in zagotavljanje

varnega okolja zanje, ko se odločajo, ali bodo pomagale oblastem pri pregonu trgovcev z ljudmi, kot tudi spodbujanje usposabljanja tistih, ki se ukvarjajo z žrtvami;

- pregon storilcev kaznivih dejanj – zagotavljanje, da je trgovanje z ljudmi kaznivo dejanje po vsej EU in zagotavljanje minimalnih kazni (ibid.).

V zadnjem desetletju je Evropska unija okrepila prizadevanja v boju proti trgovanju z ljudmi, pri čemer se je usmerila predvsem v preprečevanje trgovanja z ljudmi in zaščito žrtev. V okviru Evropskega parlamenta, Evropske komisije in Sveta Evrope je bilo izdanih že več konvencij, direktiv in planov za boj proti trgovini z ljudmi. Leta 2011 je EU sprejela Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev (v nadaljevanju tudi Direktiva), ki nadomešča Okvirni sklep Sveta iz leta 2002 in je najnovejši znak nove zavezanosti Evropske unije na tem področju. Direktiva je torej najnovejši predpis EU, ki se loteva tega pojava, zlasti zaščite žrtev. Pomembna novost je tudi imenovanje koordinatorja za boj proti trgovanju z ljudmi, čigar odgovornost je kjučnega pomena za usklajevanje boja na ravni Evropske unije (Prevent, combat, protect Human Trafficking: Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach 2011: 8, spletni vir). Direktiva v drugem členu navaja, da obsega celostno delovanje proti trgovanju z ljudmi tudi ukrepe, ki vključujejo tretje države, iz katerih žrtve izvirajo, in države, v katere so bile premeščene (Direktiva 2011/36/EU Evropskega Parlamenta in Sveta, spletni vir). Tako bi izboljšali ozaveščenost, zmanjšali ranljivost, zagotovili podporo in pomoč žrtvam, poleg tega pa tudi obravnavali temeljne vzroke za trgovanje z ljudmi in podprli tretje države pri oblikovanju ustreznih zakonodaj na področju boja proti temu pojavu (ibid.). Poleg tega je s to Direktivo sprejeto tudi kontekstualno razumevanje različnih oblik trgovanja, saj je njen namen zagotoviti najbolj učinkovite ukrepe za vsako obliko (ibid.).

Med pomembnejšimi dokumenti Evropske unije je zagotovo tudi Načrt EU o najboljših praksah, standardih in postopkih za preprečevanje in boj proti trgovini z ljudmi iz leta 2005 (Europa/EUR-Lex Home/ID celex, spletni vir), ki prav tako spodbuja članice EU k učinkovitejšemu in celostnemu pristopu v boju proti trgovanju z ljudmi. Ne smemo pa pozabiti na Konvencijo Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, o kateri je več zapisanega v poglavju o zakonodajni ureditvi (poglavje 1.4).

V evropskem prostoru so v boj proti trgovanju z ljudmi vključene tudi nekatere druge, prav tako pomembne organizacije, ki pripomorejo k boljšemu mednarodnemu sodelovanju na tem področju. Ena takih je OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe), nam bolj znana kot Ovse (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi). OSCE deluje v Evropi pa tudi v Centralni Aziji in Severni Ameriki ter je tako največja varstvena organizacija na tem področju. Ima celovit pristop k varnosti, ki poleg politično-vojaškega, ekonomskega in okoljskega vključuje tudi vidike s področja človekovih pravic (OSCE/Who we are, spletni vir).

Podobno kot Interpol v Evropi deluje še Europol, ki je organ pregona Evropske unije. Podpira aktivnosti organov pregona držav članic, predvsem pri njihovem delovanju proti nedovoljeni preprodaji drog, pri prepovedanem priseljevanju, terorizmu, ponarejanju in pranju denarja, prepovedani preprodaji vozil in trgovanju z ljudmi (EUROPOL/Protecting Europe/Mandate, spletni vir). Poleg Europa deluje na področju pregona tudi SELEC (Southeast Law Enforcement Center), ki povezuje države Jugovzhodne Evrope. Glavni namen tega združenja je prav tako podpora državam članicam (mednje spada tudi Slovenija) ter izboljšanje sodelovanja pri preprečevanju in boju proti kriminalu (kamor vključujejo tudi huda kazniva dejanja in organizirani kriminal), če ta vključuje ali se zdi, da vključuje element čezmejnih aktivnosti (SELEC/About SELEC, spletni vir).

Ob pregledu delovanja omenjenih mednarodnih organov, združenj in organizacij se vsiljuje vprašanje, kako je možno, da trgovanje z ljudmi sploh še obstaja? Seveda ni tako preprosto, saj delujejo trgovci z ljudmi podtalno, v organiziranih združbah, zato jih je težko odkriti in preganjati. Poleg tega je še vrsta že omenjenih dejavnikov, ki vplivajo na vsako točko procesa trgovanja posebej (od odločitve posameznika za migracijo do izkoriščanja), kar še otežuje delovanje boja proti temu pojavu. Kljub temu pa vidimo, da se svet vedno bolj zaveda resnosti trgovanja z ljudmi in se nanj tudi odziva. Vsaka direktiva, vsako določilo, vsak poskus preprečevanja in preventive, vsaka policijska akcija in vsaka pomoč žrtvam je tako ključnega pomena in še en dober korak v smeri proti izkoriščanju in trgovanju z ljudmi.

1.3 RAZŠIRJENOST TRGOVANJA Z LJUDMI V SLOVENIJI

Trgovanje z ljudmi je pojav, za katerega (nepoznavalci) vedo, da obstaja, ne vedo pa točno, kaj zajema, in si mislijo, da ga pri nas ni. Skoraj vsakdo, ki sem mu v pogovoru o temi svoje diplomske naloge omenila trgovanje z ljudmi, mi je odgovoril: »Prisilna prostitucija? Saj tega pri nas ni. Ali je?« A resnica je na žalost drugačna, o čemer v zadnjih letih poročajo tudi mediji. Tako lahko beremo o obeh večjih oblikah trgovanja z ljudmi: o izkoriščanju žensk in deklet z namenom prisilne prostitucije ter o delovnem izkoriščanju ali sodobnem suženjstvu.

Po oceni Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v Sloveniji so slovenski mediji samo v letu 2010 objavili več kot 50 prispevkov na temo trgovanja z ljudmi (Poročilo o delu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2010: 6, spletni vir). V prispevkih je opazen premik pri vsebini obravnave – javna občila so pozornost s področja prostitucije preusmerila na položaj tujih delavcev, zlasti v gradbeništvu. Približno polovica vseh prispevkov obravnava namreč grobo izkoriščanje delavcev in njihove slabe bivalne pogoje, pri čemer označujejo njihov položaj z novodobnim suženjstvom (ibid.). Delovno izkoriščanje, ki se lahko pokaže tudi kot ena oblik in namenov trgovanja z ljudmi, tako narašča. Prav tako je val kršenja delavnopravne zakonodaje v povezavi s splošno gospodarsko krizo v zadnjem obdobju zajel tudi Slovenijo. To se odraža predvsem v gradbenem sektorju (op. cit.: 10).

Mediji so nadalje pozornost namenili tudi aktivnostim Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi in nevladnih organizacij ter postopkom odkrivanja in pregona kaznivih dejanj, povezanih s trgovanjem z ljudmi. Povečano število prispevkov v medijih se v glavnem posveča dogodkom, kot je na primer zaznava nekaterih primerov trgovanja z ljudmi (op. cit: 6). Tudi ostali pomembni dejavniki so prek javnih občil obveščali javnost o svojih aktivnostih. Pojav trgovanja z ljudmi se je prav tako intenzivno obravnaval v medijih v času aktivističnih dni proti nasilju nad ženskami od 25. novembra do 10. decembra, ko je na to vprašanje opozarjalo društvo Ključ (op. cit.: 6, 7).

Dejstvo je, da prihajajo zaradi iskanja zaposlitve v Slovenijo tudi tujci oziroma migranti. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju tudi ZRSZ) vodi tudi statistiko

o izdanih delovnih dovoljenjih. Spodnja tabela prikazuje število izdanih delovnih dovoljenj za zaposlitev tujcev in veljavnih delovnih dovoljenj v letih od 2008 do 2011, pri čemer pomenijo izdana delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev število delovnih dovoljenj, ki jih je v prikazanem obdobju skladno z Zakonom o zaposlovanju in delu tujcev ZRSZ izdal za zaposlitev in delo tujcev; veljavna delovna dovoljenja za zaposlitev tujcev pa pomenijo število veljavnih delovnih dovoljenj za zaposlitev in delo tujcev ob koncu vsakega leta.

	2008	2009	2010	2011
izdana delovna dovoljenja	85.302	58.750	40.688	27.010
veljavna delovna dovoljenja	90.749	78.424	73.962	34.266

Tabela 1.3.1: Prikaz izdanih in veljavnih delovnih dovoljenj (vir: ZRSZ, spletni vir).

Kot vidimo, je število izdanih delovnih dovoljenj v zadnjih letih krepko upadlo, kar je posledica spremembe zakonodaje. S 23. 4. 2011 je pričel veljati nov Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1, Ur. l. RS, št. 26/2011), ki omogoča tujcem (kategorično točno določenim z zakonom) prost dostop na slovenski trg dela. To pomeni, da tujec v Republiki Sloveniji lahko opravlja delo, se zaposli ali samozaposli brez delovnega dovoljenja. Več o Zakonu o zaposlovanju in delu tujcev pa je opredeljeno v poglavju o zakonodaji (poglavje 1.4).

Kolikšno je število primerov trgovanja z ljudmi v Sloveniji, je zaradi načina delovanja trgovcev z ljudmi seveda neznano. Kljub temu pa imamo vir, na katerega se lahko opremo. Medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi v Sloveniji izda vsako leto poročilo o delu, v katerem so tudi nekateri pokazatelji števila primerov trgovine z ljudmi z vidika kazenskega pregona in pomoči žrtvam. Sledijo izsledki iz poročila za leto 2010, saj poročilo za leto 2011 še ni objavljeno.

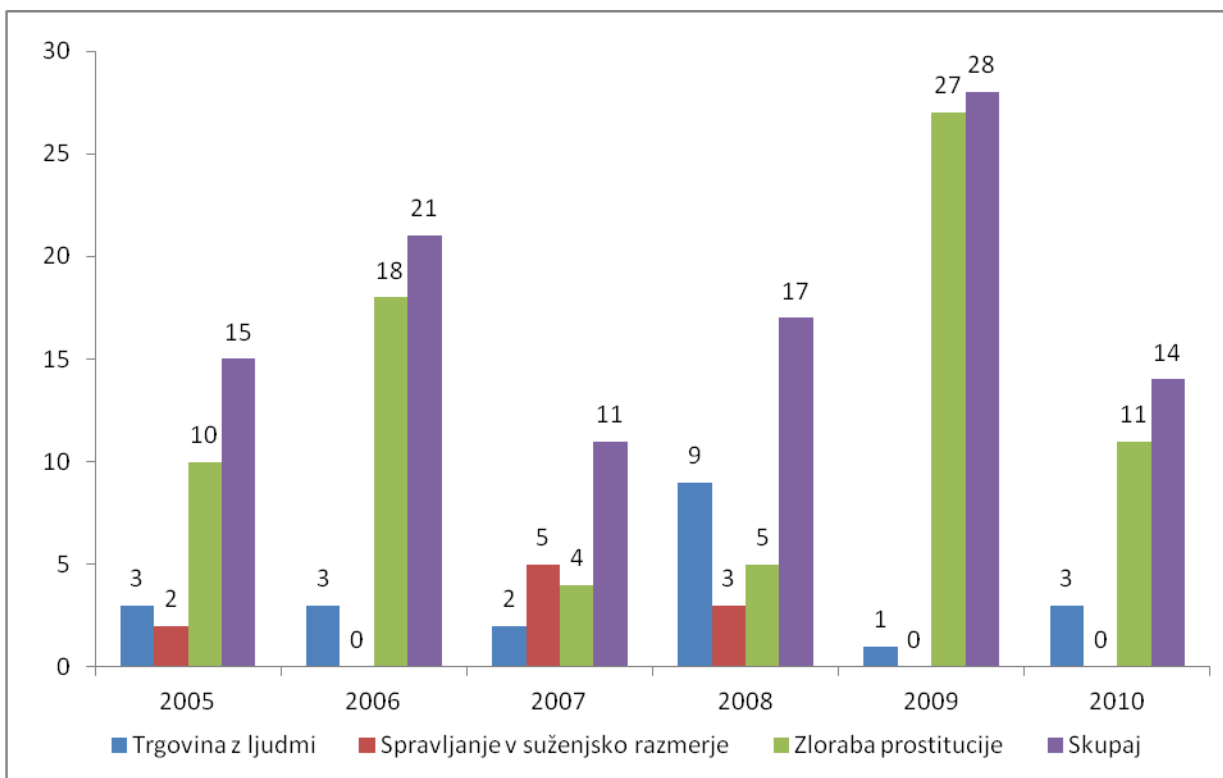
V letu 2010 je slovenska Policija zaznala več različnih oblik trgovanja z ljudmi. Največ obravnavanih primerov je bilo prepoznanih kot oblika spolnega izkoriščanja in izkoriščanja delovne sile. Med obravnavanimi primeri sta bili kot potencialni žrtvi trgovine z ljudmi obravnavani dve mladoletni osebi (Poročilo o delu Medresorske delovne skupine za boj

proti trgovini z ljudmi v letu 2010: 11, spletni vir). Pri pregledu obravnavanih kaznivih dejanj je poleg vpogleda v kaznivo dejanje trgovine z ljudmi smiselno narediti tudi pregled kaznivih dejanj, ki so povezana s trgovino z ljudmi, kamor spadata kaznivo dejanje spravljanja v suženjsko razmerje in kaznivo dejanje zlorabe prostitucije.

V Poročilu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v Sloveniji (2010: 11) je zapisano, da je Policija obravnavala 3 kazniva dejanja trgovine z ljudmi. Kazensko je bilo ovadenih 5 osumljencev, pri tem pa je bilo v postopku 10 oškodovank ali oškodovancev oziroma žrtev. Poleg primerov trgovine z ljudmi, za katere je policija podala kazensko ovadbo pristojnemu tožilstvu, so bili obravnavani še 4 primeri sumov trgovine z ljudmi. Kaznivih dejanj spravljanja v suženjsko razmerje v letu 2010 ni bilo obravnavanih.

Poleg teh primerov je Policija obravnavala tudi 11 kaznivih dejanj zlorabe prostitucije. Kazensko ovadenih je bilo 16 osumljencev, identificiranih pa je bilo 17 oškodovancev ali žrtev, od katerih jih je 8 privolilo v sodelovanje z organi odkrivanja in pregona. Na pristojno državno tožilstvo je bilo podanih 8 poročil. Pri odkrivanju in pregonu kaznivih dejanj zlorabe prostitucije je bilo ugotovljeno, da so oškodovanke izvirale predvsem iz Madžarske, Dominikanske republike, Bolgarije, Slovaške, Ukrajine in tudi Slovenije (ibid.).

Za boljši vpogled v število obravnavanih vseh treh omenjenih kaznivih dejanj s strani Policije v Sloveniji sem iz poročil Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi zbrala podatke od leta 2005 do 2010 in so prikazani v grafu.

Graf 1.3.1: Kazniva dejanja, ki jih je obravnavala Policija (vir: Poročila o delu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi 2005 – 2010, spletni viri).

Iz grafa vidimo, da je skoraj v vseh šestih letih prevladovalo število obravnavanih kaznivih dejanj zlorabe prostitucije, kar je zagotovo posledica dejstva, da je kaznivi dejanji trgovine z ljudmi in spravljanja v suženjsko razmerje teže dokazati.

Državni tožilci okrožnih državnih tožilstev in Skupine državnih tožilcev za pregon organiziranega kriminala so v letu 2010 odločali o štirih novih kazenskih ovadbah zaradi kaznivega dejanja trgovine z ljudmi zoper pet obdolžencev. Kazensko ovadbo zoper enega so zavrgli, zahtevali so odpravo preiskave zoper pet obdolžencev in zoper šest vložili obtožne akte (Poročilo o delu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2010: 11, spletni vir). Razglašena je bila tudi sodba, s katero je sodišče dva obdolženca spoznalo za kriva kaznivega dejanja spravljanja v suženjsko razmerje in jima izreklo pogojni obsodbi (op. cit.: 12).

Podatki tožilstva za leto 2010 kažejo tudi, da so državni tožilci prejeli v delo devet ovadb zoper dvanajst oseb zaradi kaznivega dejanja zlorabe prostitucije. Med njimi je bilo nekaj

oseb, ki so bile ovadene tako za kaznivo dejanje zlorabe prostitucije kot za kaznivo dejanje trgovine z ljudmi (ibid.).

Zanimivo je dejstvo, da so kot storilci kaznivega dejanja trgovine z ljudmi v enakem deležu zastopani moški in ženske, ki so v različnih razmerjih (žrtev, ki prevzame vlogo storilke v združbi s storilcem kaznivega dejanja na njeno škodo, zakonca ter mati in sin). V letu 2010 srečamo med storilci kaznivih dejanj prvič tudi policista, ki je dejanje izvršil kot sosterilec, uvedbo kazenskega postopka zoper njega pa je zahteval Specializirani oddelek (op. cit.:11). V letu 2010 se je tožilstvo v predkazenskem postopku skupaj s policisti prvič srečalo s trgovino z ljudmi z namenom izkoriščanja delovne sile v gradbenem sektorju. Pri tem se je izkazalo, da bo prisilno delo v kazenskem postopku težko dokazati (str. 12).

Poleg že omenjenih oblik trgovanja z ljudmi pa je v Sloveniji zaznana tudi oblika trgovanja z invalidi berači (Jerebic v: Rebernik 2011, spletni vir). Te ljudi, največkrat iz Češke ali Slovaške, pripeljejo v Slovenijo z izgovorom, da bodo dobili ortopedske pripomočke. Trgovci jim nato določijo, koliko denarja morajo na dan zbrati, nato pa jim ga sproti poberejo. Žrtve takega izkoriščanja tako beračijo pred trgovskimi centri ali v središču mesta, dodaja Jerebic.

Čeprav so žrtve trgovanja z ljudmi v večini tujci ali tujke, ne smemo zanemariti dejstva, da so to lahko tudi ljudje, ki živijo v državi, kjer so izkoriščani. Čurin (v: Rebernik 2011, spletni vir) tako pravi, da izhajajo slovenski državljani, ki so žrtve trgovanja z ljudmi v Sloveniji, večinoma iz romske populacije. Znani so zlasti primeri prisilnih porok, kjer so očitni elementi trgovanja z ljudmi (ibid.).

Ob pogledu na predstavljena števila obravnavanih kaznivih dejanj ugotovimo, da številke ne segajo prav visoko. Vendar pa se je treba zavedati, da te ne prikazujejo dejanskega stanja razširjenosti trgovanja z ljudmi v Sloveniji. Na to je opozoril tudi višji kriminalistični inšpektor Peršolja na razpravi ob »10-letnici boja proti trgovini z ljudmi v Sloveniji«, ki je potekala 18. oktobra 2011 v Ljubljani (Vlada.si/Teme in projekti/Boj proti trgovini z ljudmi/Večji dogodki, spletni vir). Več o razširjenosti trgovanja z ljudmi v Sloveniji bom poskusila izvedeti z raziskavo.

1.4 ZAKONODAJNA UREDITEV PODROČJA TRGOVANJA Z LJUDMI V SLOVENIJI

1.4.1 MEDNARODNI PREDPISI

Najnovejši predpis EU je že omenjena in opisana Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta Evrope o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev iz leta 2011 (Eur-Lex, spletni vir). V nadaljevanju so predstavljeni tudi predpisi, ki so vplivali na slovensko zakonodajo.

Med prvimi pomembnejšimi dokumenti na področju boja proti trgovanju z ljudmi je tako zagotovo treba poudariti **Konvencijo o suženjstvu** (KJU – MP 234/1929; Slavery Convention, spletni vir) , ki jo je ratificirala še Kraljevina Jugoslavija, Republika Slovenija pa jo je prevzela z Aktom o notifikaciji nasledstva glede konvencij OZN in konvencij, sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo (Ur. l. RS – MP, 9-35/1992). Čurin (2006: 13) pravi, da je konvencija izrednega pomena, ker v prvem členu definira »suženjstvo«, in sicer kot »stanje ali položaj osebe, nad katero se izvajajo vse ali del pravic, ki izvirajo iz lastnine«. Za »trgovino s sužnji« označuje konvencija vsa »dejanja, potrebna za zajetje, pridobitev ali razpolaganje z osebo z namenom, da se podvrže suženjstvu, vsa dejanja za pridobitev sužnja z namenom prodaje ali menjave ter vsa dejanja razpolaganja s takšnim sužnjem v obliki prodaje ali menjave in na splošno vsaka trgovina in transport sužnjev«. Konvencija zahteva od svojih podpisnic, da storijo vse za preprečevanje, zatiranje in popolno odpravo suženjstva.

Med najpomembnejši sodobnejši mednarodni določili pa zagotovo sodita **Konvencija Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu** (Ur. l. RS – MP, 14/2004), ki je bila ratificirana v Državnem zboru Republike Slovenije 9. aprila 2004 in njej pripadajoči **Protokol za preprečevanje zatiranja in kaznovanja trgovine z ljudmi, zlasti z ženskami in otroki** (Ur. l. RS – MP, št. 48/2004), ki ga je Državni zbor RS ratificiral 21. aprila istega leta. Kot je navedeno že v naslovu protokola, je ta namenjen pregonu kaznivih dejanj trgovine z ljudmi, zaščiti žrtev in pomoči le-tem pri varni vrnitvi v matično domovino ter ozaveščanju javnosti o negativnih posledicah tega pojava. Čurin

(2006: 16) poudari tudi pomanjkljivost protokola, ki se kaže v pozitivni diskriminaciji oziroma specifičnosti zaščite, ki jo nudi otrokom in ženskam. Sprašuje se, zakaj ne štiti protokol vseh žrtev brez razlik? Pri tem omeni, da so nekatere oblike trgovanja z ljudmi zanemarjene in na osnovi tega sklepa, da so koraki naprej na mednarodnem področju nujno potrebni. Hkrati pa opominja, da se je treba zavedati, da smo v globalnem smislu še daleč od univerzalne ratifikacije protokola (ibid.).

Poleg teh dokumentov je bila 16. maja 2005 v Varšavi sprejeta **Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi** (Ur. l. RS, št. 62/2009). Slovenija jo je podpisala aprila 2006, ratificirala pa julija 2009. Izhaja iz predpostavk, da je trgovanje z ljudmi kratenje temeljnih človekovih pravic ter napad na dostojanstvo in integriteto osebe, ki se znajde kot žrtev tega pojava (Čurin 2006: 7). Treba je poudariti, da opredeljuje konvencija pojav v širšem obsegu, predvsem z vidika pomoči in asistence žrtvam. To naj bi bila tudi njena dodana vrednost v boju proti trgovanju z ljudmi. Tako pomeni komplementaren dokument k Protokolu Združenih narodov o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov o mednarodnem organiziranem kriminalu in preprečuje trgovanje z ljudmi na globalni ravni (ibid.).

Poleg teh ključnih dokumentov imamo druge mednarodne pravne instrumente s področja varovanja človekovih pravic, ki so bili ratificirani v Sloveniji. To so: Sporazum o sodelovanju med Slovenijo in Europolom, ki se nanaša na boj proti trgovanju z ljudmi, Evropska konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja in Konvencija o zaščiti človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter drugi.

1.4.2 SLOVENSKI ZAKONI IN PREDPISI

Glede na dejstvo, da so pri trgovanju z ljudmi kratene osnovne človekove pravice, je treba kot prvo omeniti **Ustavo Republike Slovenije** (Ur. l. RS, št. 33/1991), v kateri so človekove pravice in svoboščine podrobno opredeljene v več členih. Najpomembnejša sta 34. člen o pravici do osebnega dostojanstva in varnosti ter 49. člen o svobodi dela, ki pravi, da je zagotovljena svoboda dela ter da je prisilno delo prepovedano. Poleg teh dveh se na

vprašanje kratenja človekovih pravic pri trgovanju z ljudmi nanašajo tudi drugi členi. Tako je z Ustavo RS zagotovljena nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti (35. člen) ter pravica do osebne svobode (19. člen). Prav tako pomemben je tudi 18. člen o prepovedi mučenja, ki pravi, da ne sme biti nihče podvržen mučenju, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju.

Najpomembnejši predpis za pregon kaznivega dejanja trgovine z ljudmi v Sloveniji pa je zagotovo **Kazenski zakonik** (KZ-1, Ur. l. RS, št. 55/2008). Leta 2004 so začele veljati nekatere spremembe tega zakonika na področju trgovanja z ljudmi, ki jih je pripravilo Ministrstvo za pravosodje RS v sodelovanju z Medresorsko delovno skupino za boj proti trgovini z ljudmi. Najpomembnejši je 113. člen, ki je v Kazenskem zakoniku (KZ-1) od 5. 5. 2004 in izrecno določa kaznivo dejanje trgovine z ljudmi; izvršuje določbe Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroci, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu.

Prav tako je pomemben že prej (pred letom 2004) uveljavljen 112. člen Kazenskega zakonika (KZ-1), ki podrobno opisuje, katera dejanja pomenijo *spravljanje v suženjsko razmerje*.

Delna opredelitev elementov trgovanja z ljudmi je tudi v nekaterih drugih členih Kazenskega zakonika (KZ-1). Bolj pomembna sta tako dva člena. Prvi je 175. člen, ki opredeljuje *zlorabo prostitucije* in pravi, da se osebo, ki zaradi izkoriščanja sodeluje pri prostituciji druge osebe ali s silo, z grožnjo ali s preslepitvijo napelje, pridobi ali spodbudi drugo osebo k prostituciji, kaznuje z zaporom od treh mesecev do petih let. Drugi je 308. člen, ki govori o *prepovedanem prehajanju meje ali ozemlja države*. Po tretjem odstavku tega člena se kaznuje z zaporom do pet let in z denarno kaznijo osebo, ki se ukvarja s tem, da tujce, ki nimajo dovoljenja za vstop v Republiko Slovenijo ali prebivanje v njej nezakonito spravlja na njeno ozemlje, jih po njem prevaža ali jim pomaga pri skrivanju, ali kdor skupino dveh ali več takih tujcev za plačilo nezakonito spravi čez mejo ali ozemlje države. Četrty odstavek pa dodeljuje isto kazen uradni osebi, ki izvaja dejanja, navedena v tretjem odstavku. Prav tako pomemben je tudi peti odstavek tega člena, ki pravi, da se storilec, ki z dejanji iz tretjega ali četrtega odstavka tega člena sebi ali komu drugemu pridobi nesorazmerno premoženjsko korist ali priskrbi brezpravno delovno silo ali

povzroči nevarnost za življenje ali zdravje ljudi ali taka dejanja stori kot član hudodelske združbe, kaznuje z zaporom od enega do osem let in z denarno kaznijo.

Poleg Kazenskega zakonika se je na trgovanje z ljudmi posredno nanašal tudi 10. člen **Zakona o državnem tožilstvu** (Ur. l. RS, št. 94/2007), ki je določal, da se za pregon storilcev kaznivih dejanj s področja organiziranega kriminala pri Vrhovnem državnem tožilstvu Republike Slovenije ustanovi skupina državnih tožilcev za posebne zadeve. Nadalje je zakon v tem členu navajal, da se za organizirani kriminal štejejo uradno pregonljiva kazniva dejanja, storjena v okviru organizirane kriminalne združbe z notranjimi pravili ravnanja, ki deluje na podjetniški način in pri tem praviloma uporablja nasilje oziroma korupcijo, da bi protipravno pridobila premoženjsk korist ali družbeno moč. Ta kazniva dejanja so zlasti s področja pranja denarja, korupcije, proizvodnje in prometa z mamili in orožjem, trgovine z ljudmi, zvodništva in prostitucije, hudodelskega združevanja in kazniva dejanja z mednarodnim elementom.

V **Zakonu o državnem tožilstvu** (ZDT-1) iz leta 2011 (Ur. l. RS, št. 58/2011) pa prav takega člena več ni. Povezavo s trgovino z ljudmi najdemo v drugem poglavju tega zakona o Specializiranem državnem tožilstvu Republike Slovenije, in sicer v 192. členu, ki govori o pristojnostih tega tožilstva. V prvem odstavku tega člena je opredeljeno, da obravnava Specializirano državno tožilstvo Republike Slovenije najzahtevnejša kazniva dejanja, katerih pregon terja posebno organiziranost in usposobljenost državnih tožilcev ter najvišjo raven učinkovitosti. V drugem odstavku tega člena so navedena kazniva dejanja, katerih storilce preganja Specializirano državno tožilstvo Republike Slovenije in med njimi sta zapisani tudi kaznivo dejanje spravljjanja v suženjsko razmerje ter trgovina z ljudmi.

Trgovanje z ljudmi je proces, katerega žrtve so v večini primerov tujci. Zato je v povezavi z trgovanjem z ljudmi, pomemben del slovenske zakonodaje tudi **Zakon o tujcih** (ZTuj-2, Ur. l. RS, št. 50/2011), ki določa pogoje in načine vstopa, zapustitve in bivanja tujcev v Republiki Sloveniji (1. člen prvega odstavka). Ta zakon je bil sprejet junija 2011, uporabljati pa se je začel 27. oktobra istega leta. Zakon se na področju varstva žrtev trgovanja z ljudmi in preprečitve trgovanja z ljudmi od prejšnjega razlikuje tudi po tem, da v pravni red Republike Slovenije prenaša oziroma vsebinsko povzema dve pomembni direktivi Evropske unije. Prva, ki jo zakon vsebinsko povzema, je Direktiva Sveta

Evropske unije (2004/81/ES z dne 29. aprila 2004) o dovoljenju za prebivanje za državljane tretjih držav, ki so žrtve trgovanja z ljudmi ali so jim pomagali pri nezakoniti preselitvi in sodelujejo s pristojnimi organi (Ur. l. RS, št. 261/2004). Druga pomembna direktiva, ki se z Zakonom o tujcih (ZTuj-2) prenaša v slovensko zakonodajo, pa je Direktiva 2009/52/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 o minimalnih standardih glede sankcij in ukrepov zoper delodajalce nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav (Ur. l. RS, št. 168/2009).

Zakon v 2. členu opredeli pomen izraza žrtev trgovine z ljudmi, ki se uporablja v tem zakonu, in pravi, da je taka oseba tujec, ki ni državljan EU in je bil zaradi prostitucije ali drugih oblik spolnih zlorab, prisilnega dela, suženjstva, služabništva ali trgovine s človeškimi organi, tkivi ali krvjo kupljen, prevzet, nastanjen, prepeljan, prodan, izročen ali je bilo z njim kako drugače razpolagano. Pojem »žrtev trgovine z ljudmi« najdemo v 50. členu, ki govori o žrtvah trgovine z ljudmi in žrtvah nezakonitega zaposlovanja ter je tudi najpomembnejši člen, ki ureja trgovanje z ljudmi v Sloveniji.

Ključna sestavina in novost Zakona o tujcih (ZTuj-2) je, da zagotavlja varovanje pravic tujcev, ki so žrtve trgovine z ljudmi, saj jim omogoča pridobitev dovoljenja za zadrževanje in v kasnejši fazi tudi dovoljenja za začasno prebivanje, če so pripravljeni sodelovati s sodnimi organi v sodnem postopku zoper kaznivo dejanje trgovine z ljudmi.

Zadnji pomemben zakon, ki se prav tako navezuje na trgovanje z ljudmi v Sloveniji, pa je **Zakon o zaposlovanju in delu tujcev** (ZZDT-1, Ur. l. RS, št. 26/2011), ki določa pogoje za zaposlovanje in delo tujcev ter s tem povezane naloge Republike Slovenije za urejanje in zaščito trga dela. Zakon v 4. členu opredeli pojem žrtev trgovine z ljudmi kot tujca, ki ni državljan države članice Evropske unije in ima izdano dovoljenje za začasno prebivanje kot žrtev trgovine z ljudmi. Na žrtve trgovanja z ljudmi se nanaša 23. člen, ki govori o osebnem delovnem dovoljenju za posebne kategorije tujcev, ki ga lahko pridobi tudi žrtev trgovine z ljudmi za čas veljavnosti dovoljenja za prebivanje (kot je določeno tudi v Zakonu o tujcih - ZTuj-2).

V Zakonu o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1) sta pomembna člena, ki pa nista neposredno vezana na trgovanje z ljudmi. To sta 12. člen o obveznostih delodajalcev ter

13. člen o nastanitvi tujcev. Oba namreč opredeljujeta dejanja, ki so pri izkoriščanju in trgovanju z ljudmi pogosto prekršena, zlorabljeni. Člen 12 v prvem odstavku pravi, da je delodajalec ob sklenitvi delovnega razmerja tujca dolžan prijaviti v socialno zavarovanje. V drugem odstavku pa zakon določa, da delodajalec, tuji delodajalec, pravna ali fizična oseba, registrirana za opravljanje dejavnosti, ki s tujcem sklene pogodbo o delu, nanj ne sme prenašati finančnih bremen v zvezi s pridobivanjem delovnih dovoljenj ali z urejanjem delovnega razmerja, ki so po tem zakonu in drugih predpisih določena kot strošek vlagatelja vloge za izdajo delovnega dovoljenja. Prav s takim izgovorom namreč trgovci z ljudmi oziroma izkoriščevalci žrtvi pripišejo dolg, ki ga ne morejo nikoli odplačati. V 13. členu o nastanitvi tujcev pa zakon delodajalcem, ki s tujcem sklenejo pogodbo o delu in mu zagotavljajo nastanitev v Republiki Sloveniji, določa, da so jim dolžni zagotoviti minimalne bivanjske in higienske standarde. Ti so navedeni v Pravilniku o določitvi minimalnih standardov za nastanitev tujcev, ki so zaposleni ali delajo v Republiki Sloveniji (Ur. l. RS, št. 71/2011), in je začel veljati 1. januarja 2012.

Da je trgovanje z ljudmi globalen problem, se torej zavedamo tudi v naši državi. Republika Slovenija je tako ratificirala več konvencij in protokolov, ki se nanašajo na širše področje mednarodnih človekovih pravic, ki so kratene tudi pri izkoriščanju in trgovanju z ljudmi. Poleg sprejetja in uveljavljanja mednarodnih predpisov se je spremenila oziroma dopolnila tudi naša zakonodaja. Prav v zadnjih letih so bile sprejete nekatere ključne spremembe na področju varovanja tujcev, ki bivajo in delajo v Sloveniji. To je vsekakor dober znak, saj kaže na dejstvo, da se Slovenija vedno bolj zaveda problema trgovanja z ljudmi in se nanj odziva.

Tudi delovanje centrov za socialno delo je urejeno s številnimi zakoni in predpisi, ki jih je Skupnost centrov za socialno delo zbrala v dokumentu z naslovom **Pravne podlage za izvajanje nalog centrov za socialno delo** (2011, spletni vir). Konkretno delovanje centrov za socialno delo pa je opredeljeno v **Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo** (2012, spletni vir).

Ob pregledu vseh določil, ki so podlaga za delovanje centrov za socialno delo, vidimo, da je samo zakonov, ki urejajo to področje, 57, sledijo pa jim še številni predpisi, kot so pravilniki in podobno (Pravne podlage za izvajanje nalog centrov za socialno delo, 2011,

spletni vir). Na začetku dokumenta je omenjeno, da je za centre za socialno delo oziroma njihove strokovne delavce nujno poznavanje, spoštovanje in uporaba tako ustavnih določb kot tudi ratificiranih mednarodnih pravnih aktov. Med tistimi, ki se posredno navezujejo tudi na trgovanje z ljudmi, je tako pomembno poudariti že omenjeni Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah in Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic (op. cit.: 6). Od slovenskih zakonov, ki pomenijo podlago za delovanje centrov za socialno delo, pa je zagotovo med najpomembnejšimi na področju trgovanja z ljudmi že predstavljeni Zakon o tujcih (ZTuj-2, Ur. l., št. 50/2011), predvsem v členih, ki se urejajo začasno bivanje tujcev v Republiki Sloveniji.

Ob pregledovanju nalog in storitev centrov za socialno delo v Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (2012, spletni vir), ugotavljam, da ni posebne naloge, ki bi bila neposredno povezana z žrtvami trgovanja z ljudmi ali s tujimi migranti v Sloveniji. Kot posredno nalogo oziroma storitev bi lahko poudarila prvo socialno pomoč, namenjeno vsakomur, ki se znajde v stiski ali težavi in se za storitev odloči prostovoljno (op. cit.: 232). Pod besedo »vsakomur« lahko torej štejemo tudi žrtve trgovanja z ljudmi, tujce ali slovenske državljane. Namen prve socialne pomoči posamezniku je, da prepozna in opredeli stiske ali težave, da oceni mogoče rešitve in se seznani z možnimi storitvami ali dajatvami ter z obveznostmi, ki sledijo izbiri, ter da se mu predstavi mrežo in programe izvajalcev, ki mu lahko pomagajo (ibid.). Naslednji sklop nalog centrov za socialno delo, ki so prav tako posredno povezane s trgovanjem z ljudmi, so naloge centrov v vlogi koordinatorja v lokalni mreži pluralnih programov socialnega varstva (op. cit.: 244-251). Tukaj vidim povezavo s trgovanjem z ljudmi v tem, da je pomembno, da poznajo centri za socialno delo organizacije in službe, ki se ukvarjajo s pomočjo žrtvam trgovanja z ljudmi. Ker centri za socialno delo ne izvajajo posebnih storitev za žrtve trgovanja z ljudmi, je zelo pomembno, da vedo, kam lahko žrtve napotijo oziroma so seznanjeni s problematiko trgovanja z ljudmi in oblikami pomoči za žrtve tega pojava v Sloveniji.

1.5 BOJ PROTI TRGOVANJU Z LJUDMI V SLOVENIJI

Slovenija ima zaradi svojega geografskega položaja predvsem vlogo tranzitne države pri trgovanju z ljudmi, a postaja vedno bolj tudi ciljna in država izvora. Tako kot številne druge se je tudi Slovenija odzvala na problem trgovanja z ljudmi in začela boj proti njemu.

Sprva je delovanje institucij pri zatiranju trgovanja z ljudmi, tako organov pregona kot tudi civilne družbe, potekalo le v posameznih primerih in dokaj neusklajeno (Čurin 2003: 18). Zaradi razraščanja te problematike in potrebe po urejenosti tega področja je bilo treba zagotoviti celovit in usklajen pristop k reševanju tega pojava z vključitvijo vseh za to pristojnih organizacij, hkrati pa je bila to obveza naše države v odnosu do mednarodnih dogovorov (ibid.). Po Čurinovem mnenju (2006: 33) se Republika Slovenija tako v celoti zaveda kompleksnosti trgovanja z ljudmi, ki postaja čedalje bolj eden pomembnejših izzivov na svetovni ravni. Tako je podpisnica vseh pomembnih mednarodnih dokumentov, ki urejajo to področje. V Sloveniji je bila že decembra 2001 ustanovljena delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi, februarja 2002 pa je bil za to področje imenovan Nacionalni koordinator (trenutno Sandi Čurin). S sklepom vlade iz decembra 2003 pa je bila ta skupina potrjena kot **Medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi** (v nadaljevanju tudi MDS), katere člani so predstavniki resornih ministrstev, vladnih služb, Vrhovnega državnega tožilstva in nevladnih organizacij v Republiki Sloveniji. To omogoča usklajevanje vladne politike za boj proti trgovanju z ljudmi in njeno preprečevanje. Aktivnosti te medresorske delovne skupine so opredeljene v periodičnih akcijskih načrtih, katerih izvedbo zagotavljajo resorji v okviru ministrstev in vladnih služb ter nevladne organizacije (ibid.).

MDS je s potrditvijo na vladi pridobila širši mandat za svoje delovanje in tako vzpostavila nacionalni mehanizem za opredeljevanje strategij boja proti trgovanju z ljudmi, ki je primerljiv z drugimi evropskimi državami (Medresorska delovna skupina, spetni vir). Skupina se sestaja na dva meseca, v primeru ožjih delovnih področij po potrebi tudi pogostejše. Namen sestajanja je koordinativno usmerjanje aktivnosti institucij, katerih predstavniki so člani MDS. Prav tako so ta sestajanja priložnost za neposredno izmenjavo informacij o dogajanju na področju boja proti trgovanju z ljudmi, kar omogoča pogled iz lastnega delokroga in ozke opredeljenosti delovanja, torej multidisciplinarnost (ibid.).

Boj proti trgovanju z ljudmi zajema tri večja področja: preiskavo in pregon kaznivih dejanj, pomoč žrtvam trgovanja z ljudmi in preprečevanje oziroma preventiva (ozaveščanje strokovne in laične javnosti). Poleg teh je pomembno tudi področje mednarodnega sodelovanja, ki je še posebej v zadnjem obdobju zelo intenzivno (op. cit.: 23). Pomembna osnova za izvajanje boja proti trgovanju z ljudmi je urejeno zakonodajno področje, z vidika katerega je treba uskladiti in poenotiti standarde, ki omogočajo kar se da uspešno delo organov pregona. Vendar pa Čurin opozarja, da če ni poskrbljeno za pomoč žrtvam v programih reintegracije in resocializacije, ni dovolj le pregon storilcev kaznivih dejanj. Nemogoče si je namreč predstavljati učinkovito zatiranje trgovanja z ljudmi le z vidika enega izmed področij (Čurin 2003: 18).

Zavratnik Zimic in soavtorice (2005: 68) prav tako opozarjajo, da je potrebno usklajeno sodelovanje različnih akterjev, ki delujejo v boju proti trgovanju z ljudmi. Izhodišče zanj pomenijo pravni predpisi, za izvajanje katerih si je treba nenehno prizadevati. Nujno dopolnilo vladnih politik pa so zagotovo nevladne organizacije, ki bi na podlagi svojega strokovnega znanja morale sodelovati kot enakovreden partner pri oblikovanju javne politike (ibid.).

Po mnenju MDS je razvoj boja proti trgovanju z ljudmi oziroma preprečevanja trgovanja z ljudmi v Republiki Sloveniji možno razvrstiti v tri obdobja (Slovenske izkušnje v boju proti trgovini z ljudmi v zadnjem desetletju: 1-3, spletni vir), in sicer obdobje vzpostavljanja področja oziroma opredelitve, kaj spada pod trgovino z ljudmi (2001-2004), obdobje implementacije (2004-2009) in obdobje krepitve delovanja sistema boja proti trgovanju z ljudmi, ki se je začelo leta 2010. Leta 2004 je Vlada Republike Slovenije sprejela prvi Akcijski načrt Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi 2004-2006, ki so mu sledili nadgrajeni dvoletni akcijski načrti.

Akcijski načrt MDS za obdobje 2010–2011 je zasnovan kot nadaljevanje dobre prakse predvsem tistih projektov, ki so se izkazali za učinkovite, zaradi narave dela pa zahtevajo kontinuiteto (Akcijski načrt Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi za obdobje 2010–2011: 2, spletni vir). Poseben poudarek je namenjen odkrivanju, preiskavi in pregonu kaznivih dejanj, preventivi in izobraževanju strokovnega kadra (ibid.). Po

smernicah Akcijskega načrta bo informiranje in osveščanje uslužbencev centrov za socialno delo usmerjeno predvsem v pomoč žrtvam trgovanja z ljudmi in v vprašanje, kako ta pojav prepoznati pri delu s posamezniki iz socialno ogroženih skupin (op.cit.: 8).

Medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi ima 16 članov, predstavnikov različnih služb in organizacij. Poleg nacionalnega koordinatorskega, ki zastopa ministrstvo za notranje zadeve, so vključeni še predstavniki naslednjih ministrstev: ministrstvo za zunanje zadeve, ministrstvo za pravosodje, ministrstvo za delo družino in socialne zadeve, ministrstvo za obrambo, ministrstvo za šolstvo in šport ter ministrstvo za zdravje. Prav tako sodelujejo tudi predstavniki naslednjih pomembnih državnih institucij, in sicer: Generalna policijska uprava, Vrhovno državno tožilstvo RS, Urad vlade za komuniciranje, Državni zbor RS in Urad za enake možnosti. Pomembno vlogo pa imajo tudi nevladne organizacije oziroma društva: Društvo Ključ - center za pomoč žrtvam trgovine z ljudmi, Slovenska filantropija, Slovenska Karitas in Društvo novinarjev Slovenije (Sestava MDS, spletni vir). V nadaljevanju sledi krajša predstavitev najbolj vidno delujočih članic MDS, ki bodo, poleg funkcije nacionalnega koordinatorskega, tudi obravnavane v raziskavi.

V boju proti trgovanju z ljudmi in hrati v boju proti organiziranemu kriminalu ima najbolj vidno in aktivno vlogo **Policija** (Peršolja 2006: 50). Skladno z zakonodajo mora sprejeti vse ukrepe, da odkrije storilce kaznivih dejanj trgovanja z ljudmi, zbere vse potrebne dokaze in jih preda tožilstvu, ki nastopa kot organ pregona (ibid.). Vendar pa avtor meni, da za policijo v Sloveniji velja, da premalo pozna fenomen trgovanja z ljudmi oziroma se ga premalo zaveda. Pojem se namreč prevečkrat meša z ilegalnimi migracijami in s prostitucijo, kjer pa se skrivajo faze trgovanja z ljudmi (op. cit.: 51). Poleg tega to ni povezano le s spolno industrijo, ampak obsega veliko večjo dejavnost izkoriščanja.

Peršolja meni, da je v Sloveniji v okviru boja proti trgovanju z ljudmi najbolj urejeno področje kazenske zakonodaje (op. cit.: 50-51). Že omenjeni Zakon o kazenskem postopku, ki je bil posodobljen po sprejetju več mednarodnih pravnih aktov, določa izvedbo policijskih in sodnih aktivnosti, ki omogočajo ustrezno ravnanje v boju proti trgovanju z ljudmi in proti organiziranemu kriminalu. Poleg tega so v zakonu navedene ustrezne norme, ki omogočajo sankcioniranje trgovanja z ljudmi. Za demokratično in sodobno družbo je namreč značilno, da stremi k neprestanemu napredovanju in izboljšanju

nazorov, ki temeljijo na človekovi svobodi po gibanju, udejstvovanju, izražanju in podobno. Prav ta načela so bila povod za posodobitev pristopa pojmovanja trgovanja z ljudmi kot sodobne oblike suženjstva (ibid.).

Na področju pregona storilcev kaznivih dejanj trgovine z ljudmi in drugih kaznivih dejanj, povezanih s trgovanjem z ljudmi, deluje kazenski oddelek **Vrhovnega državnega tožilstva Republike Slovenije**.

Državni tožilci se zavedajo dejstva, da trgovina z ljudmi ni le kriminal, temveč tudi kratenje temeljnih človekovih pravic. Odkar so se s tem dejstvom srečali kot z globalnim in evropskim problemom, so ga ozavestili in v zakonodaji začeli iskati možnosti za pregon teh dejanj (Pureber 2006: 43). Eden bistvenih interesov kazenskega postopka je, da se organizatorji trgovanja z ljudmi in trgovci odkrijejo ter kaznujejo, kar pa je hkrati tudi ena pravic žrtve (op. cit.: 43-44). Spoštovanje pravic žrtev je tudi pristop, s katerim bodo tožilci v kazenskih postopkih še bolj uspešni, kot če se do njih vedejo kot do orodja v rokah kazenskega pregona. Žrtve, ki so jim kratene pravice do pravičnega obravnavanja, tako niso pripravljene ali pa niso sposobne pričati, kar praviloma prinaša neuspeh kazenskega postopka (op. cit.: 44). Državni tožilci izpolnjujejo v okviru svojih pristojnosti namen Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, ki vključuje preprečevanje trgovanja z ljudmi in boj proti njemu. (ibid.).

Kjub razmeroma nizkim številom odkritih in preganjanih storilcev kaznivih dejanj vodi državne tožilce načelo, da je možno doseči cilj boja proti trgovanju z ljudmi s strokovno izpeljanim predkazenskim in kazenskim postopkom. Tako skušajo kolikor se da prispevati k preprečevanju in zatiranju trgovanja z ljudmi ter poskrbeti za zavarovanje, pomoč in omogočanje restitucije žrtev (op. cit.: 46).

Po predstavitvi preiskave in pregona pa si pogledajmo še delujoče pri preprečevanju in pomoči žrtvam trgovanja z ljudmi, ki so ju v slovenskem prostoru prevzele nevladne organizacije kot plod civilnih iniciativ. Mednje sodijo Društvo Ključ, Slovenska karitas in Slovenska filantropija.

Društvo Ključ – center za boj proti trgovini z ljudmi je edina nevladna organizacija v Sloveniji, ki se ukvarja z bojem proti trgovanju z ljudmi. Ustanovljeno je bilo novembra 2001 v Ljubljani. Namen društva je razvijanje in izvajanje preventivnih ter kurativnih programov s področja ozaveščanja splošne in strokovne javnosti ter potencialnih in dejanskih žrtev trgovanja z ljudmi. Poleg tega je namen društva tudi nujna pomoč in oskrba žrtev trgovanja z ljudmi, pomoč pri organizaciji njihovega povratka v izvorno državo, vzpodbujanje in organizacija njihovega sodelovanja z organi pregona, pomoč pri zaščiti prič s tega področja ter nudenje brezplačnih nasvetov žrtvam trgovanja z ljudmi (Kodele Kos 2003: 6). Programi društva Ključ se izvajajo v obliki izobraževanj in informiranja javnosti, rizične populacije ter pristojnih državnih organov. Člani društva so ustanovili tudi prvi varni prostor za žrtve v Sloveniji, ki je ključnega pomena. Prav tako so vzpostavili posebno 24-urno svetovalno telefonsko linijo. Društvo sodeluje z vsemi pristojnimi vladnimi in nevladnimi, domačimi in tujimi organizacijami ter organizira in se udeležuje različnih oblik izobraževanja, informiranja, predavanj, okroglih miz in podobno (op. cit. 7).

Najpomembnejši cilj Društva Ključ je oblikovati (re)integracijski program, ki bo omogočal socialno in delovno (re)integracijo oseb, ki so se ujele v past trgovine z ljudmi (Mesič, Kukolj 2006: 150). Žrtvam želijo ne glede na njihovo odločitev o sodelovanju v predkazenskem in kazenskem postopku ponuditi program (re)integracije, saj so zaradi psihofizičnih posledic izkušnje ujetništva in nasilja še toliko bolj ranljive, da brez ustrezne celostne pomoči ter dolgoročnih dobro načrtovanih rešitev in možnosti izbire (ob ponovni vrnitvi v neustrezne socialne razmere) ponovno postanejo žrtve. V društvu se trudijo, da bi se jim omogočil povratek v normalno življenje brez nasilja, izkoriščanja in kratenja človekovih pravic. Pogoji za vse to je zagotovitev stimulativnega socialnega konteksta, kamor se oseba lahko vključi, saj ji ta omogoča izobraževanje, usposabljanje, širjenje socialne mreže in nenazadnje pridobitev poklica oziroma nostrifikacijo že pridobljene izobrazbe, če gre za tujko ali tujca, ter možnosti zaposlitve. Ta posamezniku omogoča plačilo za delo, strukturo časa, stike zunaj družine (če ta oseba ima družino), povezovanje individualnih ciljev s skupnimi, določa ji status in identiteto ter zakonitost in kontrolo. Vse naštetu lahko vodi v samostojno življenje, kar je tudi cilj projekta (re)integracije (ibid.).

Poleg Društva Ključ se s pomočjo žrtvam trgovanja z ljudmi ukvarja tudi dobrodelna ustanova **Slovenska karitas**. V sklopu njihovega delovanja obsega pomoč žrtvam številne dejavnosti: ustrezno namestitev, prehrano in oskrbo, socialno, psihološko in pravno pomoč, zagotavljanje prevajalskih storitev, tolmačenja in urejanje statusa, svetovanje in informacije v zvezi z zakonitimi pravicami v jeziku, ki ga razumejo, izvajanje ukrepov v smislu socializacije, revitalizacije in reintegracije ter zagovorništvo in opolnomočenje (Oskrba žrtev trgovine z ljudmi/Karitas, spletni vir).

Slovenska karitas pri izvajanju programa oskrbe žrtev trgovanja z ljudmi sodeluje z državnimi upravnimi organi, s tožilstvom in policijo (Verovšek 2006: 140 – 141). Izvaja krizne in varne namestitve, krepi mrežo strokovnjakov, prostovoljcev in karitativnih sodelavcev, svoj program pa povezuje s cerkvenimi ženskimi redovi v Sloveniji, ki imajo močno mednarodno mrežo. Kot kažejo primeri dobre prakse iz tujine, ženski cerkveni redovi že v okviru svojega osnovnega poslanstva aktivno vstopajo na področje pomoči žrtvam trgovanja z ljudmi. Oskrba žrtev po pogodbi z državo Republiko Slovenijo pomeni zagotovljeno 24-urno dosegljivost strokovnjaka, ki jo Slovenska karitas uresničuje s 24-urnim telefonskim svetovanjem. Dežurstva izvajajo strokovne delavke, ki v primeru klica uporabnice nudijo prvo socialno pomoč in svetovanje. Poleg tega je v program oskrbe žrtev trgovanja z ljudmi vključeno celodnevno izvajanje oskrbe žrtev preko kriznih in varnih namestitev, zaključek programa namestitve in njihov povratak v domovino (ibid.).

V programu kriznih in varnih namestitev se žrtvi v začetni fazi omogoči zadovoljitev osnovnih življenjskih potreb, deležna pa je tudi prve socialne pomoči (op. cit.: 142 - 143). Pri nadaljnjem izvajanju programa pa je žrtev oziroma uporabnica deležna strokovne pomoči v obliki psihosocialnega svetovanja, nujne medicinske pomoči, svetovanja v zvezi z zakonitimi pravicami, pravnega svetovanja in urejanja statusa ter laične pomoči in spremljanja.

V boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji pa ima vlogo tudi **Slovenska filantropija** – Združenje za promocijo prostovoljstva, ki se že dvajset let aktivno odziva na pereča družbena vprašanja, spodbuja in razvija prostovoljstvo, deluje na področju migracij, pomaga ogroženim ljudem in je glasna zagovornica človekovih pravic (Filantropija.org, spletni vir). S svojim delovanjem nudi finančno in psihosocialno pomoč,

pretežno migrantom pa tudi drugim ranljivim skupinam. Pri Slovenski filantropiji so prepričani, da smo za življenje v naši skupnosti odgovorni vsi, in želijo si, da bi se tega tudi zavedali, zato je njihovo delo usmerjeno v ozaveščanje, informiranje, zagovorništvo ter povezovanje. S svojimi programi vstopajo na področja, ki jih državne institucije še ne pokrivajo ali jih ne pokrivajo dovolj, a jih je z dodatnim angažiranjem ljudi – prostovoljcev – mogoče bistveno izboljšati (ibid.).

V sklopu programa Migracije izvajajo tudi projekt Proti trgovini z ljudmi: Boj proti trgovini z ljudmi – z informiranjem proti izkoriščanju, katerega namen je informirati in ozaveščati migrantske delavce o trgovanju z ljudmi, njihovih pravicah in dolžnostih, jim predstaviti možnosti, ki jim jih ponujajo programi vključevanja v slovensko družbo ter jih opolnomočiti (Filantropija/Program Migracije/Proti trgovini z ljudmi, spletni vir). Projekt se izvaja v obliki dvajsetih obiskov samskih domov po Sloveniji. Tako poteka informiranje v okolju migrantov in tudi v njihovem jeziku, pri čemer so uporabljane metode pogovor, diskusija, deljenje pisnega materiala in predavanja. S svojimi dejanji želijo migrantske delavce informirati in motivirati glede preprečevanja trgovanja z ljudmi ter povečati vključenost v programe integracije, ki zmanjšujejo možnost izkoriščanja. Izvajalcem se zdi zelo pomembno, da migranti vedo, katere so njihove pravice in dolžnosti, da jih ne izkoriščajo oziroma se ob izkoriščanju ustrezno ukrepa. Pripravili so tudi letak s pomembnimi informacijami v zvezi s trgovanjem z ljudmi in s kontakti, kam se obrniti po pomoč (ibid.).

Kakšno vlogo imajo stroka socialnega dela oziroma **centri za socialno delo** v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji? Dejstvo, da med osnovnimi nalogami in storitvami centrov za socialno delo ni takšnih, ki bi se neposredno nanašale na trgovanje z ljudmi, je bilo poudarjeno že v prejšnjem poglavju o zakonodaji. Kljub temu pa imajo centri za socialno delo z izvajanjem svojih storitev pomembno vlogo v boju proti trgovanju z ljudmi. V kolikšnem obsegu jo izvajajo, pa je precej odvisno od vsakega centra posebej, saj se po obsegu in vsebini izvajanja dejavnosti centri med seboj razlikujejo.

Lenassi in Škvarč s predstavitevijo delovanja Centra za socialno delo Ljubljana Vič-Rudnik dobro opišeta vlogo centrov za socialno delo pri preprečevanju in reševanju problematike trgovine z ljudmi ter razgrneta svoj pogled na vključenost centrov za socialno delo v boj

proti temu pojavu (v: Društvo Ključ 2005: 23 – 26). Avtorici navajata, da se strokovnjaki na centrih za socialno delo pri svojem delu srečujejo z najbolj »rizično« skupino prebivalstva, torej z ljudmi, ki so materialno ogroženi, brezposleni, imajo težave v medsebojnih odnosih, so socialno izključeni, zasvojeni, ali pa so ogroženi zaradi nasilja (op. cit.: 23). Prav tako se srečujejo z mladostniki, ki imajo težave pri odraščanju, in mladostniki, ki so prikrajšani za normalno družinsko življenje. Vse te okoliščine so namreč rizični faktorji tudi za trgovanje z ljudmi (ibid.). Na centru se pri izvajanju nalog in ukrepov s področja vzgoje ter varstva otrok ali njihovih pravic in koristi srečujejo s primeri, kjer sumijo, da gre za prostitucijo mladoletnih oseb, ki je lahko prisilna ali pa prostovoljna – kolikor je sploh lahko v primeru mladoletnih oseb. Posebni primeri, s katerimi se strokovnjaki na centru za socialno delo srečujejo, so tudi mladoletni tujci brez spremstva, ki si s statusom begunca pridobijo status, kot ga imajo mladoletni državljani Republike Slovenije. Poleg urejanja skrbništva za take otroke oziroma mladostnike se socialni delavci ukvarjajo tudi z njihovo namestitvijo v ustrezne ustanove (ibid.).

Kot predstavnici institucije socialnega skrbstva, ki ima ustrezno strokovno usposobljenost, avtorici menita, da je pomembno aktivno vključevanje centrov za socialno delo v segmente trgovanja z ljudmi, ki pomeni tudi pomoč pri odpravljanju in omejevanju razširjenosti tega pojava (ibid.). Vlogo centrov za socialno delo v boju proti trgovanju z ljudmi vidita avtorici na treh ravneh (op. cit.: 23-24):

- v sodelovanju pri načrtovanju politike reševanja problematike trgovanja z ljudmi na državni in mednarodni ravni;
- preko načrtovanja in izvajanja socialne preventive, ki se kaže v prizadevanju centrov za socialno delo za izdelavo različnih preventivnih programov;
- preko konkretnih primerov, s katerimi se strokovnjaki na centrih za socialno delo srečujejo pri svojem delu. S pojavom trgovanja z ljudmi se namreč pogosto srečujejo prek govoric ali sumničenj, kjer je ključno hitro povezovanje in sodelovanje centrov z drugimi institucijami v mreži pomoči žrtvam trgovanja z ljudmi.

Na področju **socialne preventive** predstavlja avtorici Mladinsko središče Vič kot primer dobre prakse, ki omogoča tako kot večina mladinskih centrov otrokom in mladostnikom druženje v varnem in spodbudnem okolju ter poskuša s svojimi dejavnostmi uporabnikom ponuditi alternativo »ulici« (op. cit.: 24). Glede preprečevanja trgovanja z ljudmi je vloga tega mladinskega središča, da zagotavlja mladim varen postor, kjer se počutijo sprejete in dobrodošle. Strokovnjaki seznanjajo mladostnike z ustreznim reševanjem konfliktov, vključujejo jih v aktivne oblike preživljanja prostega časa, izboljšujejo njihovo samopodobo in izvajajo druge podobne aktivnosti, ki so odločilni dejavniki, ki mladostnikom na njihovi poti odraščanja omogočijo reči NE (recimo sumljivi družbi ali neprimerni dejavnosti). Prek neformalnega druženja tako strokovnjaki prepoznajo rizične dejavnike, ki vodijo v past trgovanja z ljudmi. Ob različnih stiskah se aktivno odzovejo, poleg tega pa mlade tudi seznanjajo z mrežo pomoči na področju trgovanja z ljudmi v Sloveniji (ibid.).

Socialni delavci na centrih za socialno delo se dobro zavedajo, da je pri pomoči uporabnikom pri njihovih stiskah ključnega pomena sodelovanje z različnimi akterji, kar seveda velja tudi za primere žrtev trgovanja z ljudmi. Z izvajanjem **Koordinacije pluralne mreže programov socialnega varstva** socialni delavci skrbijo, da je pri odkrivanju in reševanju problematike trgovanja z ljudmi njihovo delo dobro koordinirano in povezano v celoto (op. cit.: 24-25).

Poleg preventivne dejavnosti se centri za socialno delo s pojavom trgovanja z ljudmi srečujejo tudi v okviru **socialno-varstvenih storitev**, konkretno v obliki **prve socialne pomoči**, ki je na voljo vsakomur (op. cit.: 25). Pri izvajanju te dejavnosti strokovnjaki na centru za socialno delo uporabnika po potrebi tudi usmerijo ali povežejo z drugimi službami oziroma organizacijami, ki delujejo v boju proti trgovanju z ljudmi, na primer z Društvom Ključ, tožilstvom ali policijsko upravo. V okviru prve socialne pomoči se socialni delavci srečujejo z žrtvijo trgovanja z ljudmi, njenim svojcem ali s katero koli tretjo osebo, ki ve za tovrstno izkoriščanje (ibid.).

V okviru socialno-varstvene storitve lahko poteka na centrih za socialno delo pomoč žrtvam trgovanja z ljudmi tudi z izvajanjem **osebne pomoči**, ki obsega svetovanje, urejanje in vodenje, da bi posamezniku omogočili razvijanje, dopolnjevanje, ohranjanje ter tudi

izboljševanje njegovih socialnih zmožnosti, pri čemer je prav **svetovanje** najbolj primerna oblika pomoči (ibid.). Svetovanje je organizirana oblika strokovne pomoči posamezniku, ki se uporablja ob stiskah in težavah, ki jih posameznik zaznava, a jih ne zna ali pa ne zmore reševati sam ter kadar se od uporabnika pričakuje, da bo ob pomoči sprostil svojo napetost in se sam usmeril v aktivno reševanje svojega položaja, socialni delavec pa ga pri tem usmerja in mu nudi strokovno podporo. Na Centru za socialno delo Ljubljana Vič-Rudnik uporabljajo po potrebi tudi skupinske oblike svetovanja, pri čemer lahko strokovni delavec nudi osebno pomoč konkretni žrtvi trgovanja z ljudmi ali pa osebi iz žrtvine ožje socialne mreže (ibid.).

Kot tretjo obliko socialno-varstvene storitve izvajajo centri za socialno delo **pomoč družini na domu**. Ta oblika pomoči obsega strokovno svetovanje in pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi člani in na področju skrbi za otroke ter usposabljanje družine za opravljanje njene vsakdanje vloge (ibid.). Upravičenci do te storitve so posamezniki in družine v primerih, ko izhajajo njihove socialne stiske in težave iz neurejenih odnosov v družini in so rešljive le s spremembami v družini kot celoti. Prav tako so upravičenci posamezniki ali družine v primerih, ko išče ta strokovno svetovanje in pomoč pri skrbi za otroke, a znani vzorci vedenja in znanja te družine ne zadoščajo za odpravljanje težav (ibid.). Avtorici poudarita, da izhajajo žrtve trgovanja z ljudmi pogosto iz »ranljivih družin«, kar lahko pomeni slabši socialno-ekonomski status, neurejeni družinski odnosi ali podobne razmere. Prav v tem smislu lahko centri za socialno delo prek storitev pomoči družini na domu delujejo preventivno, saj družino okrepijo in tako zmanjšanje tveganje, da postanejo člani družine žrtve trgovanja z ljudmi (op. cit.: 26). Ta oblika preventive se lahko izvaja tudi, kadar se žrtev trgovanja z ljudmi vrne v družino, pa se v novih razmerah ne znajde. Žrtev je namreč zaradi svoje izkušnje travmatizirana, kar posledično postanejo tudi ostali družinski člani, ki tako lahko potrebujejo pomoč centrov za socialno delo (ibid.).

Strokovnjakinji iz Centra za socialno delo Ljubljana Vič-Rudnik svoj prispevek zaključita s pomembnim dejstvom, da doživljajo strokovnjaki na tem centru trgovino z ljudmi kot kompleksen pojav, ki ga je treba obravnavati celostno. Zato se jim zdi pomembno, da se s svojim prispevkom vključujejo v mrežo boja proti trgovanju z ljudmi skupaj z drugimi vladnimi in nevladnimi organizacijami. Prizadevajo si tudi za dodatno znanje s področja

trgovanja z ljudmi, zato spodbujajo dejavnost drugih organizacij tudi na področju izobraževanja (ibid.).

Centri za socialno delo in prek njih tudi stroka imajo torej resnično pomembno in veliko vlogo v boju proti trgovanju z ljudmi, in sicer tako pri preprečevanju pojava kot tudi pri konkretni pomoči žrtvam.

Čurin je v svojem delu leta 2006 ocenil stanje v Republiki Sloveniji na področju boja in preprečevanja trgovine z ljudmi za zadovoljivo (2006: 33). Institucionalna ureditev omogoča namreč koordinirano delovanje različnih služb, pri čemer je avtor poudaril prizadevanja za usklajen in enoten pristop tudi z nevladnim sektorjem. Zakonodaja na področju boja proti trgovini z ljudmi je v Sloveniji v celoti usklajena z obvezujočimi mednarodnimi dokumenti kot tudi z direktivami Evropske Unije. Ob tem pa bi veljalo upoštevati kontinuirane procese sprememb na tržišču delovne sile in nudenja spolnih storitev, kar se posredno odraža tudi na pojav in pojavne oblike trgovanja z ljudmi. Ta proces zahteva ustrezno nadgrajevanje zakonodaje in njeno dosledno izvajanje, pri čemer bi lahko tako v Sloveniji kot večini drugih držav storili več (ibid.).

Razmere se torej spreminjajo, gospodarska kriza je zagotovo vplivala tudi na delovne migracije in razmah trgovanja z ljudmi. Kako poteka boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji in kakšno vlogo ima stroka socialnega dela pri tem ter kako razmere ocenjujejo in opredeljujejo strokovnjaki, ki delujejo na tem področju, bom poizkusila izvedeti z raziskavo.

2. OPREDELITEV PROBLEMA

2.1 VZPODBUDA ZA RAZISKAVO

Ideja za mojo raziskavo se je porodila, lahko bi rekla, tudi po naključju. Od nekdaj me je zanimala problematika nasilja, predvsem v družini in nad ženskami, nasilje v »sivi coni« kaznivih dejanj, nasilje, o katerem vemo, da obstaja, a ostaja skrito za zaprtimi vrati. Vanj se ne vtikamo, o njem ne govorimo. Ko sem se tako namenila v knjižnico Fakultete za socialno delo, da bi izbrala temo s področja nasilja, sem ugotovila, da so to temo študentke in študentje Fakultete za socialno delo že precej obdelali. Moja želja je bila, da bi v diplomski nalogi raziskovala kaj novega, meni neznanega pa tudi aktualnega. Na knjižni polici pod temo nasilje sem naletela na knjigo o prostituciji in trgovanju z ljudmi. Tema me je takoj pritegnila in začela sem prebirati knjige ter kmalu ugotovila, da o trgovanju z ljudmi pravzaprav ne vem dosti in bi si želela izvedeti več.

Sočasno sem v medijih spremljala številne prispevke o izkoriščanju tujih delavcev v Sloveniji in njihovo namigovanje o sodobnem suženjstvu, ki tudi spada v kategorijo kazivnega dejanja trgovine z ljudmi. Vprašala sem se, kako se lahko to dogaja danes in ali se kdo bori proti temu pojavu. Tako sem se odločila, da bom v svojem diplomskem delu raziskovala boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji.

2.2 NAMEN IN CILJ RAZISKAVE

Namen raziskave je ugotoviti, koliko je pojav trgovanja z ljudmi razširjen v Sloveniji in kdo so akterji, ki se borijo proti temu pojavu. Z raziskavo sem želela narediti pregled služb (delovnih mest, organizacij, institucij in podobno), ki delujejo na tem področju, opisati njihovo delo in opredeliti uspešnost boja proti trgovanju z ljudmi pri nas. Zanima me, katere so možne ovire in prednosti v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji ter kako poteka sodelovanje med službami, ki delujejo pri tem boju. Poleg tega me zanima, kako in koliko so v ta boj vključeni socialni delavci ter delavke oziroma želim pridobiti vpogled v delovanje stroke socialnega dela v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji.

Raziskovalna vprašanja oziroma raziskovalne teme sem razdelila v dva sklopa. V prvem so me zanimali podatki o službi ali organizaciji in strokovnjakih ter njihovo delo. Zanimalo me je tudi, kako vpliva na njihovo delo slovenska zakonodaja in kakšno je njihovo mnenje o le-tej. Poleg tega me je zanimalo, katere ovire in prednosti spremljajo njihovo delo. V drugem sklopu vprašanj pa me je zanimalo strokovno mnenje intervjuvancev o razširjenosti trgovanja z ljudmi v Sloveniji. Prav tako me je zanimalo, kaj po njihovem mnenju omogoča trgovanje z ljudmi pri nas oziroma ga ne preprečuje ali drugače rečeno, kateri so tisti dejavniki, ki vplivajo na obstoj pojava. Hkrati pa me je zanimalo tudi njihovo mnenje o uspešnosti boja proti trgovanju z ljudmi in vključenosti socialnega dela v ta boj v Sloveniji.

3. METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Pri raziskovanju sem izvedla kvalitativno raziskavo, pri kateri sestavljajo besedni opisi ali pripovedi osnovno izkustveno gradivo v raziskovalnem procesu (Mesec 1997 a: 11). Kot gradivo sem uporabila zapisane pogovore s strokovnjaki, ki delujejo na področju boja proti trgovanju z ljudmi pri nas. Raziskava je tudi deskriptivna in poizvedovalna, saj sem z njo poskušala ugotoviti in predstaviti, kako poteka boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji in kakšna je vloga socialnega dela v tem procesu.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Večino podatkov sem pridobivala z nestandardiziranim intervjujem, ki sem ga prilagodila glede na intervjuvanca oziroma njegovo področje dela. Osnova za intervju so bile smernice v obliki dvanajstih vprašanj (sedem v prvem sklopu in pet v drugem). Ker nekateri strokovnjaki niso imeli časa ali želje za osebni razgovor, so mi v odgovoru poslali nekaj svojega gradiva, za katerega so menili, da je relevantno za mojo raziskavo. Po pregledu gradiva sem poiskala še nekaj več podatkov o njihovem delu in organizaciji prek sekundarnih virov – njihovih uradnih in drugih spletnih strani. Nato sem sestavila vprašalnik glede na to, kateri podatki so mi pri vsaki službi oziroma organizaciji manjkali in jim ga poslala po elektronski pošti, saj jim je to bolj ustrezalo. Podatke, pridobljene iz intervjujev prek spletne pošte, in podatke iz sekundarnih virov sem nato združila v celoto za lažjo obdelavo.

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

V raziskavo sem želela zajeti vse bolj pomembne službe oziroma organizacije v Sloveniji, ki se neposredno in izrecno ukvarjajo z bojem proti trgovanju z ljudmi oziroma njihove strokovnjake (predstavnike). Natančnejši izbor sem naredila po udeležbi na razpravi 10 let boja proti trgovini z ljudmi v Sloveniji (v Centru Evropa v Ljubljani 18. 11. 2011), kjer se

je predstavila Medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi. V raziskavo sem želela vključiti vse glavne akterje v tej skupini. Intervjuje sem opravila s predstavniki Policije, Vrhovnega državnega tožilstva, Društva Ključ (Center za boj proti trgovini z ljudmi), Slovenske filantropije (Združenje za promocijo prostovoljstva) in z nacionalnim koordinatorjem medresorske delovne skupine. Pri oskrbi žrtev trgovanja z ljudmi ima pomembno vlogo tudi Slovenska Karitas, ki pa se ni odzvala na moje prošnje za intervju. Prav tako se na mojo prošnjo za intervju ali vsaj informacije ni odzvala Skupnost centrov za socialno delo, prek katere bi lahko pridobila dragocene podatke o povezavi centrov za socialno delo s trgovanjem z ljudmi v Sloveniji.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke, pomembne za raziskavo, sem od treh strokovnjakov dobila osebno, prek intervjujev v obliki pogovora. Vse tri intervjuje se opravila v njihovih pisarnah, in sicer 9. 11. 2011 od 14.00 do 15.00, 17. 11. 2011 od 12.00 do 12.45 ter 1. 12. 2011 od 12.05 do 12.25. Vsi intervjuvanci so se strinjali, da lahko pogovor posnamem. Kasneje sem doma naredila transkripcije intervjujev. Dva intervjuja sem opravila prek spletne pošte. Obema društvoma sem vprašalnik poslala 5. 12. 2011, odgovora pa prejela 9. in 12. 12. 2011. Menim, da sem z osebnim pogovorom pridobila veliko več dragocenih podatkov, saj sem lahko postavljala podvprašanja glede na tok pogovora, kar prek spletne pošte ni bilo mogoče. A žal zaradi zadržanosti strokovnjakov osebni pogovor ni prišel povsod v poštev.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Empirično gradivo sem analizirala ročno po kvalitativni metodi, kot jo navaja Mesec (1997 b: 29-33). Najprej sem vse intervjuje po zvočnem zapisu zapisala, tiste, prejete po elektronski pošti pa uredila. Po branju sem izbrala pomembne teme, ki se navezujejo na problem raziskave. Iz odgovorov sem nato izpisala pomembne izjave in jih vpisala pod izbrane teme oziroma kategorije. Izjave so predstavljale enote kodiranja. Za raziskavo nepomembne podatke sem zavrgla. V naslednjem koraku sem izvedla odprto kodiranje, kar pomeni, da sem različnim delom besedila pripisala različne smiselne pojme. Nato sem izvedla osno kodiranje, pri čemer sem vzpostavljala odnose v kategorijah in med njimi.

Sklope kategorij sem na koncu interpretirala in prikazala v rezultatih. V prilogah so na primerih predstavljene faze obdelave, celotna analiza pa je zaradi preobsežnosti shranjena posebej.

4. REZULTATI

Ob začetku tega poglavja moram pojasniti, da so vsi podatki v raziskavi povezani s trgovanjem z ljudmi v Sloveniji. V navedbah poglavij tako ob koncu ne piše še »v Sloveniji«, saj je celotna raziskava vezana na opredelitev in spoznavanje boja proti trgovanju v Sloveniji. Poleg tega moram omeniti, da so vsi intervjuvanci strokovnjaki na področju boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji in jih s tem nazivom tudi navajam pri podajanju rezultatov. Ti so kar se da neodvisno podani od organizacije ali službe, kjer je to mogoče, saj se mi zdi tak pregled bolj smiseln, glede na namen in problem raziskave.

SKLOP 1: MNENJA O TRGOVANJU Z LJUDMI IN BOJU PROTI NJEMU V SLOVENIJI

4.1 RAZŠIRJENOST POJAVA

V tem poglavju me je zanimalo, kako strokovnjaki ocenjujejo oziroma opredeljujejo razširjenost trgovanja z ljudmi v Sloveniji, katere oblike izkoriščanja so prisotne v slovenskem prostoru in katera je najbolj razširjena.

- RAZŠIRJENOST

Trije strokovnjaki se strinjajo, da je trgovanje z ljudmi **razširjeno po celotni državi**. Pojav ima tako neprepoznano razsežnost: » ... je trgovine z ljudmi tako kot vsakega organiziranega kriminala več, kot smo ga sposobni prepoznati«. Na širitev pojava vplivajo potrebe trga in v zadnjem času tudi gospodarska kriza. Eden od strokovnjakov je poudaril, da je Slovenija vpletena v pojav v vseh treh oblikah, torej kot država izvora, tranzita in končne destinacije. Trije so poudarili, da se **povečuje izkoriščanje dela** oziroma je ta vrsta izkoriščanja pri nas vedno bolj razširjena. Poudarili so zaposlovanje migrantov: »Na področju zaposlovanja migrantov je velik problem njihovo izkoriščanje.«.

- **PRISOTNE OBLIKE TRGOVANJA Z LJUDMI**

Večina strokovnjakov se strinja, da so v Sloveniji **prisotne vse oblike izkoriščanja**. Omenjene so naslednje oblike trgovanja z ljudmi:

- **Izkoriščanje dela**

Izvaja se tudi v obliki prisilnega dela. Posebej izpostavljena panoga je gradbeništvo.

- **Beračenje**

Omenjeni sta bili dve obliki beračenja, in sicer beračenje invalidov ter otrok. Pri prvi so žrtve večinoma tujci, pri drugi pa predvsem romska populacija državljanov Romunije in Bolgarije.

- **Izkoriščanje prostitucije**

Lokali, kjer se izkoriščanje prostitucije oziroma prisilna prostitucija izvaja, so razpršeni po celotni državi.

- **Suženjstvo**

Pod to obliko izkoriščanja je omenjena trgovina za služinčad oziroma izkoriščanje služinčadi. Poleg tega je izpostavljen primer suženjstva ali služabništva starejše moške osebe, ki so ga zaznali pri nas.

- **Prisilne ali dogovorjene poroke**

» ... prisilne poroke oziroma dogovorjene poroke ravno tako v okviru romske populacije.«

- **Trgovina z otroki**

Poleg trgovine z otroki obstaja že omenjeno beračenje otrok.

- **Trgovina s človeškimi organi, tkivi in krvjo.**

- **NAJBOLJ RAZŠIRJENA OBLIKA IZKORIŠČANJA**

Kar trije vprašani strokovnjaki se strinjajo, da je najbolj razširjena oblika trgovanja pri nas **spolno izkoriščanje**, in sicer izkoriščanje prostitucije in prisilna prostitucija. En strokovnjak pa meni, da je najbolj razširjena oblika pravzaprav **nedoločljiva**: *»Težko je govoriti, katera je najbolj razširjena.«*

4.2 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NASTANEK TRGOVANJA Z LJUDMI

Pri tem vprašanju je bilo omenjenih več dejavnikov, ki vplivajo na pojav trgovanja z ljudmi. Večina odgovorov se je nanašala na splošne dejavnike, omenili pa so tudi dejavnike za nastanek pojava v Sloveniji.

Prvi dejavnik, ki ga je omenil eden izmed vprašanih, je **migracijski vidik**. Strokovnjak je poudaril razmere v izvornih državah, ki se nanšajo tudi na kratenje človekovih pravic. Prav tako so omenjeni potisni (»push«) faktorji, ki *»ženejo določene sloje iz drugih delov sveta, da ali pridejo v Slovenijo ali pa da skozi Slovenijo tranzitirajo«*. Omenjena je tudi odprtost družbe in urejenost dotoka delovne sile v Slovenijo. Na obstoj trgovanja z ljudmi vpliva tudi uporaba socialnih omrežij, *»ki so nek motivator ali pa povod, da se spletejo neke naveze, povezave, uporabljajo se tudi za novačenje, rekrutiranje potencialnih žrtev trgovine z ljudmi«*.

Naslednji faktor so **družbene razmere**, ki vplivajo na razvoj pojava. Gre za razlike med revnim in bogatim prebivalstvom ter razširjenost organiziranega kriminala. Prav tako vpliva na pojav gospodarska kriza. Trgovanje z ljudmi obstaja tudi zaradi ekonomskega vidika, ki se kaže s povpraševanjem trga.

Trgovanje z ljudmi obstaja tudi zaradi specifičnih **lastnosti tega pojava**, ki je večplasten in se izvaja zaradi neskončnih namenov izkoriščanja: *»Nameni, da pride do same trgovine z ljudmi, so lahko tolikšni, kolikršna je lahko domišljija neke družbe.«*. Pomemben dejavnik za razvoj pojava je tudi **motiviranost trgovcev z ljudmi**. Trgovanje z ljudmi je namreč

izredno profitabilna dejavnost, kjer je tveganje nizko, dobički oziroma zaslužki trgovcev pa visoki ali celo ogromni.

Na razvoj trgovanja z ljudmi vpliva tudi **neozavšečenost** ljudi o njem. *»Ves čas nekako mislimo, da se to lahko dogaja nekomu drugemu, da se našim ljudem to ne more zgoditi.«* Ljudje se torej ne zavedajo prisotnosti pojava, prav tako pa se kaže nepoznavanje le-tega, kar je tudi dejavnik za njegov obstoj. Gre za zmotno mišljenje, da je *»pri nas trgovina z ljudmi še vedno zelo vezana na prostitucijo ... da so žrtve te trgovine pravzaprav bistveno na boljšem, ker so tukaj in pa da so tako ali tako vedele, da se jim bo to zgodilo, da so v to privolile in praviloma so privolile, saj druge izbire niso imele«*.

Dva strokovnjaka opazata, da je dejavnik za razvoj pojava tudi problematičen **vidik kaznivega dejanja** trgovine z ljudmi. Tega je namreč zelo težko dokazati, poleg tega pa je povezan s številnimi drugimi kaznivimi dejanji, ki vplivajo na obstoj trgovanja z ljudmi. *»Trgovina z ljudmi je povezana s približno dvajsetimi drugimi kaznivimi dejanji, se pravi, od posilstev, umorov, nasilja, pranja denarja, korupcije, tatvin in podobno, to so vse kazniva dejanja, ki se lahko vežejo ali imajo neko posledico ali pa vzrok s kaznivim dejanjem trgovine z ljudmi.«*

Zadnji pomemben dejavnik, ki vpliva na razvoj trgovanja z ljudmi, pa so **razmere v Sloveniji**. Pomemben dejavnik so razpršene lokacije izkoriščanja po državi, ki trgovcem lajšajo izvajanje izkoriščanja. Prav tako so na razširitev pojava vplivali nedelovanje inšpekcijskih služb in neustrezna pretekla zakonodaja ter praksa.

4.3 OCENA USPEŠNOSTI DELOVANJA BOJA PROTI TRGOVANJU Z LJUDMI

- **PREPREČEVANJE**

Na področju preprečevanja ali preventive se kaže **potreba po več aktivnostih**. Na splošno je potrebnega več izobraževanja za prepoznavanje pojava in boljše informiranje mladih. Posebej pa je poudarjena potreba po večji aktivnosti civilne družbe. Prav tako bi se dalo

več narediti tudi v smeri regionalizacije nevladnih organizacij, meni eden od strokovnjakov, ki pravi, da bi bilo dobro, *»da bi bile kakšne nevladne organizacije ustanovljene v okviru posameznih regij znotraj države, mogoče sofinancirane tudi s strani občinskih uprav in bi bile nekako zadolžene za tisto svoje območje z vidika izobraževanja, ozaveščanja«*.

V tem segmentu boja proti trgovanju z ljudmi pa je posebej poudarjeno **izkoriščanje dela**. Potreben je boljši pregled nad izkoriščanjem delavcev in služabništvom, prav tako *»bi bilo potrebno več pozornosti nameniti preprečevanju delovnega izkoriščanja«*. Poleg tega pa se kaže potreba po izobraževanju Zavoda za zaposlovanje RS in centrov za socialno delo o izkoriščanju dela.

- **PREGON IN PREISKAVA**

Na tem področju boja sta dva strokovnjaka posebej omenila **delo Policije**, o delovanju katere pa sta bili podani dve različni mnenji. Oba strokovnjaka sta se strinjala, da je delovanje Policije uspešno in maksimalno izvajano glede na sposobnosti v tem trenutku. Prav tako sta oba menila, da je delo Policije treba intenzivirati oziroma da *»bi lahko še več naredili, glede na problematiko, ki se jo zaznava na terenu«*. Poleg dela Policije je potrebnih še **več aktivnosti** vseh **vladnih služb**, kjer pa se sicer od začetka delovanja že kaže napredek.

Trije strokovnjaki so ocenili delovanje na področju **pregona kaznivih dejanj**. Kljub mnenju enega strokovnjaka, da je število preganjanih kaznivih dejanj v Sloveniji primerljivo z Evropo, je mnenje druge službe ravno nasprotno: *»Delo je po našem mnenju šibko le v delu 'pregona' storilcev, saj pogosto (v večini primerov) za dejanje trgovanja z ljudmi niso obsojeni.«*. Tretje mnenje o pregonu kaznivih dejanj pa je, da so potrebne spremembe pri dokazovanju le-teh.

V okviru pregona in preiskave je posebej poudarjeno **izkoriščanje dela**, ki mu je treba posvetiti več pozornosti in aktivnosti za odkrivanje ter preprečevanje.

- POMOČ ŽRTVAM

Pri pomoči žrtvam je problematično **zaposlovanje strokovnjakov**. V tem se strinjata dve vprašani osebi. Težava je namreč že pri urejanju zaposlovanja strokovnjakov, saj se potrebe po njih spreminjajo glede na število žrtev, ki pa je nepredvidljivo. Kljub temu se ugotavlja, da je zaposlenih strokovnjakov za področje pomoči žrtvam premalo. Premalo pa je tudi sredstev, namenjenih za zaposlovanje strokovnjakov, saj *»se v celoti nekeje financira plačilo enega uslužbenca nevladne organizacije za izvajanje tega projekta pomoči žrtvam trgovine z ljudmi – naj si bo krizne ali pa varne namestitve«*.

Pomanjkanje sredstev se kaže tudi na področju **zagotavljanja zdravstvenih storitev** za žrtve. Osnovne oblike zdravstvene pomoči so sicer zagotovljene, a kaže se pomanjkanje vseh ostalih oblik zdravstvene pomoči, ki jih žrtve pogosto potrebujejo, ampak le-te po besedah strokovnjaka *»običajno stanejo«*.

Omenjena so tudi **sredstva za izvajanje projektov** nevladnih organizacij. Težava je v tem, da država ne financira projektov v celoti, ampak jih le sofinancira. *»Tu morajo tudi nevladne organizacije, ki ga izvajajo (projekt), dati neka svoja sredstva ali v obliki prostovoljstva ali kako drugače doprinesiti v ta projekt, da ga lahko učinkovito izvajajo.«*

Predstavnica nevladne organizacije je poudarila tudi pomembno zanimivost, ki se nanaša na **sodelovanje žrtev pri pregonu storilcev** kaznivih dejanj. Dejala je, da je pomoč žrtvam, ki sodelujejo v procesu, dobra. Zaradi pomanjkanja sredstev pa je pomoč žrtvam, ki se ne odločijo sodelovati s policijo in tožilstvom, slaba in problematična.

- PARTNERSTVO IN MEDNARODNO SODELOVANJE

Trije od vprašanih menijo, da je **sodelovanje v Sloveniji uspešno**. Na tem področju se namreč izvaja veliko aktivnosti, vzpostavljeno je tudi medregionalno sodelovanje pri pobudah in izvajanju projektov. Dobro sepovezujejo tudi vladne službe in civilna družba. Pomembno vlogo pri uspešnem sodelovanju in povezovanju ima tudi dobro koordiniranje medresorske delovne skupine.

Kljub temu pa se kaže **potreba po več aktivnosti** pri sodelovanju oziroma partnerstvu. Tako je potrebnega več sodelovanja med centri za socialno delo, Policijo in inšpekcijskimi službami. V boju proti trgovanju z ljudmi bi moralo sodelovati tudi ministrstvo za zdravje (*»Tudi zdravstvo bi moralo biti vključeno, ker imamo na koncu ljudi, ki zbole vajo.«*). Na splošno pa je izražena potreba po večjem in boljšem sodelovanju med službami. O mednarodnem sodelovanju pa ni spregovoril nobeden od vprašanih strokovnjakov.

4.4 ZAKONODAJA IN MEDNARODNI PREDPISI

- VPLIV IN USTREZNOST ZAKONODAJE

Po besedah večine strokovnjakov je slovenska zakonodaja na področju trgovanja z ljudmi **ustrezna**. Zakonodaja *»zajema neke minimalne standarde, ki so potrebni po mednarodnih pogodbah za učinkovito delovanje proti trgovini z ljudmi«*. Njena urejenost je primerljiva z drugimi evropskimi državami. Vsekakor pa je boljša, kot je bila.

Kljub ustreznosti pa so **potrebne spremembe** in prilagoditve glede na oblike izvršenih kaznivih dejanj. Nastajajo namreč zakonske težave pri opredeljevanju izkoriščanja dela, ki je v zadnjem času narašča. Prav tako so nujne posodobitve na področju trgovanja s človeškimi tkivi in deli teles. Poleg tega je potrebna izboljšava glede višine kazni za izvršena kazniva dejanja. Dva strokovnjaka se tako strinjata, da bi bila zakonodaja lahko boljša.

In kako zakonodaja **vpliva na delovanje služb**, ki so aktivne v boju proti trgovanju z ljudmi? Na to vprašanje so odgovorili le trije intervjuvanci. Predstavnika vladnih služb pomeni zakonodaja osnovo za delo oziroma neposredno vpliva na njihovo delo, strokovnjak iz nevladne organizacije pa je odgovoril, da zakonodaja ne vpliva neposredno na njihovo delo.

- MEDNARODNI PREDPISI

Mednarodni predpisi so **upoštevani in implementirani v zakone**. Omenjena je bila predvsem implementacija Konvencije o suženjstvu v Kazenski zakonik, in sicer v člen o spravljanju v suženjsko razmerje. Obetajo pa se tudi **novosti** na področju mednarodnih predpisov. Pripravljajo se nove konvencije za področje trgovanja s človeškimi tkivi in deli teles.

4.5 OVIRE ALI SLABOSTI V BOJU PROTI TRGOVANJU Z LJUDMI

Največkrat omenjena slabost je **slabo delovanje sodišč**. To se kaže predvsem v pomanjkanju sodne prakse in zelo malo zaključenih primerih s tega področja, pa tudi v slabi ozaveščenosti sodnikov o trgovanju z ljudmi. Problematično je tudi dejstvo, da se storilec sodi za druga kazniva dejanja namesto trgovine z ljudmi. *»Trgovce z ljudmi obsojajo predvsem za na primer 'okoriščanje s prostitucijo', tudi kadar gre, vsaj po mednarodnih konvencijah, ki jih je Slovenija sprejela in ratificirala, za trgovanje z ljudmi.«* Na oslajeno delovanje sodišč vplivajo tudi zakonske težave pri opredelitvi izkoriščanja dela. Kljub temu se ugotavlja, da je glede delovanja sodišč teorija boljša od prakse.

Ena ovir je tudi **pomanjkanje sredstev** na vseh področjih. S tem je povezano tudi že omenjeno **zaposlovanje strokovnjakov**, ki jih je premalo, da bi lahko uspešno pomagali vsem žrtvam trgovanja z ljudmi. Ovira na tem področju je nepredvidljivo število žrtev.

Naslednja slabost so **kadrovske omejitve**, ki sta jih poudarila dva predstavnika vladnih služb. Te se kažejo tudi pri delovanju inšpekcijskih služb, saj *»jih je zelo malo tako, da je potem njihova učinkovitost manjša, kot bi si mi želeli«*.

Dva strokovnjaka menita, da se ovire kažejo tudi pri **sodelovanju služb** na področju boja proti trgovanju z ljudmi. Težave nastajajo pri povezovanju in sodelovanju služb oziroma pri neskladnem delovanju različnih resorjev.

Eden vprašanih pa meni, da je ovira v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji tudi **majhnost države**. Pri tem se lahko misli na velikost države v geografskem smislu ali pa na število oseb, ki delujejo na tem področju.

4.6 POZITIVNI VIDIKI V BOJU PROTI TRGOVANJU Z LJUDMI

Pozitivna lastnost se kaže v **delovanju boja**, ki poteka z organiziranim in načrtovanim pristopom. Pri tem je pomembna tudi vključenost vlade, ki odobri dejavnosti in za njih prispeva sredstva. Pozitiven prispevek pa imajo tudi mediji, kot meni ena od strokovnjakov: *»Zelo sem bila vesela včerajšnjega, kar dobrega prispevka, na tv dnevniku, ki je jasno povedal mladim dekletom, kje so pasti trgovine z ljudmi.«*

Uspešnost boja proti trgovanju z ljudmi se kaže v **doseganju minimalnih standardov**. *»Osnovne stvari, ki jih je potrebno zagotoviti, da se izvršuje pregon teh kaznivih dejanj so, da se žrtvam nudi vsaj neko osnovno ali pa potrebno pomoč, za to je poskrbljeno.«* V nekaterih segmentih pa so slovenski akterji v boju proti trgovanju z ljudmi celo bolj uspešni od ostalih evropskih držav.

Še en pozitiven vidik boja pa je **mednarodna povezanost**. Na tem področju je bilo poudarjeno ustanavljanje skupnih preiskovalnih skupin za preprečevanje trgovine z ljudmi v Jugovzhodni Evropi. *»Vse države Jugovzhodne Evrope sodelujejo tukaj in vzpostavljamo neke pogoje, kontakte, kako bi čimbolj olajšali mednarodno sodelovanje med policijo, med tožilstvi, med nevladnimi organizacijami na področju boja proti trgovini z ljudmi.«* Pri tem ima pomembno pozitivno vlogo tudi Evropska unija, ki z zagotavljanjem ustrezne zakonodaje in s prispevanjem sredstev pomaga državam pri bolj učinkovitem boju proti trgovanju z ljudmi.

Med ovirami je bila poudarjena **majhnost države**, ki pa je po mnenju dveh strokovnjakov tudi prednost v slovenskem boju proti trgovanju z ljudmi.

4.7 VKLJUČENOST STROKE SOCIALNEGA DELA

Skoraj vsi odgovori na vprašanje o vključenosti stroke socialnega dela v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji se nanašajo na vlogo in delovanje centrov za socialno delo ter na tam zaposlene socialne delavke in delavce.

Za začetek si pogledjmo, kakšno **vlogo** imajo po mnenju intervjuvanih strokovnjakov **centri za socialno delo** v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji. Ena strokovnjakinja meni, da imajo centri za socialno delo veliko vlogo pri otrocih, a je ne izvajajo. Prezem vloge centrov za socialno delo je namreč prevzela civilna družba. *»V tistem momentu, ko se je področje pomoči in asistence žrtvam trgovine z ljudmi preneslo na nevladne organizacije, je socialni vidik s strani države, tako malo dvignil roke od tega.«* Centri za socialno delo imajo torej vlogo v boju proti trgovanju z ljudmi, a je ne izvajajo.

Tudi **delovanje centrov za socialno delo** je po mnenju vseh intervjuvancev slabo. Trije od njih menijo, da so centri za socialno delo že v osnovi premalo vključeni v boj, potrebno bi bilo izvajanje več aktivnosti z njihove strani. Enemu od strokovnjakov se centri za socialno delo zdijo togi v svojem delovanju. Že v prejšnjem odstavku je bilo omenjeno, da se morajo centri za socialno delo bolj vključiti v skrb za otroke, ki so žrtve trgovanja z ljudmi. Prav na tem področju se je delo centrov za socialno delo že izkazalo za neodločno: *»Ni bilo neke odločnosti s strani prav centrov za socialno delo, kjer so izključno oni pristojni za delo z otroki.«* Kot možen razlog za njihovo slabo delovanje v boju proti trgovanju z ljudmi je navedena preobremenjenost centrov za socialno delo. *»Centri za socialno delo imajo tako široka pooblastila, da jim niso več kos. Da so jih izgubili iz pravega fokusa. Ne morejo, to ne gre.«* Preveliko število nalog še posebej vpliva na delovanje manjših centrov za socialno delo, kjer imajo malo zaposlenih in tako ne zmorejo delovati še na področju boja proti trgovanju z ljudmi. Kljub vsem tem negativnim vidikom pa en intervjuvanec meni, da se vključenost centrov za socialno delo počasi izboljšuje.

Trije strokovnjaki so omenjali tudi **sodelovanje centrov za socialno delo z drugimi službami**. Poleg posamičnih primerov dobrega sodelovanja z nevladno organizacijo Društvom Ključ je bilo poudarjeno slabo sodelovanje centrov za socialno delo s Policijo in

splošna ne vključenost v delovanje Tožilstva (*»Jaz jih nisem videla, z njimi nič ne sodelujemo.«*).

Strokovnjaki so podali tudi mnenje o delovanju **socialnih delavk in delavcev na centrih za socialno delo**. Njihova ključna težava je **slaba ozaveščenost**, ki se kaže prek slabega poznavanja tematike, slabega zavedanja o razširjenosti pojava (*»Ne zavedajo se, da so žrtve trgovine z ljudmi lahko tudi slovenska dekleta in da so žrtve trgovine z ljudmi lahko izkoriščana slovenska dekleta v Sloveniji, celo v istem kraju ...«*) in prek slabega poznavanja oblik pomoči za žrtve trgovanja z ljudmi v Sloveniji. Tako se kaže potreba po *»malo več zavzetosti tudi najprej s strani izobraževanja kot samega in potem tudi določenih aktivnosti ...«*. Kaže se tudi potreba po več aktivnosti socialnih delavk in delavcev: *»... tukaj neka praznina znanja in tudi samih odločitev in aktivnosti na tem področju«*. Pomanjkanje znanja se kaže tudi v slabem odločanju oziroma neodločnosti socialnih delavk in delavcev: *»... pomanjkljivost v znanju tista, ki potem prevesi na slabo odločanje oziroma neodločanje«*. Poleg tega se pomanjkanje znanja izraža tudi v neprofesionalnem ravnanju socialnih delavk in delavcev, še posebej pri delu z otroki. Tukaj se mi zdi pomembno navesti malo več konkretnih izjav:

- *»ni bilo neke odločnosti s strani prav centrov za socialno delo, kjer so izključno oni pristojni za delo z otroki«*;
- *»imeli par primerov, ko smo si tista uboga dva otročička podajali levo in desno«*;
- *»se mi zdi neprofesionalno, da na primer vpraša socialna delavka policijo, kaj 'čmo pa zdaj naredit?'«*.

Kljub temu da se kaže velika potreba po izobraževanju socialnih delavk in delavcev o trgovanju z ljudmi, se kaže *»trend neudeležbe strokovnih delavcev CSD na posvetih in izobraževanjih na temo trgovine z ljudmi, ki so pogosto namenjena prav njim«*.

Eden izmed vprašanih strokovnjakov je pri vprašanju o vključenosti stroke socialnega dela izpostavil tudi **Fakulteto za socialno delo**, in sicer meni, da bi morala ta v svoj program vključiti tudi izobraževanje o trgovanju z ljudmi (*»kakšno uro predavanj ali pa kakšen sklop predavanj ali pa tudi kakšen izbirni predmet iz tega področja«*).

4.8 ORGANIZACIJSKA STRUKTURA

- OSEBE, KI DELUJEJO NA PODROČJU BOJA PROTI TRGOVANJU Z LJUDMI

V tem poglavju me je zanimalo, koliko oseb deluje v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji in kako so organizirane po službah. Zaradi boljše preglednosti si bomo te podatke pogledali kar po službah, razdeljenih na vladne in nevladne.

V okviru **vladnih služb** delujejo nacionalni koordinator, Policija in Tožilstvo. **Nacionalni koordinator** deluje v okviru Službe za mednarodno sodelovanje in evropske zadeve. Svojo funkcijo opravlja že deset let. Do lanskega leta je bil edini zaposlen v tem oddelku, sedaj pa je zaposlena še ena oseba, ki ima funkcijo asistenta.

Policija je organizirana v sedem policijskih uprav in Generalno policijsko upravo, torej osem uprav. Na vsaki sta za spremljanje trgovanja z ljudmi zadolžena po eden ali dva specializirana kriminalista. Skupaj jih je od 25 do 30, kar je po mnenju intervjuvanca tudi dovolj. Trgovanje z ljudmi spada, poleg nedovoljenih migracij in ponarejanja denarja v skupine za kriminalne združbe in v teh oddelkih so *»skoraj vsi kriminalisti, če ne prav specializirani, pa vsaj seznanjeni s to problematiko; tako, da jo poznajo, vedo kako postopati«*. Poleg kriminalistov pa je več kot 200 uniformiranih policistov usposobljenih za delovanje na področju trgovanja z ljudmi.

Tretja v raziskavi obravnavana vladna služba je **Tožilstvo**, ki je razdeljeno na 11 okrožnih državnih tožilstev, na katerem je po en tožilec zadolžen za področje boja proti trgovanju z ljudmi. Poleg teh deluje še koordinator na vrhovnem tožilstvu (intervjuvanka). Torej je skupaj 12 tožilcev specializiranih za delovanje v boju proti trgovanju z ljudmi. Ustanovljeno pa bo specializirano tožilstvo, ki bo edino zadolženo za kazniva dejanja trgovine z ljudmi.

Poleg vladnih služb sta bili v raziskavo vključeni tudi dve **nevladni organizaciji**. V **društvu Ključ** so zaposlene štiri osebe, imajo pa tudi dvajset aktivnih prostovoljcev. V **Slovenski filantropiji** sta bila pri projektu, povezanem s trgovanjem z ljudmi, zaposlena dva izvajalca, sodelovali pa so tudi prostovoljci.

Če poskušam povzeti oziroma sešteti osebe, ki delujejo na področju boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji v vladnih in nevladnih organizacijah ter službah, ugotovim naslednje: v službi nacionalnega koordinatorja sta zaposleni dve osebi, kar je resnično malo, za razliko od Tožilstva in Policije, kjer je teh oseb malo več oziroma dovolj. Približen seštevek vseh pa je od 35 do 45 oseb. Pri nevladnih organizacijah pa je število zaposlenih oseb šest, kar je zelo malo. Sodelujejo tudi prostovoljci, katerih točnega ali približnega števila nisem dobila, vem le, da jih je več kot dvajset.

- IZOBRAZBA

Na vprašanje o izobrazbi sem dobila **malo odgovorov**. Na Tožilstvu seveda delajo pravniki, pri Policiji pa so zaposleni kriminalisti, ki izhajajo iz različnih profilov. Izvajalca projekta Slovenske filantropije sta po izobrazbi antropolg in socialni delavec. Pri društvu Ključ mi niso želeli razkriti podatka o izobrazbi zaposlenih, prav tako se je temu vprašanju izognil nacionalni koordinator.

Poleg zaposlenih pa v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji delujejo tudi že omenjeni prostovoljci, ki so večinoma študentje Fakultete za socialno delo in Fakultete za varnostne vede. Poleg njih so med prostovoljci tudi zaposlene in upokojene osebe.

- PRISOTNOST IN VLOGA SOCIALNE DELAVKE ALI DELAVCA

Poleg izobrazbe me je še posebej zanimalo, ali je v teh organizacijah in službah **prisotna oz. prisoten socialna delavka ali delavec**. Na Tožilstvu in Policiji nimajo zaposlene take osebe. Na Policiji so jo sicer imeli, sedaj pa ne več, ker tudi ni potrebe po tovrstnem profilu. V službi nacionalnega koordinatorja tudi ni zaposlene socialne delavke ali delavca, ampak bi ju potrebovali. V obeh nevladnih organizacijah pa je zaposlen en socialni delavec

oziroma ena socialna delavka. V nadaljevanju sta predstavljeni vlogi teh socialnih delavcev in njune zadolžitve oziroma dejavnosti, ki jih izvajata.

Ena od dejavnosti je **vodenje in izvajanje projektov**. Socialna delavka v društvu Ključ je tako vodja projekta Oskrba žrtev trgovine z ljudmi, prav tako pa je zadolžena za izvajanje programa (Re)integracije za žrtve. Poleg tega skrbi za iskanje pogrešanih oseb.

Naslednja dejavnost, ki jo izvajata oba socialna delavca, je **neposredno delo z žrtvami**. Socialni delavec iz Slovenske filantropije informira migrantske delavce na terenu, neposredno v njihovem okolju. V društvu Ključ pa namešča socialna delavka žrtve v krizno ali varno namestitev, izvaja svetovalne razgovore z njimi, nudi pa jim tudi psihosocialno pomoč.

Pri svojem delu **sodeluje** socialna delavka iz društva Ključ tudi z drugimi osebami in službami. Posebej je poudarjeno sodelovanje z vladnimi službami, predvsem s Policijo in Tožilstvom. Poleg tega sodeluje tudi s strokovno in z laično javnostjo, tudi s šolami. Deluje pa tudi na področju mednarodnega sodelovanja, z drugimi organizacijami in tudi s starši žrtev.

4.9 DELOVANJE PO PODROČJIH

- PREPREČEVANJE

Na področju preprečevanja trgovanja z ljudmi se v Sloveniji izvaja kar nekaj dejavnosti. Prva je **sodelovanje organizacij in služb z mediji**. Ta dejavnost se med drugim izvaja s *»prispevki v tiskanih elektronskih medijih, razni intervjuji z novinarji in podobno«*. Ti prispevki so namenjeni predvsem informiranju širše laične javnosti, *»da ozaveštuje ljudi o tem, da je pojav prisoten, da ga je možno opaziti in da naj bodo pozorni tudi na to«*. Taka informiranja ali ozaveščanja se izvajajo tudi v obliki okroglih miz in ob raznih dogodkih, kot recimo ob predstavitvah zaključenih aktivnosti ter drugih pomembnih dogodkih. Prek medijev se z namenom preprečevanja podajajo tudi stališča oziroma mnenja o aktivnostih nevladnih organizacij, Policije in Tožilstva in Medresorske delovne skupine.

Naslednja dejavnost, ki se izvaja z namenom preprečevanja pojava, je **izobraževanje**. Med izobraževanji za vladne uslužbence so posebej omenjeni vsakoletni izobraževalni seminarji za pedagoge oziroma učitelje osnovnih in srednjih šol. Poleg tega se izobraževanja izvajajo *»skozi izobraževalne sisteme tudi na fakultetah«* kot vsakoletna predavanja na Fakulteti za varnostne vede.

Pomembna izvajana dejavnost pa je **neposredno ozaveščanje potencialnih žrtev** trgovanja z ljudmi, ki jo izvajata nevladni organizaciji. Ozaveščanje poteka v obliki informiranja mladih o pojavu in trgovcih z ljudmi. *»Otroke seznanimo o obstoječih pasteh, kot so možnost preslepitve, zlorabe in prisile v prostituiranje in v ostale oblike izkoriščanja s strani tretje osebe - trgovcev z ljudmi.«* Poleg tega jih informirajo tudi o *»samozaščitnem vedenju v izogib nevarnim situacijam«*. Druga ciljna skupina potencialnih žrtev trgovanja z ljudmi so migrantski delavci v Sloveniji. Delavce se informira o njihovih pravicah in dolžnostih, namreč *»zelo pomembno je, da vedo katere so njihove pravice in dolžnosti, da ne pride do izkoriščanja oziroma se ob izkoriščanju ustrezno ukrepa«*. Migrantski delavci dobivajo tudi informacije o možnostih, ki jih imajo glede izboljšanja svojega položaja, in o oblikah pomoči, ki so jim na voljo. Tako se skuša *»predstaviti ciljni skupini možnosti, ki jim jih ponujajo programi vključevanja v slovensko družbo«* in s tem povečati vključenost v programe integracije, ki zmanjšujejo možnost izkoriščanja. Tako se izvaja tudi opolnomočenje migrantskih delavcev z namenom preprečitve izkoriščanja.

Poleg navedb programov informiranja in ozaveščanja sem dobila tudi podatke o tem, kako se te dejavnosti izvajajo. Sledijo torej podatki o **metodah informiranja potencialnih žrtev** trgovanja z ljudmi. Informiranje mladih poteka v obliki preventivnih delavnic na osnovnih in srednjih šolah, informiranje in ozaveščanje migrantskih delavcev pa se izvaja z več metodami. V prvi vrsti je organizacija informiranja, v katero je vključeno tudi dogovarjanje z upravniki samskih domov. Informiranje poteka namreč v obliki obiskov samskih domov in je tako neposredno prilagojeno ciljni skupini: *» ... gre večinoma za osebe, ki so na delu prisotne ves dan ali pa ne znajo slovensko, so posledično torej izolirane, ne znajo poiskati informacij (...) jih moramo obiskati v njihovem okolju in jim ponuditi informacije v njihovem jeziku«*. S pogovori in predavanji se migrantske delavce motivira za preprečevanje izkoriščanja, prejmejo pa tudi tiskano gradivo o trgovanju z

ljudmi. Izvaja se tudi zagovorništvo migrantskih delavcev, ki so potencialne žrtve trgovanja z ljudmi.

- PREGON IN PREISKAVA

V tem segmentu boja proti trgovanju z ljudmi največ delujeta Policija in Tožilstvo. **Tožilstvo** deluje načeloma na **področju sodne preiskave**, a v boj proti trgovanju z ljudmi se tožilci praviloma vključijo že prej, v predkazenskem postopku. Za **odkrivanje kaznivih dejanj** je izrecno zadolžena Policija, saj je to njena poglobljena naloga. Na področju kaznivih dejanj trgovine z ljudmi se Policija trudi delovati v smeri boljše statistike kaznivih dejanj: *»Pomembno, da se enkrat ta praksa dejansko nekje uteče, da bodo ... da bomo imeli potem več teh dejanj trgovine z ljudmi, kot jih dejansko v statistiki imamo.«*. Za boljše odkrivanje in prepoznavanje pojava izobražujejo tudi uniformirane policiste.

Pri svojem delu kriminalisti pogosto **uporabljajo alternativna kazniva dejanja** za pregon storilcev, kar pravzaprav pomeni: *»Mi se dosti primerov lotimo obravnavat kot trgovino z ljudmi, na koncu pa glede na zbrane dokaze, moramo vzeti pač kakšno alternativno kaznivo dejanje za pregon teh primerov.«*. Poudarjena sta primera beračenja otrok in izkoriščanje služinčadi:

- *» ... imeli smo beračenja več vrst, kjer smo glede na zbrane dokaze ... uporabljali druga alternativna kazniva dejanja v zvezi z mladoletniki – zapuščanje mladoletnikov, izkoriščanje mladoletnikov in tako dalje.«* ;
- *» ... izkoriščanje služinčadi že, ki smo ga potem sicer po zbranih obvestilih opredelili kot spravljanje v suženjsko razmerje ...«*.

Če nadaljujem z rezultati, ki so povezani z delom Policije na področju pregonov in preiskave v boju proti trgovanju z ljudmi, moram omeniti tudi ugotovljen element **sodelovanja**. Policija namreč vključi pri obravnavi primerov večjih razsežnosti v svoje delo tudi druge policijske uprave, ki kadrovsko pomagajo v kritičnih trenutkih. Poleg sodelovanja v Sloveniji deluje Policija tudi v mednarodnih razsežnostih, in sicer z že omenjenim ustanavljanjem skupnih preiskovalnih skupin v Jugovzhodni Evropi.

Omenjeni vladni službi se zavedata pomembnosti **poznavanja problematike** trgovanja z ljudmi: » ... *važno je, da imamo policiste, ki se zavedajo trgovine z ljudmi, ki znajo to prepoznati in tako je potem tudi učinkovitost večja v Policiji*«. Tudi na Tožilstvu se sproti izobražujejo o novih oblikah trgovanja z ljudmi in o zakonodaji, ki se z njimi povezuje: »*Da bomo lahko prepoznali, da je delo, ki traja 16 ur, pa tudi če je to v gradbeništvu in če delaš izven tistega, kot si sam pripravljen delat, ko ne razpolagaš s tem, s prostim časom, ko ne razpolagaš z dohodkom, ko ne razpolagaš s svojo nastanitvijo, da je to že lahko trgovina z ljudmi*«. Poleg tega se izobražujejo tudi o konkretnih potrebah žrtev, s katerimi sodelujejo.

Prav **delo z vpletenimi** je bilo tudi posebej poudarjeno med odgovori o delovanju na področju preгона in preiskave. Kriminalisti prevzamejo postopek, ki vključuje delo z žrtvami in s storilci kaznivih dejanj. Pri tem je pomemben pristop do žrtev: » ... *mi vsako tako žrtev, kjer so indici, da gre za trgovino z ljudmi, tretiramo kot žrtev trgovine z ljudmi*«. Tudi tožilci imajo poseben pristop pri delu z žrtvami. Z društvom Ključ imajo namreč sklenjen dogovor, s katerim so se zavezali k pravilom vedenja do žrtev trgovanja z ljudmi. Poleg poznavanja njihovih potreb je pri njihovem delu pomemben spoštljiv odnos tožilcev do žrtev: » ... *ko je žrtev priča, da se bomo do žrtve vedli dostojanstveno, da je ne bomo obremenjevali za stvari za katere bi lahko dobili dokaze zunaj*«.

- **POMOČ ŽRTVAM**

Od vseh predstavnikov organizacij oziroma služb, ki so sodelovali v moji raziskavi, delujejo le strokovnjaki iz društva Ključ na področju pomoči žrtvam. Izvajajo kar nekaj **oblik pomoči**, ki so na voljo vsem žrtvam trgovanja z ljudmi, »*ne glede na spol, državljanstvo, etnično pripadnost*« in so tudi **brezplačne**. To so: **telefonsko svetovanje, psihosocialna pomoč, umik iz okolja** (*»pomoč pri umiku iz ogrožajoče situacije«*), **krizne namestitve, namestitve v varni prostor in (re)integracija**.

Strokovnjakinja je tudi povedala, da je varni prostor namenjen izključno polnoletnim žrtvam, mladoletne osebe pa se lahko vanj nameščajo le v primeru prisotnosti njihovega zakonitega zastopnika.

Pri pomoči žrtvam **sodelujejo** strokovnjaki tudi **z drugimi institucijami**, najbolj s Policijo. Žrtvam tako pomagajo pri vzpostavljanju stika s policijo, prav tako jih spremljajo pri podaji izjave na policiji. Poleg tega jih spremljajo tudi na sodišča in v druge institucije, s katerimi med drugim tudi sodelujejo pri urejanju statusa za žrtve in jim pri tem pomagajo.

Poleg sodelovanja v Sloveniji **sodelujejo** v društvu Ključ tudi **z državami izvora žrtev**. Žrtvam pomagajo pri navezovanju stikov s sorodniki in pri organizaciji njihovega povratka v domovino. Sodelujejo pa tudi z nevladnimi organizacijami v izvornih državah žrtev. Strokovnjakinja je povedala, da izvajajo tudi **druge aktivnosti**, kot sta fizično varovanje žrtev, ko je to potrebno, in iskanje pogrešanih oseb.

- MEDNARODNO SODELOVANJE

Rezultati o delovanju na področju mednarodnega sodelovanja bodo zaradi boljšega pregleda predstavljeni v dveh skupinah. Najprej si pogledjmo, s kom in s katerim namenom na mednarodnem področju sodelujejo **vladne službe**. Nacionalni koordinator neposredno sodeluje z različnimi institucijami, in sicer najbolj pri pripravi mednarodnih predpisov (*»zdaj se recimo pripravlja neka konvencija v okviru Sveta Evrope, pa pri tej, ki se je pripravljala smo tudi sodelovali«*). Policija sodeluje z drugimi policijami, s katerimi vzpostavlja stik prek treh policijskih kanalov: Europol, Interpol in Selega, neposredno pa sodeluje tudi z Ministrstvom za notranje zadeve RS in z Državnim tožilstvom Bolgarije.

Kako in s katerim namenom pa poteka mednarodno sodelovanje slovenskih **nevladnih organizacij**? Na tem področju boja proti trgovanju z ljudmi deluje društvo Ključ, ki na mednarodni ravni sodeluje z namenom ozaveščanja strokovne in laične javnosti ter potencialnih in dejanskih žrtev trgovanja z ljudmi. Prav tako je izvajano *»sodelovanje z drugimi nevladnimi organizacijami na mednarodni ravni v primerih konkretnih primerov žrtev trgovine z ljudmi«*. Tako sodelujejo z nevladnimi organizacijami številnih evropskih držav: Švice, Italije, Španije, Srbije, Hrvaške, Črne gore, Bosne in Makedonije. Sodelovanje je torej razširjeno v vse smeri Evrope. Poleg tega sodelujejo tudi z nekaterimi medvladnimi organizacijami Združenih narodov in Mednarodno organizacijo za migracije

(IOM). Društvo deluje na mednarodnem področju tudi s kandidiranjem in z izvajanjem aktivnosti pri velikih mednarodnih projektih.

- DRUGE AKTIVNOSTI

Dejavnosti strokovnjakov, zajetih v raziskavi, pa so širše od osnovnih področij delovanja boja proti trgovanju z ljudmi. Tako delujejo tudi na področju **priprave dokumentov**. Društvo Ključ je podpisalo pomembne sporazume z državo, in sicer z Ministrstvom za notranje zadeve RS, s Policijo in z Vrhovnim državnim tožilstvom, katerih namen je ustvarjanje boljših pogojev za tuje žrtve trgovanja z ljudmi (*»tujcem, ki bivajo v varnem prostoru, zagotavljajo pridobitev trimesečnega dovoljenja za začasno zadrževanje v Sloveniji«*).

Izvajajo se tudi dejavnosti na področju **koordinacije dela**. Funkcija nacionalnega koordinatorja namreč ni izvršilna, ampak je posvetovalna. Zadolžen je tudi za koordinacijo dela oziroma usmerjanje delovanja na vseh področjih boja proti trgovanju z ljudmi. Podobno funkcijo ima tudi intervjuvana predstavica tožilstva, ki pravi: *»... nisem neposredni proizvajalec, ampak sem vrhovni državni tožilec, je moje delo na tem področju koordinacija ...«*. Na rednih sestankih tudi krepi tožilce pri njihovem delovanju in razmišljanjih.

Veliko aktivnosti poteka tudi v obliki **usposabljanj in izobraževanj**, ki so jih omenili trije vprašani strokovnjaki. Izvajajo se letna specializirana usposabljanja kriminalistov, ki so prilagojena novim metodam dela in razmeram na terenu. Izvajajo tudi usposabljanja trenerjev ali »multiplikatorjev« po vseh policijskih upravah, torej tistih *»ki pridobljeno znanje prenašajo še na druge policiste«*. To dejavnost – trening za trenerje – izvajajo tudi na tožilstvih. Po besedah strokovnjakinje je pri treningih ključno *»da gredo na istovrstna izobraževanja isti ljudje, da lahko pridobijo celo nek status, ki je zelo interen, nekoga, ki lahko tudi drugim kolegom nekaj pove«*. Na področju izvajanja usposabljanj sodeluje tudi nevladna organizacija Ključ, ki sodeluje pri že omenjenih letnih usposabljanjih kriminalistov in policistov. Strokovnjaki društva pa so usposabljali tudi pripadnike mirovnih enot, ki so bili napoteni na Kosovo.

4.10 SODELOVANJE V SLOVENIJI

Pri predstavitvi rezultatov sodelovanja akterjev v boju proti trgovanju z ljudmi in sodelovanju z drugimi službami in organizacijami sem poskušala narediti logične razvrstitve v skupine ali področja sodelovanja. A to se je izkazalo za malo težjo nalogo. Najbolj smiselna se mi tako zdi predstavitev sodelovanja služb, katerih predstavnike sem intervjuvala, z drugimi vladnimi službami in nevladnimi organizacijami. Nacionalni koordinator je dejal le, da sodeluje z vsemi institucijami, zato v tem poglavju ni podrobneje predstavljen, saj nimam dodatnih podatkov.

- **POLICIJA**

Po besedah intervjuvanca sodeluje Policija z vsemi službami: *»... naše delo pa temelji na sodelovanju z vsemi drugimi institucijami, subjekti in tako dalje, da lahko sploh identificiramo taka kazniva dejanja«*, imajo tudi dobro vzpostavljeno mrežo sodelovanja. Pri obravnavi kaznivih dejanj potrebujejo dostikrat dodatno dokumentacijo in tako se izkaže potreba po sodelovanju. Izmenjava podatkov pa poteka tudi prek oficirskih zvez in policijskih atašejev.

Sedaj pa pogledjmo, s katerimi drugimi **vladnimi službami** sodeluje Policija pri svojem delu na področju boja proti trgovanju z ljudmi. Sodelovanje v državni upravi je korektno vzpostavljeno (*»tukaj seveda ne sme biti problema, se pravi državna uprava med seboj sodeluje«*). Kriminalisti največ sodelujejo z ministrstvom za zunanje zadeve pa tudi z ministrstvom za delo, ministrstvom za notranje in z ministrstvom za zdravje, kjer pa sodelovanje ni najboljše oziroma ga je premalo. V boju proti trgovanju z ljudmi imajo pomembno vlogo tudi različne inšpekcijske službe, in sicer: delovna, tržna, zdravstvena, sanitarna in davčna. Z njimi sodeluje tudi Policija, predvsem pri pridobivanju osnovnih podatkov za identifikacijo žrtev pa tudi pri pregonu. Intervjuvanec tovrstno sodelovanje ocenjuje za dobro. Sodelujejo pa tudi s tujimi konzulati.

Na področju sodelovanja Policije z **nevladnimi organizacijami** je v ospredju sodelovanje z društvom Ključ, ki je tudi formalno. Podpisali so sporazum o sodelovanju, v katerem so *»opredeljene obveznosti in dolžnosti, ki jih imamo drug do drugega, tako da tu so*

*postavljeni neki temelji za sodelovanje». Neformalno sodelujejo tudi z drugimi nevladnimi organizacijami. Zelo dobro je njihovo dolgoletno sodelovanje s Slovensko Karitas, veliko pa sodelujejo tudi s Slovensko filantropijo. Na novo so vzpostavili tudi sodelovanje s Primorskim pravnim centrom. Sodelovanje z nevladnimi organizacijami poteka različno, med drugim sodelujejo z njimi tudi pri specialističnih usposabljanjih. Sogovornik v tem sodelovanju vidi tudi možnost za izboljšanje le-tega: »... *specialistično usposabljanje, kjer bodo sodelovale tudi nevladne organizacije, tako da tudi tukaj vzpostavljamo neko mrežo boljšega sodelovanja tako, da tudi vidimo kdo, koliko lahko kaj opravi, kakšna so lahko naša pričakovanja, tako enih kot drugih sodelujočih*«.*

- TOŽILSTVO

Tožilstvo sodeluje z vsemi institucijami, glavno sodelovanje na področju **vladnih služb** je s Policijo, njihov drugi sogovornik so sodišča. Na področju sodelovanja z **nevladnimi organizacijami** ali civilno družbo so zelo odprti. Bolj konkretnih podatkov nisem dobila.

- DRUŠTVO KLJUČ

Od **vladnih služb** je Policija oziroma Generalna policijska uprava v okviru Ministrstva za notranje zadeve RS edina, s katero sodeluje društvo Ključ. Na področju sodelovanja z **nevladnimi organizacijami** »sodeluje v slovenski neformalni Mreži za nenasilje kot partner Društva za nenasilno komunikacijo, društva Ženska svetovalnica, društva SOS telefon za otroke in ženske – žrtve nasilja ter Amnesty International Slovenije«.

- SLOVENSKA FILANTROPIJA

Slovenska filantropija sodeluje z dvema **vladnima službama**. To sta Ministrstvo za notranje zadeve RS in Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije v okviru njihove Info točke za tujce. V okviru sodelovanja z drugimi nevladnimi organizacijami sodelujejo z Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije.

4.11 OVIRE PRI DELU

Prvi sklop ovir, ki so jih povedali sogovorniki, so **organizacijske omejitve**, s katerimi se sooča predvsem nacionalni koordinator. Ovira se kaže v tem, da ni samostojne enote Nacionalnega koordinatorja: *»Če bi hoteli biti učinkoviti – učinkovitejši, bi bilo potrebno seveda ustanoviti, kar je nekje tudi priporočilo, pisarno nacionalnega koordinatorja ali pa neko tako samostojno enoto, ki naj bi bila v glavnem usmerjena izključno na to področje. Zaenkrat tega ni.«* Problem je torej v tem, da ni organizacijsko neodvisnega organa, pisarne oziroma službe za to področje.

Naslednja ovira, s katero se soočata Društvo Ključ in pa tudi nacionalni koordinator, so **finančne omejitve**. Problem je v tem, da Medresorska delovna skupina nima lastnih sredstev, ampak *»se vse te aktivnosti, opredeljene v akcijskem načrtu, naslonijo na posamezna ministrstva«*. Tudi Društvo Ključ je brez lastnih sredstev, katerih pritok je nestalen: *»Sredstva so pri delovanju nevladnih organizacij vedno problematična, saj je njihov pritok nestalen, odvisen od razpisov, prijavljenih projektov, odobrenih sredstev za posamezen projekt.«* Oviro v njihovem delovanju pa, zaradi pomanjkanja sredstev, predstavlja tudi omejen nabor mednarodnih razpisov na katere lahko prijavijo svoje projekte, saj ti zahtevajo vsaj 40 odstotno lastno financiranje.

Trije strokovnjaki so izpostavili nekaj ovir tudi pri samem **področju izvajanja delovnih aktivnosti**. Policiji tako ovira delovanje slabo sodelovanje z Ministrstvom za zdravje. Društvo Ključ je omejeno v področju izvajanja svojih aktivnosti, zaradi pomanjkanja sredstev: *»... smo z izvajanjem preventivnih delavnic omejeni na Mestno občino Ljubljana, tako da preventivne delavnice drugod po Sloveniji na žalost niso dovoljkrat izvedene.«* Predstavniki Slovenske filantropije je kot oviro v izvajanju svojih dejavnosti izpostavil dejstvo, da se ukvarjajo tudi z drugimi področji torej, da niso organizacija, ki bi delovala izključno na področju preprečevanja trgovine z ljudmi.

Predstavnika Policije in Tožilstva sta kot oviri izpostavila tudi dejstvi, ki se navezujeta na samo **lastnost pojava** trgovine z ljudmi. Težave se namreč pojavljajo zaradi prisotne nove oblike trgovanja z ljudmi - izkoriščanja na področju dela oziroma trgovina z delovno silo. Policija se v povezavi s tem sooča z težko dokazljivim elementom prisile:

»... konvencija nareč govori »prisilno delo, izkoriščanje prisilnega dela«. Se pravi ... nekdo mora biti prisiljen v delo. In to prisilo je zelo težko dokazat, sploh pa ... najbolj so bili to primeri gradbeništva.« Tudi strokovnjakinja iz Tožilstva je izpostavila problem pojavljanja nove oblike trgovine z ljudmi, ki jim predstavlja težavo.

Zadnja ovira pri delu, ki jo je izpostavil strokovnjak iz Policije, pa je **kadrovska omejenost** kriminalistične policije.

4.12 NAČRTI ZA PRIHODNOST

Večina strokovnjakov je dejala, da bodo **nadaljevali izvajanje** svojih **dejavnosti**. Pripravljala se bo dokumentacija, kot so novi akcijski načrti in letna poročila. Nadalje se bodo izvajala tudi specialistična usposabljanja za kriminaliste in uniformirane policiste za boljše prepoznavanje žrtev. Policija bo prav tako nadaljevala izvajanje mednarodnega projekta ustanavljanja skupnih preiskovalnih skupin v Jugovzhodni Evropi. Slovenska filantropija pa načrtuje nadaljevanje izvajanja informiranja migrantskih delavcev.

Poleg nadaljevanja izvajanja že obstoječih dejavnosti se pripravljajo tudi nekatere **nove aktivnosti**. Po mnenju nacionalnega koordinatorja je v načrtu več aktivnosti na vseh področjih delovanja boja proti trgovanju z ljudmi, on pa pripravlja dokumentacijo za nov pravilnik. Podrobnosti o njem ni povedal. Na Tožilstvu se obetajo spremembe v organizaciji delovanja tožilstev. Ustanovilo se bo specializirano tožilstvo, na katerem se bo obravnavalo tudi trgovanje z ljudmi. Izvedla se bo tudi specializacija ene osebe za to področje, kar je po mnenju sogovornice dobra poteza: *»... je to treba koncentrirat na eno osebo, ki bo nekaj več dala na posameznem tožilstvu in kolegi so bili tudi tega mnenja, da je taka specializacija, ki izhaja pravzaprav iz nekega takega skupnega dela, dobra«*. Poleg organizacijskih sprememb načrtujejo na Tožilstvu izobraževanja, ki so potrebna glede na nove oblike izkoriščanja (*»to zahteva od nas in tega se nekako že zavedamo, poznavanje nekega novega segmenta, ki ga doslej pravzaprav skozi kazensko zakonodajo nismo srečevali oziroma ni padalo v opis kaznivih dejanj, kot smo jih poznali«*). V povezavi z novimi oblikami trgovanja z ljudmi imajo torej v načrtu tudi boljše spoznavanje delovne zakonodaje za boljše delovanje na področju delovnega izkoriščanja. Strokovnjakinja pa je

izpostavila tudi problem otrok z ulice kot kriminalne aktivnosti, ki se bo verjetno širila glede na gospodarsko krizo. Spoznavanje s tem vprašanjem in obravnavanje le-tega je tako tudi ena oddejavnosti, ki jih načrtuje Tožilstvo.

Tudi društvo Ključ načrtuje nove aktivnosti na področju ozaveščanja in preprečevanja pojava trgovanja z ljudmi. Okrepiti želijo mednarodno sodelovanje na področju preventive, poleg tega pa nameravajo izvajati *»ozaveščanja strokovnih delavcev, ki delujejo na področjih sociale, vzgoje in šolstva v državah izvora za žrtve«*.

Vendar pa je prav v primeru društva Ključ **prihodnost negotova**. *»Prihodnost je odvisna od tega, koliko prijavljenih projektov bo odobrenih in v kakšnem obsegu.«* Strokovnjaki društva si želijo nadaljevati delo, tako na področju preventive kot pomoči žrtvam. Posebej si želijo nadaljevati tudi izvajanje programa (re)integracije žrtev trgovanja z ljudmi. Sogovornica je poudarila tudi željo po širjenju preventivnih delavnic pa vsej Sloveniji.

5. RAZPRAVA

Na podlagi raziskovanih podatkov lahko povzamem, da boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji dobro organizira, izvaja in vodi Medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi v Sloveniji.

Če se najprej osredotočim na rezultate prvega sklopa vprašanj, ki se nanašajo predvsem na prisotnost in razširjenost pojava v Sloveniji, ugotavljam, da je trgovanje z ljudmi razširjeno oziroma razpršeno pa celotni državi. Kot sem ugotovila že v teoretičnem delu, ima Slovenija vlogo države izvora, tranzita in destinacije. Razširjene so vse oblike izkoriščanja ali trgovanja z ljudmi, zaenkrat najbolj trgovina z namenom spolnega izkoriščanja oziroma prisilna prostitucija, kar sem tudi pričakovala. Presenetile so me morda le prisilne ali dogovorjene poroke, saj nisem slutila, da se te dogajajo tudi v naši državi. Pri ugotavljanju razširjenosti pojava sem dobila podatek, da je problematično predvsem zaposlovanje migrantov, kjer prihaja do številnih izkoriščanj. Trgovanje z delovno silo v Sloveniji tako narašča. Na to so in še vedno opozarjajo tudi mediji, a težava je v tem, da je zakonska opredelitev tovrstnega trgovanja z ljudmi slaba, kar je pokazala tudi raziskava. Zato je tudi dokazovanje tovrstnega kaznivega dejanja težavno, na kar opozarjajo na Policiji in tudi Tožilstvu.

V raziskavi me je zanimalo tudi, kaj omogoča trgovanje z ljudmi v Sloveniji. V tem segmentu sem dobila predvsem podatke, ki so povezani z migracijami in s pojavom. Pokazalo se je, da teorija ve, o čem govori, o čemer seveda nisem dvomila. Odgovorov za Slovenijo sem dobila bolj malo. Tako ugotavljam, da je ta dejavnik za razširjenost pojava pri nas viden predvsem v naslednjih pogledih. Po eni strani na to vpliva urejenost dotoka delovne sile v državo, ki je slabo pregledna oziroma ne najboljše urejena, po drugi pa je na razširjenost pojava pri nas vplivala slaba zakonodaja in neizvajanje boja proti trgovanju z ljudmi. Danes pa je ključno tudi nedelovanje inšpekcijskih služb, ki so kadrovsko močno podhranjene. Ugotovila sem tudi, da na pojav vpliva tudi neozaveščenost ljudi o trgovanju z ljudmi v Sloveniji.

Ob pregledu dejavnosti, ki se izvajajo na področju boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji, ugotavljam, da se izvaja kar nekaj aktivnosti, še posebej glede na število ljudi, ki delajo na tem področju. Če izvezem 200 policistov, ki so seznanjeni s pojavom in vedo, kako ravnati v primeru odkritega primera trgovanja z ljudmi, je število strokovnjakov od 35 do 45, kar je premalo; enako menijo udeleženci v raziskavi. Predvsem je premalo strokovnjakov, usposobljenih za pomoč žrtvam, kar je po eni strani posledica pomanjkanja sredstev, po drugi pa nepredvidljivega števila žrtev. Potreba po več zaposlenih, med drugim tudi po socialnem delavcu ali delavki, se kaže tudi v službi Nacionalnega koordinatorja, kjer pa je potrebna sprememba organizacijske strukture. Nacionalni koordinator ima poleg opravljanja svoje funkcije na področju boja proti trgovanju z ljudmi še veliko drugih obveznosti v sklopu Službe za mednarodno sodelovanje in evropske zadeve. Treba je torej ustanoviti posebno službo Nacionalnega koordinatorja za področje boja proti trgovanju z ljudmi, ki bo imela lastna sredstva, bo neodvisna od drugih služb in bo imela več zaposlenih. Tako bo boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji še bolj učinkovit. V nasprotju z nacionalnim koordinatorjem ugotavljam, da imata Policija in Tožilstvo dobro urejeno delovanje na področju trgovanja z ljudmi, tudi zaposlenih je po mnenju intervjuvancev dovolj. V raziskavi me je zanimalo, kakšno izobrazbo imajo strokovnjaki, ki delujejo na področju boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji. Ugotavljam, da sta poleg kriminalistov in pravnikov dva socialna delavca, več pa je študentov Fakultete za socialo delo, ki delujejo kot prostovoljci. Presenetilo me je tudi, da nekateri udeleženci v raziskavi niso želeli izdati svoje izobrazbe – vprašanje so enostavno preslišali.

Eden glavnih namenov moje raziskave je bilo ugotoviti, kako poteka boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji po področjih in kako delo ocenjujejo strokovnjaki. Če najprej pogledamo področje preprečevanja ali preventive, ugotovimo, da poteka na tej ravni veliko dejavnosti. Izvajajo se izobraževanja za strokovnjake, ki so udeleženi na področju boja proti trgovanju z ljudmi, prav tako se izvajajo informiranja za širšo laično javnost in potencialne žrtve trgovanja z ljudmi v Sloveniji, kar je pomembno. V to so vključeni učenci osnovnih in srednjih šol, a slabost tega ozaveščanja je, da poteka predvsem v Ljubljani. Informiranje namreč izvaja nevladna organizacija, ki pa ima za svoje delovanje premalo sredstev. Druga ciljna skupina, ki je deležna informiranja, pa so migrantski delavci. Na tem področju deluje prav tako nevladna organizacija, za katero ugotavljam, da svoje delo odlično izvaja. Delavce obiskujejo na njihovih domovih, kjer jih poučijo o pojavu

trgovanja z ljudmi in njenih pasteh, prav tako pa jih motivirajo za vključevanje v programe integracije, s čimer zmanjšujejo možnost izkoriščanja. Stojijo jim ob strani v smislu zagovorništva in opolnomočanja, da izboljšajo svoj položaj, ter jim pri tem pomagajo. Ta dejavnost se mi zdi zelo pomembna. Na tem področju imajo svojo vlogo tudi mediji, prek katerih strokovnjaki opozarjajo na pojav trgovanja z ljudmi in ozaveščajo širšo javnost. Kljub obsežni dejavnosti na področju preprečevanja pojava pa strokovnjaki ugotavljajo, da je potrebno še več aktivnosti, še posebej pa je potreben boljši vpogled v izkoriščanje dela in več aktivnosti za preprečevanje tega pojava. Pri tem ugotavljam, da se kažejo potrebe po izobraževanju centrov za socialno delo in zaposlenih na Zavodu za zaposlovanje Republike Slovenije o tej veji trgovanja z ljudmi.

Na področju pregona in preiskave kaznivih dejanj trgovine z ljudmi ugotavljam, da se Policija in Tožilstvo dobro dopolnjujeta. Strokovnjaki obeh služb se zavedajo, da je za uspešno preiskavo in pregon ključno dobro poznavanje trgovanja z ljudmi in zakonodaje na tem področju. Svoje znanje tako sproti dopolnjujejo glede na nove oblike trgovanja z ljudmi, kar še posebej velja za trgovanje z delovno silo. Poleg tega se zavedajo potreb žrtev in se do njih vedejo spoštljivo, kar omogoča, da le-te ohranjajo svoje dostojanstvo. Ugotavljam, da je na tem področju ključna težava v dokazovanju kaznivega dejanja trgovine z ljudmi. Zato prihaja do uporabe alternativnih kaznivih dejanj, ki so lažje dokazljiva, kar pa vpliva na slabšo statistiko obsojenih storilcev za kaznivo dejanje trgovine z ljudmi in tako tudi na mnenje, da trgovanje z ljudmi v Sloveniji ni preveč razširjeno, kar je seveda zmotno. Podobno kot na področju preprečevanja strokovnjaki ocenjujejo, da je tudi pri pregonu in preiskavi potrebnih še več aktivnosti in še boljše poznavanje pojava. Omenila bi tudi ugotovitve glede slovenske zakonodaje, ki neposredno vpliva prav na delovanje vladnih služb, še najbolj na področju pregona in preiskave, čeprav na delovanje nevladnih organizacij ne vpliva neposredno. Tako ugotavljam, da je zakonodaja na področju trgovanja z ljudmi ustrezna in primerljiva z drugimi evropskimi državami, vsekakor pa je boljša, kot je bila, saj zajema minimalne standarde za učinkovit boj proti trgovanju z ljudmi. Vseeno pa strokovnjaki menijo, da bi lahko bila še boljša. Potrebne so nekatere prilagoditve glede na oblike izvršenih kaznivih dejanj in na področju trgovine s človeškimi tkivi in deli teles. Tudi na področju višine kazni za storjena kazniva dejanja so potrebne izboljšave. Kar pa se tiče mednarodnih predpisov, ugotavljam, da so

upoštevni in vpeljeni v slovenske zakone, kar je vsekakor pozitivna novica. Pripravljajo pa se tudi nove konvencije za področje trgovanja s človeškimi tkivi in deli teles.

Ob pregledu delovanja na področju pomoči žrtvam ugotavljam, da jih v celoti izvajajo nevladne organizacije, v primeru moje raziskave je to društvo Ključ. Žrtvam so zagotovljene različne oblike brezplačne pomoči, ki vključujejo telefonsko svetovanje, psihosocialno pomoč, pomoč pri umiku iz ogrožujoče situacije, krizne namestitve in namestitve v varni prostor ter program (re)integracije. Poleg tega strokovnjaki iz društva pomagajo žrtvam pri navezovanju stikov s sorodniki in pri organizaciji vrnitve v izvirno državo, če si žrtve tega želijo. Če pa se žrtev odloči ostati v Sloveniji in sodelovati pri pregonu storilcev kaznivih dejanj, ji pomagajo strokovnjaki urediti status za bivanje, prav tako ji nudijo spremstvo v različne druge institucije. Poleg tega jim nudijo tudi fizično varovaje, kadar je to potrebno. Ocenjujem, da je pomoč žrtvam trgovanja z ljudmi v Sloveniji precej dobro urejena. Iz odgovorov strokovnjakov pa opažam, da je na tem področju tudi nekaj pomanjkljivosti. Prva je že omenjeno pomanjkanje zaposlenih strokovnjakov na tem področju, ki je povezano s pomanjkanjem sredstev, kar je pri nevladnih organizacijah stalna težava. Druga pomanjkljivost se kaže v zagotavljanju zdravstvene pomoči, ki je tudi posredno povezano s pomanjkanjem sredstev in premajhno vključenostjo ministrstva za zdravje v boj proti trgovanju z ljudmi. Še ena opažena slabost pa je slabše zagotavljanje pomoči tistim žrtvam, ki se ne odločijo za sodelovanje pri pregonu storilcev kaznivih dejanj, seveda zopet zaradi pomanjkanja denarnih sredstev.

Tudi na področju mednarodnega sodelovanja ugotavljam, da se izvaja precej aktivnosti. Zelo dobro je pri tem aktivirana Policija, ki sodeluje s tujimi policijami, pri čemer uporabljajo tri glavne policijske kanale: Europol, Interpol in Selec. Prav tako sodelujejo pri mednarodnem projektu ustanavljanja skupnih preiskovalnih skupin za Jugovzhodno Evropo, s katerim krepijo mednarodno sodelovanje in tako povečujejo učinkovitost dela, saj je trgovanje z ljudmi pojav, ki ima mednarodno razsežnost. Neposredno je na mednarodnem področju aktiven tudi nacionalni koordinator, ki sodeluje pri pripravi mednarodnih dokumentov. Tudi nevladna organizacija društvo Ključ deluje na tem področju, in sicer z namenom ozaveščanja strokovne in laične javnosti ter pri konkretnih primerih pomoči žrtvam trgovanja z ljudmi. Sodeluje tako s številnimi evropskimi nevladnimi in medvladnimi organizacijami, kot je Organizacija združenih narodov in

Organizacija za migracije. Poleg tega sodeluje pri izvajanju velikih mednarodnih projektov. Kako strokovnjaki ocenjujejo delovanje na področju mednarodnega sodelovanja v boju proti trgovanju z ljudi, pa žal nisem dobila podatkov, zato težko ocenim, ali je področje dobro urejeno ali ni.

Poleg delovanja na teh štirih področjih sem z raziskavo pridobila tudi podatke o nekaterih drugih dejavnostih, ki jih izvajajo službe oziroma organizacije, ki delujejo na področju boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji. Na eni strani se te aktivnosti izvajajo v obliki priprav pomembnih dokumentov in prek koordinacije dela posameznih sektorjev, na drugi pa se izvajajo številna usposabljanja in izobraževanja, predvsem vladnih uslužbencev, pri katerih sodelujejo tudi predstavniki nevladnih organizacij.

V rezultatih je posebej izpostavljeno sodelovanje akterjev v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji ter njihovo sodelovanje z drugimi službami in organizacijami. S tem sem želela prikazati, kako se povezujejo različne službe, ki delujejo na tem področju, in katere so še druge službe ali organizacije, ki so neposredno ali posredno vpletene v boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji. Ugotovila sem, da poteka sodelovanje med posamičnimi vladnimi službami dobro. Najboljšo mrežo sodelovanja ima Policija, ki dobro sodeluje z vsemi inšpekcijskimi službami in več ministrstvi, kot so ministrstvo za notranje zadeve, ministrstvo za zunanje zadeve in ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Težave so le pri sodelovanju z ministrstvom za zdravje, kar sem tudi že omenila. Poleg tega sodelujejo tudi s številnimi nevladnimi organizacijami, ki delujejo na področju boja proti trgovanju z ljudmi. Pri tem je še posebej pomembno formalno vzpostavljeno sodelovanje z društvom Ključ, s katerim so podpisali sporazum o sodelovanju, podpisalo pa ga je tudi Tožilstvo, ki je prav tako odprto za sodelovanje z vladnimi in nevladnimi organizacijami. Malo manj sodelovanja opazam pri delovanju nevladnih organizacij, ki sodelujejo z vladnimi službami, Generalno policijsko upravo in Zavodom za zaposlovanje Republike Slovenije. Z vidika sodelovanja z drugimi nevladnimi organizacijami ugotavljam, da sodelujejo z Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije, Društvo Ključ pa sodeluje v neformalni Mreži za nenasilje, ki je vzpostavljena kot partnerstvo več nevladnih organizacij. Zanimivo pa se mi zdi dejstvo, da nevladne organizacije, ki delujejo na področju boja proti trgovanju z ljudmi, med seboj nič ne sodelujejo, kar mislim, da je slabo. Poleg Društva Ključ deluje na področju pomoči žrtvam trgovanja z ljudmi tudi

Slovenska karitas, ki pa je pri Ključu niso omenili, iz česar sklepam, da z njo ne sodelujejo. Kaj pa strokovnjaki menijo o sodelovanju med službami v Sloveniji? Po eni strani ugotavljam, da za to področje menijo, da deluje uspešno, po drugi strani pa pravijo, da se kaže potreba po večjem in boljšem sodelovanju. Posebej je poudarjena tudi potreba po več sodelovanja med centri za socialno delo, Policijo in inšpekcijskimi službami ter že omenjenim ministrstvom za zdravje.

Z raziskavo sem poskušala ugotoviti tudi, koliko se stroka socialnega dela vključuje v boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji. Dobila sem precej odgovorov o vlogi in delovanju centrov za socialno delo in socialnih delavcih, ki delujejo na centrih, a so bili žal večinoma negativni. Tako ugotavljam, da imajo centri za socialno delo vlogo v boju proti trgovanju z ljudmi, še posebej kadar so žrtve trgovanja otroci, a je to vlogo prevzela civilna družba, in tako je žal ugotovljeno nedelovanje socialnega vidika boja proti trgovanju z ljudmi. Glede delovanja centrov za socialno delo vsi vprašani strokovnjaki menijo, da so premalo vključeni v boj proti trgovanju z ljudmi. Kaže se tudi potreba po izvajanju več aktivnosti, še posebej v zvezi z otroki. Ena intervjuvana strokovnjakinja meni, da je eden vzrokov za ne vključenost centrov tudi njihova preobremenjenost. Zlasti pri majhnih centrih za socialno delo, kjer je število zaposlenih že tako premajhno glede na obseg nalog. Ugotavljam, da je poleg ne vključenosti tudi sodelovanje centrov za socialno delo z drugimi institucijami in nevladnimi organizacijami slabo oziroma ga sploh ni. Omenjeni so bili le posamični primeri dobrega sodelovanja z društvom Ključ, ki pa so bolj izjema. Raziskava je namreč tudi pokazala, da je velika težava nepoznavanje pojava trgovanja z ljudmi med socialnimi delavci, ki delajo na centrih za socialno delo. Tako ugotavljam, da se slabo zavedajo, koliko je pojav razširjen, ne poznajo problematike trgovanja z ljudmi in oblik pomoči, ki so na voljo žrtvam trgovanja z ljudmi v Sloveniji. To povzroča neprofesionalno ravnanje in neodločnost oziroma slabo odločanje socialnih delavcev. Kljub temu da je očitna potreba po večjem izobraževanju socialnih delavcev o trgovanju z ljudmi, ugotavljam, da se le-ti ne udeležujejo izobraževanj in posvetov, ki so včasih namenjeni prav njim. Eden od strokovnjakov tako meni, da bi bilo treba vključiti izobraževanje o trgovanju z ljudmi tudi na Fakulteti za socialno delo, s čimer se vsekakor strinjam. Če ugotovitve iz raziskave o delovanju centrov za socialno delo povežem s teoretskim delom, je opazna povezava med številom nalog, ki jih centri imajo, z njihovo preobremenjenostjo, ki je bila omenjena v raziskavi. Poleg tega ne moremo trditi, da se vsi centri za socialno

delo ne vključujejo v boj proti trgovanju z ljudmi, socialni delavci pa neizobraženi, saj je v teoretskem delu prikazano dobro poznavanje pojava in aktivno sodelovanje enega centra za socialno delo. Pri ugotovitvah raziskave je torej treba upoštevati, da so strokovnjaki ocenjevali vključenost centrov za socialno delo v boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji na splošno in ne po posameznih centrih. Njihove trditve se tako nanašajo na večino centrov za socialno delo, ne pa na vse.

Do sedaj sem omenila že precej negativnih vidikov, ki se kažejo kot ovire pri delu služb oziroma organizacij in v boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji nasploh. To so predvsem finančne in kadrovske omejitve ter težave pri sodelovanju. Največja ovira v boju proti trgovanju z ljudmi pa je slabo delovanje sodišč, ki se izraža v pomanjkanju sodne prakse. Ugotavljam, da so sodniki slabo ozaveščeni o pojavu trgovanja z ljudmi, ki se kaže tudi v obsodbah storilcev za druga kazniva dejanja namesto trgovine z ljudmi. Slabost delovanja sodišč je tudi zelo malo zaključenih primerov.

Da pa vendarle ni vse tako slabo, sem ugotavljala tudi z vprašanjem o pozitivnih vidikih ali dejavnikih v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji. Tukaj rezultati kažejo, da je glavna prednost tega boja organiziran in načrtovan pristop ter angažiranost vlade, ki sodeluje z odobritvami projektov in vlaganjem sredstev v boj. Tako so minimalni standardi na področju boja proti trgovanju z ljudmi doseženi, tudi osnovna pomoč žrtvam je zagotovljena. Še en pozitiven vidik je tudi uspešno mednarodno sodelovanje in finančna podpora Evrope. Ugotavljam tudi, da je pozitivna lastnost boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji majhnost države.

Ob koncu me je zanimalo tudi, kakšne načrte imajo službe oziroma organizacije. Ugotovila sem, da v glavnem načrtujejo nadaljevati izvajanje dejavnosti. Spremembe pa se obetajo predvsem v delovanju tožilstev, kjer bo ustanovljeno specializirano tožilstvo, ki bo zadolženo za področje trgovanja z ljudmi. Prav na Tožilstvu nameravajo posvetiti še več pozornosti izobraževanju o izkoriščanju delavcev in vprašanju otrok z ulice, ki se kaže kot nova in bolj dejavna oblika kriminalne aktivnosti v povezavi s trgovanjem z ljudmi. V nevladni organizaciji Ključ želijo povečati aktivnosti na področju ozaveščanja in preprečevanja trgovanja z ljudmi, a je njihova prihodnost negotova zaradi nepredvidljivega in nestalnega pritoka sredstev, ki neposredno vpliva na izvajanje njihovega dela. Večjih

sprememb in novosti na področju boja proti trgovanju z ljudmi tako zaenkrat še ni na obzorju.

Med izvedbo raziskave in obdelavo podatkov sem opazila mnogo slabosti ali pomanjkljivosti. Težave so nastale že pri zbiranju podatkov, saj so bili tisti, ki sem jih prejela po elektronski pošti dveh organizacij pravzaprav skoraj enaki tistim podatkom, ki so že objavljeni na njihovih spletnih straneh in tako žal nisem izvedela »nič novega«. Tudi vprašalnik bi lahko bil bolje sestavljen, saj so se nekateri odgovori ponavljali. Tako je bilo na primer pri ugotavljanju ovir pri delu služb ali organizacij in ovir, ki nastajajo v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji. Sicer sem verjetno izvedela več, kot če bi spraševala le po eni vrsti ovir, a sem imela kasneje nekaj težav pri obdelavi, ker nisem vedela, kam naj jih uvrstim, saj so nekatere izjave spadale v obe skupini, prikaz rezultatov pa je tako postal preobširen in ne tako razviden, kot bi lahko bil. Kar se vprašalnika tiče, moram tudi obrazložiti postavitev poglavja o zakonodaji in mednarodnih predpisih, ki je bilo sprva uvrščeno v drugi sklop, ki se nanaša na podatke o delovanju organizacij, kasneje pa je bil prestavljen v prvi sklop po boju proti trgovanju z ljudmi na splošno. Ta sprememba mesta poglavja se mi je zdela smiselna glede na odgovore, ki sem jih dobila pri tem vprašanju, saj so se nanašali bolj na opredelitev zakonodaje kot pa na vpliv na njihovo delo. Pomembno se mi zdi tudi obrazložiti razporejanje in naslavljanje poglavja o sodelovanju. V prvem sklopu, kjer me je zanimala ocena delovanja boja proti trgovanju z ljudmi, sem sodelovanje v Sloveniji poimenovala kar partnerstvo in ga uvrstila poleg mednarodnega sodelovanja, saj se mi je to zdelo smiselno glede na odgovore, ki sem jih dobila. Zakaj prav partnerstvo? Ta izraz se mi je preprosto zdel lepši v kombinaciji z mednarodnim sodelovanjem in menim, da so vključene organizacije pravzaprav partnerice v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji, poleg tega so vse članice Medresorske delovne skupine. V drugem sklopu, kjer me je zanimalo delovanje posamičnih služb ali organizacij po področjih, pa sem sodelovanje v Sloveniji uvrstila posebej, saj se mi zdi, da je sodelovanje pomemben vidik uspešnosti boja proti trgovanju z ljudmi, kar sem tudi poskušala ugotoviti.

Dolgo sem se odločala, ali bi boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji v rezultatih predstavila po področjih delovanja ali glede na vsako službo oziroma organizacijo, ki sem jo obravnavala v raziskavi. Odločila sem se za prvo možnost, saj se mi zdi, da je pregled

po področjih boljši, ker bolje predstavi aktivnosti in omogoča boljši pregled delovanja boja proti trgovanju z ljudmi, kar me je tudi zanimalo v raziskavi. Poleg tega imajo vse izjave v analizi tudi oznako, na kateri intervju se nanašajo in tako je razvidno tudi, na katero organizacijo ali službo se aktivnost nanaša.

Nekaj težav sem imela tudi pri kategorizaciji, in sicer organizacijske strukture služb ali organizacij ter sodelovanja. Težko je bilo namreč prikazati, koliko ljudi se ukvarja z bojem proti trgovanju z ljudmi, ne glede na to, v kateri organizaciji ali službi delujejo. Prav tako je bilo tudi z izobrazbo teh oseb. Podobna težava je nastala pri kategorizaciji sodelovanja služb v Sloveniji, saj ni bilo možno narediti jasnega in hkrati smiselnega pregleda. Zato sta predstavitvi teh rezultatov morda malo bolj okorni.

Podatki, ugotovljeni s to raziskavo, so le deloma posplošljivi in veljavni za to področje. Raziskava ima namreč večji pomanjkljivosti, ki sta posledici nezainteresiranosti dveh služb za sodelovanje v raziskavi. Prva taka je Slovenska karitas, ki ima veliko vlogo na področju pomoči žrtvam trgovanja z ljudmi v Sloveniji. Mislim, da bi s podatki o njihovem delovanju in mnenju o uspešnosti boja lahko to področje še bolje predstavila. Druga organizacija, ki ni želela sodelovati v raziskavi, pa je Skupnost centrov za socialno delo. Tako od centrov za socialno delo nisem dobila ključnih podatkov o vključenosti socialnega dela v boj proti trgovanju z ljudmi. Drugi akterji v boju imajo večinoma negativen pogled na njihovo delovanje, a kaj se skriva v ozadju, ne moremo vedeti. Zato mi je zelo žal, da predstavniki te službe niso želeli sodelovati z menoj, saj bi bili njihovi podatki za raziskavo pomembni. Ena slabosti moje raziskave je zagotovo tudi obsežnost, ki se kaže tako v teoretskem kot empiričnem delu. Posledica preširoke teme je preveč podatkov, kar pomeni, da bralci težje spremljajo vsebino. Ugotavljam, da bi bilo bolje, če bi se osredotočila na eno področje delovanja boja proti trgovanju z ljudmi ali pa zgolj na en vidik.

6. **SKLEPI**

- V Sloveniji so prisotne vse oblike trgovanja z ljudmi (izkoriščanje dela, beračenje, izkoriščanje prostitucije, prisilne ali dogovorjene poroke, trgovina z otroki ter trgovina s človeškimi organi, tkivi in krvjo), ki so razpršene povsod po državi.
- Trgovanje z delovno silo v Sloveniji narašča in skladno s tem se kaže potreba po boljšem vpogledu, po več izobraževanja in učinkovitejšem preprečevanju te oblike izkoriščanja.
- Na trgovanje z ljudmi v Sloveniji je vplivala predvsem slaba zakonodaja, danes pa vpliva na širjenje tega pojava nedelovanje inšpekcijskih služb.
- Boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji dobro organizira, vodi in izvaja Medresorska delovna skupina za boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji, kar je tudi glavna prednost boja.
- Največ aktivnosti izvajajo na področju preprečevanja pojava.
- Število oseb, ki delujejo v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji, je nizko, še posebej pa jih je premalo na področju pomoči žrtvam trgovanja z ljudmi.
- Pregon in preiskava sta v Sloveniji dobro urejena, a je problematična težka dokazljivost kaznivega dejanja trgovine z ljudmi.
- Slovenska zakonodaja je na področju boja proti trgovanju z ljudmi ustrezna in celo primerljiva z drugimi evropskimi državami, lahko pa bi bila še boljša, predvsem pri opredeljevanju trgovanja z delovno silo in trgovanja s človeškimi organi, tkivi in krvjo.

- Pomoč žrtvam trgovanja z ljudmi izvajajo le nevladne organizacije, ki zagotavljajo žrtvam dober in celosten pristop pomoči.
- V sklopu mednarodnega sodelovanja je izvajanih kar nekaj aktivnosti, najboljše pa na tem področju delujeta Policija in Društvo Ključ.
- Izvajana so številna izobraževanja in usposabljanja, predvsem vladnih uslužbencev, kar pomeni, da so dobro seznanjeni s problematiko trgovanja z ljudmi v Sloveniji.
- Sodelovanje med akterji v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji je razmeroma dobro, še posebej medvladno ter med vladnimi in nevladnimi organizacijami, pri čemer je izvzeto ministrstvo za zdravje, ki bi moralo bolj sodelovati z drugimi organizacijami in službami v boju proti trgovanju z ljudmi in se nasploh bolj vključiti v boj. Prav tako je slabše sodelovanje med nevladnimi organizacijami, ki delujejo na področju boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji oziroma ga ponekod sploh ni.
- V boju proti trgovanju z ljudmi imajo pomembno vlogo centri za socialno delo, še posebej pri delu z otroki, a te vloge ne izpolnjujejo in jo v celoti prepuščajo nevladnim organizacijam. Centri za socialno delo so na splošno premalo vključeni v boj proti trgovanju z ljudmi, prav tako slabo sodelujejo z drugimi organizacijami in službami, ki se borijo proti temu pojavu.
- Socialni delavci in delavke na centrih za socialno delo ne poznajo problematike trgovanja z ljudmi in so slabo seznanjeni z razširjenostjo tega pojava pri nas, kar se kaže v njihovi neodločnosti in neprofesionalnem ravnanju.
- Glavna ovira v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji je slabo delovanje sodišč, ki je posledica neizobraženosti sodnikov o tem pojavu in pomanjkanja sodne prakse na tem področju.

7. PREDLOGI

- Nujno je potrebno še večje ozaveščanje potencialnih žrtev z ljudmi, predvsem mladih, saj bi tako lahko zmanjšali razširjenost trgovanja z ljudmi.
- Predlagam, da se socialni delavci in delavke na centrih za socialno delo izobrazijo o trgovanju z ljudmi v Sloveniji in se bolj vključijo v boj proti temu pojavu, saj imajo kot državna institucija pomembno vlogo.
- Nujno bi bilo treba posvetiti več pozornosti migrantom, ki pridejo v Slovenijo, saj so prav ti največje potencialne žrtve trgovanja z ljudmi in izkoriščanja.
- Posebno pozornost je treba posvetiti izkoriščanju delavcev migrantov oziroma trgovanju z delovno silo, ki pri nas narašča. Na tem področju bi bilo treba urediti tudi zakonodajo, ki bi bolje preprečevala ta pojav in lažje preganjala storilce tega kaznivega dejanja.
- Temo trgovanja z ljudmi bi bilo dobro vključiti tudi v študijski program na Fakulteti za socialno delo, kar bi pripomoglo k boljši izobraženosti socialnih delavcev o tem pojavu, ki bi tako lažje in bolje pomagali žrtvam trgovanja z ljudmi.
- Dobro bi bilo, če bi obstajali slovenski viri o povezavi med trgovanjem z ljudmi in socialnim delom.
- Zanimivo bi bilo raziskati vidike boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji. Za stroko socialnega dela bi bili tako pomembni predvsem preventiva in pomoč žrtvam trgovanja z ljudmi.

8. LITERATURA

8.1 PISNI VIRI

- Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij OZN in konvencij, sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo, *Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe*, 9-35/1992: 103 – 105.
- Bevc, M. (2004), *Migracijska politika in problem bega možganov*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Britovšek, P. (2006), *Žrtve trgovine z ljudmi kot socialni problem*. Dignitas: Pravno varstvo socialno in ekonomsko ogroženih skupin, letnik 2006, 31-32: 73-94.
- Čačinovič Vogrinčič, G., et al. (2008), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čurin, S. (2003), Predstavitev dela medresorske delovne skupine. V: Društvo Ključ (ur.), *Projekt priča – posvet*. Ljubljana: Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi.
- Čurin, S. (2006), *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
- Direktiva Sveta 2004/81/ES z dne 29. aprila 2004 o dovoljenju za prebivanje za državljane tretjih držav, ki so žrtve trgovine z ljudmi ali so jim pomagali pri nezakoniti preselitvi in ki sodelujejo s pristojnimi organi, *Ur. l. RS*, 261/2004: 19 – 23.
- Direktiva 2009/52/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2009 o minimalnih standardih glede sankcij in ukrepov zoper delodajalce nezakonito prebivajočih državljanov tretjih držav, *Ur. l. RS*, 168/2009:24.
- Kaye, M. (2003), *The migration-trafficking nexus: combating trafficking through the protection of migrant's human rights*. London: Anti-Slavery International – today's fight for tomorrow's freedom.
- Kazenski zakonik (KZ-1), *Ur. l. RS*, 55/2008: 5865 - 5911.
- Kodele Kos, K. (2003), Predstavitev društva in njegovega delovanja. V: Društvo Ključ (ur.), *Projekt priča – posvet*. Ljubljana: Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi.
- Kodele Kos, K., Kukolj, A. (2005), Predstavitev Društva Ključ. V: Društvo Ključ (ur.), *Trgovina z ljudmi v Sloveniji – fikcija ali realnost: Okrogle mize »Trgovina z ljudmi«*,

Ljubljana – 17.2.2005, Maribor – 24.2.2005, Koper – 3.3.2005, zbornik prispevkov. Ljubljana: Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi.

- Konvencija Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, *Ur. l. RS - Mednarodne pogodbe*, 14/2004: 3873 - 3897.

- Lenassi, S., Škvarč, K. (2005), Center za socialno delo Ljubljana Vič – Rudnik: Vloga centra za socialno delo v smeri preprečevanja in reševanja problematike trgovine z ljudmi. V: Društvo Ključ (ur.), *Trgovina z ljudmi v Sloveniji – fikcija ali realnost: Okrogle mize »Trgovina z ljudmi«*, Ljubljana – 17.2.2005, Maribor – 24.2.2005, Koper – 3.3.2005, zbornik prispevkov. Ljubljana: Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi.

- Mesec, B. (1997 a), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Mesec, B. (1997 b), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Mesič, H., Kukolj, A. (2006), (Re)integracijski program za žrtve trgovine z ljudmi. V: Čurin, S. (ur.), *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije (149 - 156).

- Miloševč Arnold, V., Postrak, M. (2003), *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.

- Pajnik, M. (2008), *Prostitucija in trgovanje z ljudmi: Perspektive spola, dela in migracij*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

- Pavšič Mrevlje, T. (2003), Žrtev trgovine z ljudmi. V: Društvo Ključ (ur.), *Projekt priča – posvet*. Ljubljana: Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi.

- Peršolja, T. (2006), Boj proti trgovini z ljudmi. V: Čurin, S. (ur.), *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije (47 - 52).

- Popov, J. (2002), *Trgovina z ljudmi: Somrak civilizacije ali kaos globalizacije*. Ljubljana: Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi.

- Pravilnik o določitvi minimalnih standardov za nastanitev tujcev, ki so zaposleni ali delajo v Republiki Sloveniji, *Ur. l. RS*, 71/2011: 9552.

- Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki (2004). *Ur. l. RS-Mednarodne Pogodbe*, 48/2004: 4001 - 4008.

- Pureber, S. (2006), Ali so policija, tožilstvo in sodstvo dovolj učinkoviti pri odkrivanju, pregonu in kaznovanju storilcev kaznivih dejanj povezanih s trgovino z ljudmi? V: Čurin, S. (ur.), *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije (43 - 46).
- Štumberger, L. (2010): *Psihosocialna pomoč žrtvam trgovine z ljudmi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).
- Tovornik, P. (2005), Center za socialno delo Ljubljana – Šiška: Projekt »Učno-vzgojni center«. V: Društvo Ključ (ur.), *Trgovina z ljudmi v Sloveniji – fikcija ali realnost: Okrogle mize »Trgovina z ljudmi«, Ljubljana – 17.2.2005, Maribor – 24.2.2005, Koper – 3.3.2005, zbornik prispevkov*. Ljubljana: Društvo Ključ – Center za boj proti trgovini z ljudmi.
- Ustava RS, *Ur. l. RS*, 33/1991: 1373 - 1386.
- Verovšek, A. (2006), Slovenska karitas – delček v sestavljanju boja proti trgovini z ljudmi. V: Čurin, S. (ur.), *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije (139 - 147).
- Videmšek, P. (2008), Krepitev moči kot temeljno orodje socialnega dela. *Socialno delo*, 47, 3-6: 209-217.
- Zakon o državnem tožilstvu, *Ur. l. RS*, 94/2007: 12684 - 12698.
- Zakonu o državnem tožilstvu (ZDT-1), *Ur. l. RS*, 58/2011:8389 – 8424.
- Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, *Ur. l. RS*, 62/2009: 1097 – 1112.
- Zakon o tujcih (Ztuj-2), *Ur. l. RS*, 50/2011: 6783 – 6819.
- Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (ZZDT-1), *Ur. l. RS*, 26/2011: 3387 – 3403.
- Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002), *Inovativne metode v socialnem delu: Opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba.
- Zavratnik Zimic, S., et al. (2005), *Kje v sestavljanju: Trgovanje z ljudmi v Sloveniji, iz in preko nje*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

8.2 SPLETNI VIRI

- A Global Alliance Against Forced Labour: Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and rights at Work 2005. Dostopno na:
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_081882.pdf (10.3.2012).
- Akcijski načrt Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi za obdobje 2010 – 2011. Dostopno na:
<http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/trgovina/akcijski.nacrt.2010-11.pdf> (21.3.2012).
- Amnesty International. Dostopno na:
<http://www.amnesty.org/en> (11.3.2012).
- Anti-Slavery: Today's fight for tomorrow's freedom. Dostopno na:
<http://www.antislavery.org/english/> (10.3.2012).
- Boj proti trgovini z ljudmi/Večji dogodki/Razprava:»10 let boja proti trgovini z ljudmi v Sloveniji«/video. Dostopno na:
<http://www.vlada.si/si teme in projekti/boj proti trgovini z ljudmi/#c1054> (14.3.2012).
- Čurin, S. (2010), *Trgovina z ljudmi – nevarnosti in preprečevanje*: Seminar ZRSŠ, 6. februar 2010. Dostopno na:
<http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/THB/Curin.predavanje.Trgovina z ljudmi.pdf> (4.4.2012).
- Direktiva 2011/36/EU Evropskega Parlamenta in Sveta. Dostopno na:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:SL:PDF> (12.3.2012).
- European commission/Fight against Trafficking in Human Beings /EU Actions Explained. Dostopno na:
http://ec.europa.eu/anti-trafficking/section.action?sectionId=4a9449a0-d711-40c8-9569-4616921d9e84§ionType=LIST_ENTITIES_SQUARE_IMAGES (12.3.2012).
- EUROPOL/Protecting Europe/Mandat. Dostopno na:
<https://www.europol.europa.eu/content/page/mandate-119> (13.3.2012).
- International Labour Organization. Dostopno na:
<http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm> (10.3.2012).

- International Labour Organization (2006), *ILO's Multilateral Framework on Labour Migration: Non-binding principles and guidelines for a rights-based approach*. Geneva: International Labour Office. Dostopno na:
http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2006/106B09_343_engl.pdf
- International Organization for Migration. Dostopno na:
<http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/lang/en> (10.3.2012).
- INTERPOL Connecting Police for a Safer World/About INTERPOL/Overview. Dostopno na: <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Overview> (13.3.2012).
- Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo 2012. Dostopno na:
<http://www.scsd.si/javna-pooblastila.html> (10.4.2012).
- Konvencija o suženjstvu (Slavery Convention). Dostopno na:
<http://www2.ohchr.org/english/law/slavery.htm> (27.2.2012).
- Medresorska delovna skupina/Več o MDS in njenem delovanju/Sistemska urejenost in koordinacija dela v boju zoper trgovino z ljudmi v Sloveniji. Dostopno na:
http://www.vlada.si/si teme_in_projekti/boj_proti_trgovini_z_ljudmi/ (18.3.2012).
- Načrt EU o najboljših praksah, standardih in postopkih za preprečevanje in boj proti trgovini z ljudmi. *Uradni list C 311*, 09/12/2005 st.: 1 – 12. Dostopno na:
[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005XG1209\(01\):SL:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005XG1209(01):SL:HTML) (13.3.2012).
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). Dostopno na: <http://www.unodc.org/unodc/index.html> (10.3.2012).
- OSCE Organization for Security and Co-operation in Europe. Dostopno na:
<http://www.osce.org/> (13.3.2012).
- Oskrba trgovine z ljudmi, Karitas/Programi pomoči. Dostopno na:
http://www.karitas.si/programi_pomoci/index.php#trgovina (20.3.2012).
- Peršolja, T. (2010), *Čezmejna kriminaliteta*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Generalna policijska uprava, Uprava kriminalistične policije. Dostopno na:
http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cts=1331126091212&ved=0CCcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mp.gov.si%2Ffileadmin%2Fmp.gov.si%2Fpageuploads%2F2005%2FPDF%2FCIP%2F14_06_2010gradivoPersolja.ppt&ei=SI9XT-

[m2KofDtAa7pLWXDA&usg=AFQjCNEf2moCcvwGN_AgnQYQMxvdLImnNA&sig2=KIJW5snZhQGmsfc-jtPqAw](http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/porociloTHB_2005.pdf) (7.3.2012, spletno Power Point gradivo).

- Poročilo o delu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2005.

Dostopno na:

http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/porociloTHB_2005.pdf (14.3.2012).

- Poročilo o delu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2006.

Dostopno na:

<http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/Porocilo.pdf> (14.3.2012).

- Poročilo o delu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2007.

Dostopno na:

<http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/porociloMDS2007.pdf> (14.3.2012).

- Poročilo o delu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2008.

Dostopno na:

http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/trgovina/trgovina_Porocilo_MDS_2008.pdf (14.3.2012).

- Poročilo o delu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2009.

Dostopno na:

http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/trgovina/Porocilo_-_THB_2009_cisto.pdf (14.3.2012).

- Poročilo o delu Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi v letu 2010.

Dostopno na:

http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/Slikce/2011/THB_2011/THB_2010_sprejeto_na_vladi_.pdf (14.3.2012).

- Pravne podlage za izvajanje nalog centrov za socialno delo 2011. Dostopno na:

<http://www.scsd.si/javna-pooblastila.html> (10.4.2012).

- Prevent, combat, protect Human Trafficking: Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach (2011). Dostopno na:

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_175141.pdf (10.3.2012).

- Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki. Dostopno na:

<http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/Protokol.pdf> (6.6.2011).

- Rebernik, A.: Trgovina z ljudmi cveti zaradi vsakega izmed njenih uporabnikov. Siol.net/27.10.2011. Dostopno na:
http://www.siol.net/novice/slovenija/2011/10/trgovina_z_ljudmi_cveti_zaradi_vsakega_izmed_njenih_uporabnikov.aspx (14.3.2012).
- Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (2002). Dostopno na:
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2002106&stevilka=5265> (9.3.2012).
- SELEC Southeast European Law Enforcement Center/About SELEC. Dostopno na:
<http://www.secicenter.org/m106/About+SELEC> (13.3.2012).
- Sestava Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi/Medresorska delovna skupina. Dostopno na:
<http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/MDS.popravki.april08.pdf> (19.3.2012).
- Slovenska filantropija – Združenje za promocijo prostovoljstva. Dostopno na:
<http://www.filantropija.org/> (20.3.2012).
- Slovenske izkušnje v boju proti trgovini z ljudi v zadnjem desetletju, 2011. Dostopno na:
<http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/THB/razprava.18.oktober.2011.pdf> (18.3.2012).
- United Nations (UN). Dostopno na:
<http://www.un.org/en/> (10.3.2012).
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje/Trg dela/Trg dela v številkah/Zaposlovanje tujcev. Dostopno na:
http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/zaposlovanje_tujcev (13.3.2012).

9. PRILOGE

PRILOGA 1: Vprašalnik oziroma smernice za intervju

PRILOGA 2: Primeri zapisa intervjujev

PRILOGA 3: Primeri kodiranja

PRILOGA 4: Primeri kategorizacije

PRILOGA 5: Izjava o avtorstvu

PRILOGA 1: SMERNICE ZA INTERVJU

Sklop 1: Vprašanja o vaši organizaciji/slужbi/delovnem mestu:

1. Kakšna je organizacijska struktura vaše organizacije/slужbe?
 - *Koliko oseb se neposredno ukvarja z bojem proti trgovanju z ljudmi?*
 - *Kakšna je njihova izobrazbena struktura?*
 - *Ali imate zaposlenega socialnega delavca/-ko ter kakšna je njegova/njena vloga?*
2. Če predpostavimo, da obsega boj proti trgovanju z ljudmi štiri področja, na katerih področjih delujete? (preiskava in pregon storilcev, pomoč žrtvam, preventiva in partnerstvo oziroma mednarodno sodelovanje)
3. Lahko opišete vaše delo?
4. Kako na vaše delo vplivajo slovenska zakonodaja in mednarodni predpisi?
 - *Je zakonodaja ustrezna?*
 - *So mednarodni predpisi upoštevani?*
5. S kom sodelujete pri delu?
6. Vas pri delu kaj ovira? (*sredstva, kadri, pristojnosti, ...*)
7. Kaj načrtujete v bližnji prihodnosti?

Sklop 2: Vprašanja o vašem strokovnem mnenju o trgovanju z ljudmi v Sloveniji in o boju proti temu pojavu:

1. Kako bi opredelili razširjenost trgovanja z ljudmi v Sloveniji?
 - *Katere oblike izkoriščanja so prisotne v Sloveniji in katera je najbolj razširjena?*
2. Kateri dejavnik po vašem mnenju omogoča, torej ne preprečuje izkoriščanje in trgovanje z ljudmi v Sloveniji?
3. Kako bi ocenili uspešnost delovanja vladnih in nevladnih organizacij ter služb, ki se borijo proti trgovanju z ljudmi?
 - *Je po vašem mnenju storjeno dovolj na vseh štirih področjih?*
 - *Na katerem področju bi morali storiti še več in kaj?*
4. Kaj bi v boju proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji izpostavili kot prednost in kaj kot oviro?
5. Se vam zdi, da je stroka socialnega dela dovolj vključena v boj proti trgovanju z ljudmi?

PRILOGA 2: PRIMERI IZHODIŠČNIH BESEDIL ZAPISANIH INTERVJUJEV

Zapis intervjuja št. 1 (i1):

Intervjuvanec: Sandi Čurin, nacionalni koordinator Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi

Datum in čas: 9. 11. 2011, od 14.00 do 15.00

Lokacija: pisarna gospoda Čurina

Kako bi opredelili razširjenost trgovanja z ljudmi v Sloveniji? Katere oblike izkoriščanja so prisotne v Sloveniji in katera je najbolj razširjena?

Ja, govorimo o izkoriščanju različnih namenov trgovanja z ljudmi, kar izhaja iz definicije tega pojava. In sicer je izkoriščanje prostitucije – ta je tako v Evropi in tudi v Sloveniji najbolj razširjena. Za primerjavo v svetovnem merilu temu ne velja tako. V svetovnem merilu je najbolj razširjen namen izkoriščanja dela oziroma prisilnega dela, za tem pa sledi izkoriščanje prostitucije. Če se vrnemo nazaj na Slovenijo, so bili zaznani primeri izkoriščanja dela oziroma prisilnega dela, predvsem, ko v okvir prisilnega dela uvrščamo beračenje. Se pravi beračenje, naj si bo otrok – to je bila predvsem romska populacija državljanov Romunije in Bolgarije pred leti. In pa beračenje invalidov, prav tako večinoma tujcev. Temu primerno so bile določene zadeve tudi zaključene s kazenskimi ovadbami. Tako, da to je bil eden od drugih vidikov ali pa namenov trgovanja z ljudmi. Prepoznan je bil tudi namen prisilne poroke oziroma dogovorjene poroke ravno tako v okviru romske populacije. Zaznan je bil primer tudi suženjstva ali služabništva starejše moške osebe, ki sicer ni doživel epiloga kazenske ovadbe oziroma razzsodbe trgovine z ljudmi, temveč se je kvalificiralo v drugo kaznivo dejanje, nasilništvo. To mislim, da so v glavnem te tri, štiri oblike oziroma nameni trgovine z ljudmi, ki so bili v Sloveniji prepoznani. Seveda, trend v zadnjih letih je na področju izkoriščanja dela ali kako bi temu rekli – prisilnega dela. Gre se za terminologijo, ker v definiciji kazenskega zakonika govorimo o prisilnem delu, kar pa je iz tega kazensko-pravnega vidika tudi težko dokazat. Širši pojem je delovno izkoriščanje, ki v Sloveniji je prisotno in v takšnem kontekstu razumevanja so tudi povezave, ali pa elementi, ki se navezujejo na pojavno obliko trgovine z ljudmi. Z kazensko-pravnega vidika, pa je ta namen težko dokazat, oziroma ni bil še v Sloveniji kot tak prepoznan oziroma ni imel nekega sodnega epiloga. Recimo v gradbeništvu. To so predvsem določene gospodarske panoge: gradbeništvo, tekstilna industrija, kmetijstvo, prehrambena industrija. To če gledamo v svetovnem merilu. V Sloveniji nimamo neke močne tekstilne industrije, ali pa prehrambene, kjer bi se tovrstne oblike izkoriščanja dela pač izvajale. V azijskih in latinsko-ameriških državah, pa tudi drugod, tudi v Evropi nenazadnje – primer Italije pred leti na področju kmetijstva so bili zaznani primeri izkoriščanja oziroma prav trgovanja z ljudmi. Mislim, da je šlo za poljske državljane in tudi neke druge, ki so pač bili kot žrtve trgovanja za namen prisilnega dela. V Sloveniji se ta zadeva nekako meji na nam znane primere iz gradbeništva, vendar kot rečeno, iz tega kazensko-pravnega vidika, še ne moremo govoriti o trgovini z ljudmi. Širše gledano, pa so določeni elementi, ki bi kazali na pojav kot tak. Ker treba je izhajati iz same definicije trgovine z ljudmi, ki je kot rečeno precej kompleksna in potrebno je zagotoviti, v temu procesu treh elementov – aktivnosti, načina, namena pa tudi samega naklepa dejanja. To bi bilo, jaz mislim, glede prvega vprašanja, kolikor toliko ...

Zapis intervjuja št. 2 (i2):

Intervjuvanec: Tomaž Peršolja, višji kriminalistični inšpektor

Datum in čas: 17. 11. 2011, od 12.00 do 12.45

Lokacija: pisarna gospoda Peršolje

No, sedaj pa imam še nekaj vprašanj o trgovanju z ljudmi v Sloveniji na splošno. Kako bi ocenili razširjenost, prisotnost tega pojava v Sloveniji?

No, že prej sva ugotovila, da je najbolj prisotno to spolno izkoriščanje. Se pravi, če si malo bolj podrobno pogledamo samo postavljanje teh nočnih lokalov po Sloveniji, ugotovimo, da so razpršeni praktično čez celotno Slovenijo. In skoraj v vseh nočnih lokalih se izvršuje takšno ali drugačno izkoriščanje deklet. Skoraj vseh, ne moremo za vse trdit, ker pa smo v veliko lokalih tudi že imeli postopke, lahko rečemo - v velikem številu lokalov se to izvršuje. Potem se seveda mogoče zamenjajo lastniki, ampak potem se to ponavlja. Ne, da tukaj nismo učinkoviti zato, ker nič ne naredimo, ampak so lokacije kot take pomembne za tiste, ki se želijo s tem ukvarjat. Tako, da je kar razpršena. Mislim, da se je v zadnjem obdobju zelo povečalo to izkoriščanje dela, kjer pa imamo mogoče določene zakonske težave, kako to opredeliti, to izkoriščanje. Že sama konvencija nareč govori »prisilno delo, izkoriščanje prisilnega dela«. Se pravi, moraš biti, nekdo mora biti prisiljen v delo. In to prisilo je zelo težko dokazati, sploh pa ... najbolj so bili te primeri gradbeništva. Tukaj ni šlo za prisilo, šlo je za nek dogovor, ki je potem pa ta kriza pripeljala do tega, da je šlo vse narobe. Tako, da tukaj smo spet alternativne člene uporabljali za pregon teh kaznivih dejanj. Smo pa imeli tudi tukaj nekaj postopkov v preteklih letih in zato, bi rekel, to so zdaj samo trendi, katerih, katere vrste izkoriščanja je več. Pred nekaj leti smo imeli tudi par primerov beračenja, izkoriščanja beračenja. Hudega izkoriščanja beračev. Tudi eno sodbo imamo iz tega področja, ampak spet za spravljanje v suženjsko razmerje, ne za trgovino z ljudmi. Tako, da je to razpršeno res čez celotno območje Slovenije. Če pogledamo tistih štiri, pet kaznivih dejanj na dva milijona prebivalcev, je kar primerljiva številka z zahodno Evropo.

Zapis intervjuja št. 3 (i3):

Intervjuvanka: Savica Pureber, vrhovna državna tožilka

Čas: 1. 12. 2011, od 12.05 do 12.25

Lokacija: pisarna gospe Pureber

Kako bi opredelili razširjenost trgovanja z ljudmi v Sloveniji?

- Katere oblike izkoriščanja so prisotne v Sloveniji in katera je najbolj razširjena?

Jaz sem prepričana, da je trgovine z ljudmi, tako kot vsakega organiziranega kriminala, pa tudi neorgarniziranega, več, kot smo ga sposobni prepoznati. Mislim, da lahko ta trenutek pravzaprav rečem, da je to sigurno neko polje, ki mu je treba posvečati pozornost. Kljub temu, da gre za zelo nizke številke, in prav to je razlog, da smo na posameznem tožilstvu najprej imeli tožilce, ki so to počeli, zdaj bodo pa to počeli tožilci v specializiranem oddelku. Ker če ti srečaš v svoji življenjski karieri recimo dva primera tega, temu tudi nisi kos. In ne morem pričakovati od kolegov, ki preganjajo tam okoli 400 kaznivih dejanj in ne vem koliko prekrškov, da bodo vse to poznali. Zato je to treba koncentrirati na eno osebo, ki bo nekaj več dala na posameznem tožilstvu in kolegi so bili tudi tega mnjenja, da je taka specializacija, ki izhaja pravzaprav iz nekega takega skupnega dela, dobra.

Zapis intervjuja št. 4 (i4):

Intervjuvanec: Franci Zlatar, Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva

Datum: 9. 12. 2011

Lokacija: spletna pošta

Kako bi opredelili razširjenost trgovanja z ljudmi v Sloveniji? Katere oblike izkoriščanja so prisotne v Sloveniji in katera je najbolj razširjena?

V Sloveniji so prisotne vse oblike izkoriščanja, težko je govoriti katera je najbolj razširjena. Vsekakor bi kazalo natančneje raziskati izkoriščanje delavcev, služabništvo...

Zapis intervjuja št. 5 (i5):

Intervjuvanec: društvo Ključ (imena osebe, ki je izpolnjevala vprašalnik, niso zapisali)

Datum: 12. 12. 2011

Lokacija: spletna pošta

Kako bi opredelili razširjenost trgovanja z ljudmi v Sloveniji danes? (na kratko) Katere oblike izkoriščanja so prisotne v Sloveniji in katera je najbolj razširjena?

Slovenija je država izvora, tranzita in končne destinacije za žrtve. Vsaka od oblik trgovine z ljudmi (z izjemo trgovanja z organi, tkivi in krvjo) je že bila zaznana tudi pri nas, najpogosteje pa so žrtve izkoriščane kot prisilne prostitutke, vedno pogosteje pa se pojavlja tudi problem delovnega izkoriščanja (gradbeništvo).

PRILOGA 3: PRIMERI OBLIKOVANJA POJMOV – KODIRANJA

Izjave	Pojmi (kode)
↓	↓
Sklop 1: TRGOVANJE Z LJUDMI IN BOJ PROTI NJEMU V SLOVENIJI	

A RAZŠIRJENOST POJAVA

1. Razširjenost pojava

- Slovenija je država izvora, tranzita in končne destinacije za žrtve (i1)	- vse oblike vpletenosti države
- v zadnjem obdobju zelo povečalo to izkoriščanje dela (i2)	- povečanje izkoriščanja dela
- razpršeno res čez celotno območje Slovenije (i2)	- razpršenost po celotni državi
- smo zaskrbljeni, da se bo to polje te kriminalne aktivnosti razširilo glede na novo gospodarsko krizo (i3)	- širjenje zaradi gospodarske krize
- je trgovine z ljudmi, tako kot vsakega organiziranega kriminala več, kot smo ga sposobni prepoznati (i3)	- neprepoznane razsežnosti
- zadeve se ne dogajajo tako zaprto samo na enem segmentu, ta zadeva se trži na trgu (i3)	- razširjenost glede na trg
- na področju zaposlovanja migrantov je velik problem njihovo izkoriščanje (i4)	- problematično zaposlovanje migrantov
- vedno pogostejše pa se pojavlja tudi problem delovnega izkoriščanja - gradbeništvo (i5)	- povečanje delovnega izkoriščanja

2. Prisotne oblike trgovanja z ljudmi

- izkoriščanja dela oziroma prisilnega dela (i1)	- izkoriščanje dela
- beračenje (i1)	- beračenje
- beračenje otrok – to je bila predvsem romska populacija državljani Romunije in Bolgarije (i1)	- beračenje otrok
- beračenje invalidov, prav tako večinoma tujcev (i1)	- beračenje invalidov
- prisilne poroke oziroma dogovorjene poroke ravno tako v okviru romske populacije (i1)	- prisilne ali dogovorjene poroke
- suženjstva ali služabništva starejše moške osebe (i1)	- suženjstvo
- izkoriščanje prostitucije (i1)	- izkoriščanje prostitucije
- delovno izkoriščanje recimo v gradbeništvu (i1)	- delovno izkoriščanje

- pojavne oblike trgovine z ljudmi raznovrstne (i2)	- raznovrstnost oblik
- trgovina za prisilno delo (i2)	- prisilno delo
- trgovina z otroki (i2)	- trgovina z otroki
- trgovina s človeškimi organi, tkivi in krvjo (i2)	- trgovina s človeškimi organi, tkivi in krvjo
- trgovina za služinčad, izkoriščanja služinčadi (i2)	- izkoriščanje služinčadi
- primeri gradbeništva (i2)	- izkoriščanje v gradbeništvu
- smo imeli tudi par primerov beračenja, izkoriščanja beračenja (i2)	- izkoriščanje beračenja
- problemu delovnega izkoriščanja (i3)	- delovno izkoriščanje
- nakazujejo se problemi otrok z ulice (i3)	- trgovina z otroki
- v Sloveniji so prisotne vse oblike izkoriščanja (i4)	- vse oblike trgovanja z ljudmi
- vsaka od oblik trgovine z ljudmi (z izjemo trgovanja z organi, tkivi in krvjo), je že bila zaznana tudi pri nas (i5)	- vse oblike trgovanja z ljudmi

3. Najbolj razširjena obika izkoriščanja

- izkoriščanje prostitucije (i1)	- izkoriščanje prostitucije
- najbolj razširjena oblika, tudi največ primerov, ki smo jih dosedaj obravnavali, je trgovina z ljudmi z namenom spolnega izkoriščanja (i2)	- spolno izkoriščanje
- največ izkušenj prav na primerih spolnega izkoriščanja, tukaj imamo tudi največ prakse, še največ tudi lastnega znanja (i2)	- spolno izkoriščanje
- trgovina izkoriščanja prostitucije je kar razpršena (i2)	- izkoriščanje prostitucije
- težko je govoriti katera je najbolj razširjena (i4)	- nedoločljivost
- najpogosteje pa so žrtve izkoriščane kot prisilne prostitutke (i5)	- prisilna prostitucija

PRILOGA 4: PRIMERI KLASIFIKACIJE KATEGORIJ IN PODKATEGORIJ

Sklop 1: TRGOVANJE Z LJUDMI IN BOJ PROTI NJEMU V SLOVENIJI

A RAZŠIRJENOST POJAVA

1. Razširjenost pojava

- PO CELOTNI DRŽAVI (i2, i3)
 - širjenje zaradi gospodarske krize (i3)
 - širjenje glede na trg (i3)
 - vse oblike vpletenosti države (i1)
- POVEČANJE IZKORIŠČANJA DELA (i2, i5)
 - problematično zaposlovanje migrantov (i4)

2. Prisotne oblike trgovanja z ljudmi

- VSE OBLIKE (i2, i4, i5)
- IZKORIŠČANJE DELA (i1, i3)
 - prisilno delo (i2), izkoriščanje v gradbeništvu (i2)
- BERAČENJE (i1, i2)
 - beračenje otrok (i1), beračenje invalidov (i1)
- IZKORIŠČANJE PROSTITUCIJE (i1)
- SUŽENJSTVO (i1)
 - izkoriščanje služnjičadi (i2)
- PRISILNE ALI DOGOVORJENE POROKE (i1)
- TRGOVINA Z OTROKI (i2)
 - beračenje otrok (i1)
- TRGOVINA S ČLOVEŠKIMI ORGANI, TKIVI IN KRVJO (i2)

3. Najbolj razširjena oblika izkoriščanja

- SPOLNO IZKORIŠČANJE (i2)
 - izkoriščanje prostitucije (i1, i2)
 - prisilna prostitucija (i5)
- NEDOLOČLJIVO (i4)

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Jana Kotar, vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2006/2007 kot redna študentka, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom BOJ PROTI TRGOVANJU Z LJUDMI V SLOVENIJI napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorice as. dr. Petre Videmšek.

Datum:

Podpis:

10. POVZETEK

V teoretičnem delu diplomske naloge sem najprej podrobno opisala trgovanje z ljudmi, pri čemer sem predstavila, kaj pojav pomeni in v kakšnih oblikah se izvaja. Navedla sem tudi vzroke za nastanek in širjenje trgovanja z ljudmi ter pojav povezala z migracijami, ki so velik dejavnik pri trgovanju z ljudmi. Natančneje sem opisala, kako trgovanje z ljudmi poteka ter kdo so tisti, ki so v proces vpleteni. Pri poglavju o žrtvah trgovanja z ljudmi sem predstavila tudi vlogo socialnega dela pri pomoči žrtvam. Pri tem je ključno opolnomočanje žrtev oziroma krepitev njihove moči.

V naslednjem koraku sem prikazala razširjenost trgovanja z ljudmi po celem svetu in odzive nanj. Opisala sem delovanje ključnih mednarodnih organizacij, ki se borijo proti trgovanju z ljudmi ter se v nadaljevanju še posebej osredotočila na odzive Evrope. Našteti in opisani so tako nekateri ključni mednarodni in evropski predpisi, ki so namenjeni tako preprečevanju in pregonu trgovanja z ljudmi kot tudi urejanju pomoči žrtvam tega krutega kratenja človekovih pravic.

Posebej sem se osredotočila na razširjenost trgovanja z ljudmi, pri čemer je ključno dejstvo, da statistični podatki, ki prikazujejo število obravnavanih kaznivih dejanj trgovine z ljudmi in temu sorodnih kaznivih dejanj, ne predstavljajo dejanske razširjenosti trgovanja z ljudmi pri nas. Predstavila sem tudi slovensko zakonodajo, ki se nanaša na trgovanje z ljudmi. Pri tem je pomembna predvsem kazenska zakonodaja in zakoni, ki urejajo bivanje in zaposlovanje tujcev pri nas. V tem poglavju sem predstavila tudi naloge, ki jih imajo centri za socialno delo, ki so povezane s trgovanjem z ljudmi.

V zadnjem delu teoretičnega dela diplomske naloge sem predstavila, kako je organiziran boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji in na kratko njegov razvoj. Boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji je razdeljen na tri glavna področja: preprečevanje ali preventivo, pregon in preiskavo ter pomoč žrtvam, v zadnjem času pa je vedno bolj pomembno tudi četrto področje, to je mednarodno sodelovanje. Nadaljevala sem s predstavitvami ključnih organizacij in služb, ki delujejo v boju proti trgovanju z ljudmi, pri čemer je poudarek na delovanju Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi. V tem koraku sem

na primeru enega ljubljanskih centrov za socialno delo predstavila tudi vlogo centrov za socialno delo, ki jo imajo pri preprečevanju trgovanja z ljudmi in pomoči žrtvam. Kako to vlogo izvajajo, pa sem raziskovala v empiričnem delu, ki sledi.

Z raziskavo sem želela ugotoviti, kako poteka boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji. Zanimalo me je, katere so pomembne službe in organizacije, ki delujejo v tem boju ter kako med seboj sodelujejo. Zanimalo me je tudi, kateri dejavniki vplivajo na obstoj in širitev trgovanja z ljudmi v Sloveniji ter kako strokovnjaki ocenjujejo ustreznost zakonodaje na področju trgovanja z ljudmi. Prav tako pa sem želela ugotoviti, kako in koliko je v boj vključena stroka socialnega dela, in sicer centri za socialno delo.

Pri raziskavi sem uporabila kvalitativno obdelavo podatkov, ki sem jih pridobila na dva načina. Prvi je bil osebni intervju na podlagi nestandardiziranih intervjujev, drugi pa intervju prek spletne pošte, v obliki vprašalnika. V obeh primerih sem vprašanja prilagodila glede na službo oziroma organizacijo, katere predstavnika sem intervjuvala. Podatke sem zbirala novembra in decembra 2011.

Z raziskavo sem ugotovila, da boj proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji dobro organizira, vodi in izvaja Medresorska delovna skupina za boj proti trgovini z ljudmi, pri čemer je največja ovira slabo delovanje sodišč. Poleg tega sem ugotovila, da so centri za socialno delo slabo vključeni v ta proces, socialni delavci, ki delajo na centrih, pa neozaveščeni o sami problematiki. Neznanje vpliva na slabo odločanje in neprofesionalen odnos socialnih delavcev in delavk do žrtev trgovanja z ljudmi. Vlogo centrov za socialno delo so prevzele nevladne organizacije.